

AHMET KURUCAN

Boşanmak İçin mi
Evleniyoruz

**BOŞANMAK İÇİN Mİ
EVLENİYORUZ**
AHMET KURUCAN

*BOŞANMAK İÇİN mi
EVLENİYORUZ*

AHMET KURUCAN

BOŞANMAK İÇİN Mİ EVLENİYORUZ

Copyright © Gül Yurdu Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Ali BUDAK

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Sayfa Düzeni
Cafer DEREİLİ

ISBN
975-9105-16-0

Yayın Numarası
17

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Aralık 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşluğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Gül Yurdu Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 09 99 Faks: (0216) 328 35 89

www.gulyurduyayinlari.com

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	7
“Sen Beni Yok Sayıyorsun!”	9
“Böyle Şaka Olur mu?”	13
Evlilikte Ceza ve Adalet	17
“Yediği Önünde Yemediği Ardında”	21
Sehiv Secdesi Olmayan Hatalar	25
Duaya Sığınma	29
Aile İçi Şiddet Veya “Koca Dayacağı”	33
Ailenin Önemi	35
Müdahale Metotları Nelerdir?	36
Dövme Hadisesine Farklı Bakışlar	40
İslâmî Terbiyenin Önceliği	42
“O Kim ve Ben Neyim?”	45
Hasar Tespiti	49
“Su Kaynağından Uzaklaştıkça Bulanır”	53
Evlilik Yıldönümü ve Ameliyat Masası.....	57
Patlayan Balonlar.....	61
Kayınpeder ve Kayınvalideye Hizmet.....	65
Gelecek Endişesi Ekseninde İslâmî Düşünce	71
Dünya Sevgisi ve Ölüm Korkusu	75
“Hesabını Bilmeyen Eşe Ne Demeli?”	79
Anne ve Babaya Mektup	85
Sevginin Nefrete Dönüşmesi	89
Beddua Etmeyin!.....	93
“Saygınlığını Yitirmişsin!”	97

Boşanmak İçin mi Evleniyoruz

Evden Çıkan El Olur	101
Erkek Egemen Aile Anlayışı.....	105
Rasyonel Olmak	109
Darginları Barıştırmak.....	113
“Taviz, Hem Verilir Hem de Alınır!”.....	117
Kim Suçlu, Eş mi Kayınpeder mi?	121
“Eş Anne Değildir!”.....	125
Traktör, Şapka ve Estetik Kaygı.....	129
Sivri Dil.....	133
“Ev Eşyaları Bu Kadar Önemli mi?”	137
Aldatmak ve Aldatılmak.....	141
Kadın Ne İster: Önemsenmek	145
Hafta Sonu Evliliği.....	149
“Will You Marry Me?”	155
Pornografi.....	161
Destekleyici Düzenlemeler.....	164
Özgürlüğün Sınırı.....	165
Meşru Cinsel Tatmin	166
Kiralık Rahim ve Radikal Feminizm	169

TAKDİM

Bu kitapta, evlilik sonrası ilişkilerin, evlilik öncesi veya başlangıç dönemi ilişkilerinden farklı bir seyir izlediğini; eşlerin, karşılıklı anlayış, saygı ve sevgi dinamikleri kullanılarak birbirlerinin hatalarını, yanlışlıklarını ve beklentilerini iki dost misâli dürüstçe ve arkadaşâne konuşmalarının tek çıkar yol olduğunu, hayattan yaşanmış örneklerle göreceksiniz.

Yine bu naçiz eserde karı-kocanın birbirinin rakîbi, düşmanı değil, aksine birbirinin eksik ve gediklerini kapatan, bir bütünün iki eşit parçasından ibâret olduğunu, ailevî problemlerin namus sırrı gibi korunması gerektiğini, evliliğin varlıkta ve yoklukta, hastalıkta ve sıhhatte, sevinçte ve kederde eşlerin bir bütün olmasını gerektirdiğini hayattan misallerle göreceksiniz ve benzer hadiselerin başınızdaki geçmiş olma/geçme ihtimaline binaen tedbirinizi alacaksınız.

Kısaca, “Boşanmak İçin mi Evleniyoruz?” aile içi ilişkilerde, çocuk-anne-baba ve bazen de akrabalar ile olan münasebetlerde meydana gelen problemlere sosyal ve dinî açıdan çözüm önerilerini ihtiva ediyor.

Hadis kitaplarında on dört asır önce görülen hatta bizzat Hz. Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) muhatap, taraf ya da

hakem olduğu nice problemler kılık-kıyâfet değiştirmiş hâliyle yine karşımızda. Elinizdeki çalışmamız bu problemleri İslâmî perspektiften okuyarak değerlendirmeyi amaçlıyor. İnsan gerçeği değişmediğinden bu çalışmada sizin de başınızdan geçen ve çözümünü beklediğiniz sıkıntılara ve bu sıkıntıların çözüm yollarına değinilmiş olabilir.

Sözlerimizi bu konudaki yazılarımın birincisini oluşturan Evcilik Oynamıyoruz'daki řu sözlerle bitirmek istiyoruz: Gönül ister ki yuvalarımız huzurla dolsa. Herkes mutlu olsa. Mutluluk ve huzur buhur buhur dumanlarını salsa içinde yaşadığımız dünya atmosferinin içine ve kaplasa her yeri. Ama bu, bir takım olmazsa olmazları yapmamıza vâbeste. İşte bu kitap söz konusu huzur ve mutluluk için olmazsa olmazlardan bir demet sunarsa sizlere, vazifesini yapmış demektir.

Gayret bizden, tevfik Allah'tan.

“SEN BENİ YOK SAYIYORSUN!”

Eşler, birbirlerinin mazilerini en ince ayrıntılarına kadar bilmeliler. Çünkü, eşlerin karakterleri, adına mazi dediğimiz derin derelerde şekillenmiştir.

Erhan ile Feride, 8 yıllık evliliklerinin en kötü günlerini yaşıyorlardı. Her ikisi de çok mutsuzdu. Neden bu sürece girmişlerdi? İşin aslına bakılırsa, ikisinin de bu konuda bir fikri yoktu.

Erhan, 9 yıl önce doktora yapmak için yurt dışına çıkmıştı. Feride ile Erhan'ın yolları aynı okulda kesilmiş ve 6-7 ay süren birbirlerini tanıma döneminden sonra da evlenmeye karar vermişlerdi.

Erhan, ataerkil bir aile içinde yetişmişti. Onun yetiştiği aile ortamında, annesinin söz hakkı yoktu; Erhan'ın her şeye dedesi ve babası karar verirdi. Feride ise yurt dışında doğmuştu. Batı kültürü içinde yetişmişti. Bununla beraber, dindar bir aileye sahipti ve ailesinden edindiği dinî şuur, onu arkadaşlarından farklı kılmıştı. Erhan'ı cezbeden de, Feride'nin bu özelliği idi.

Yurt dışında yaşamının zorlukları, herkes tarafından kabul edilmektedir. Evlilik hayatının bu zorluklara farklı boyutlar

kazandırdığı da. Çocuklar da bu zorluklara, ayrı bir boyut kazandırır. İhtimâl, Feride ve Erhan'ın evliliğinde de benzer nedenlerle problemler söz konusu olmuş ve zamanla bu problemler aşılmaz hâle gelmişti. Çünkü, olur olmaz her şeyden dolayı tartışmaya, sürekli kavga etmeye başlamışlardı.

Erhan'ı bu dönemde bu mesele üzerinde düşünmeye sevk eden, Feride'nin bir sözü oldu: "Sen beni yok sayıyorsun!" Bu söz üzerine, Erhan günlerce düşündü. Eşiyle tartıştığı anları hatırlamaya çalıştı. Sebepleri ve neticeleri üzerinde kafa yordu. Hepsinde de şunu gördü: Sorunları başındayken halletmeye çalışmış; buna rağmen sorunlar büyüdüğünde de, evlilik hayatının devamı adına çözüm arayışlarında bulunmuştu.

Bununla beraber, karısı haklıydı. Bu uzun boylu düşünme ve muhasebe sürecinde şu sonuca ulaştı: Evlilik hayatında tıpkı dedesi ve babası gibi hareket ediyordu. Karşısındaki, annesi değil; eşiydi. "Bunu şimdiye kadar fark etmeli ve davranışlarımı ona göre ayarlamalıydım." dedi Erhan kendi kendine.

Erhan'ın eşi, Batı kültürünün merkezi sayılan bir ülkede yetişmişti. Üniversite mezunuydu; üstelik çalışıyordu. Hayatı, evi ve çocuklarından ibaret değildi. Sosyal ve kültürel aktivitelere katılan çok yönlü bir bayandı. Hatta, arkadaşları arasında 'Organizatör' diye anılıyordu. Erhan, eşinin bu özelliklerini hatırlayınca, davranışlarını gözden geçirmeye başladı bir bir. Eşinin düşüncelerini, yaklaşımlarını yok sayarak ahkâm kesmesi doğru değildi. Eşine, âdeta kölesi gibi davranıyordu. Emrivâki üslubu, ona müfettiş gibi muamele etmesi, eşini çok rahatsız ediyor olmalıydı. Hâlbuki evlilik tek taraflı bir yönetim değil, bir birlikteliktir.

Yukarıda aktarılan evlilik süreci ile ilgili üzerinde durulması gereken birkaç husus bulunmaktadır:

Eşler, birbirlerinin mazilerini en ince ayrıntılarına kadar bilmeliler. Çünkü, eşlerin karakterleri, adına mazi dediğimiz derin derelerde şekillenmiştir. Dolayısıyla, mazideki en küçük bir detay, eşlerin birbirlerini daha iyi tanımalarını; hırs, istek, zevk, arzu, öfke, kin, nefret gibi insanî duyguların daha sağlıklı analiz edilmesini sağlayacaktır. Hiç şüphe yok ki; bu da evlilik hayatının devamı için hayatî öneme sahiptir. Fakat, bu noktada bir uzmanın desteğine ihtiyaç vardır. Kabaca yapılacak değerlendirmeler, evlilik hayatına faydadan çok zarar getirebilir.

Genelde, insanlar böylesi gergin atmosferlerde kendileri ile yüzleşemezler. Gerçeklerle yüz yüze gelmekten çekinirler. Âdeta gerçeklerden kaçarlar. Hâlbuki hakikat ehli, hakikat ile yüzleşmekten her ne şart altında olursa olsun korkmamalı. Doğruyu, kimden gelirse gelsin, kabullenmeli ve yanlışlık düzeltilmeli. “Nefsim!” dememeli. “İzzetim, şerefim, onurum...” diyerek yanlışta ısrarcı olmak, daha büyük yanlışlara kapı açabilir. Dolayısıyla, bu örnekte, Erhan’ın evliliğinin muhasebesini yaptıktan sonra çözüm üretme çabası takdire şayandır.

“BÖYLE ŞAKA OLUR MU?”

“Geciktiğimiz için acele ediyor, acele ettiğimiz için de gecikiyoruz.”

Tülay Hanım, 10 yıllık evli. Eşi Ercan Bey ve bir çocuğu ile mutlu bir hayat yaşıyor. Evliliğinde hiç sorunları olmamış mı? Elbette olmuş; ama karşılıklı anlayış, saygı ve sevgi ile aşmışlar hepsini. Bir tanesi hariç: Ercan Bey’in yaptığı ağır şakalar. Nerede ve ne zaman yapılacağı belli olmayan bu şakalar, Tülay Hanım’ı canından bezdirmiş. Affınıza sığınarak, meselenin daha iyi anlaşılması için ve en önemlisi, Tülay Hanım’ın ifadesi olduğundan, ben de bunları burada ifade etmekte mahzur görmüyorum; bu şakaların hepsi “eşek şakası” denilen cinsten.

Zihinleri idlâl etmemek için spesifik örnek vermeyeceğim; ama şu kadarını ifade edeyim: 40 yaş sendromunda sıklıkla görülen ikinci evlilik düşüncesinden, çeşitli davranışları baz alarak -affedersiniz- eşi bazı hayvanlara benzetmeye varıncaya kadar uzanan bir çizgi bu. Bu naklettiğim olayda, bu

çizginin ucu nihaî sınırı geçmiş ve Tülay Hanıma göre son noktaya dayanmış: Boşanma!

Benim, “Şakaların ağırlığı konusunda eşinizi hiç uyardınız mı, rahatsızlığınızı dile getirmediniz mi?” soruma Tülay Hanımın verdiği cevap “Evet...” oldu. Eşi Ercan Beyin, Tülay Hanımın uyarılarına karşı cevabı her zaman aynıymış: “Senin şaka anlayışın yok!”

Tülay Hanımdan eşinin çocukluğu, aile durumu ve çevresi hakkında bazı bilgiler edindim. Üç çocuklu bir ailenin ortanca çocuğu imiş Ercan Bey. Ataerkil bir ailede büyümüş. Ercan Beyin babası, ‘astığı astık, kestiği kestik’ bir kişi imiş. Çocuğunu çaktırmadan seven babalardanmış. Mesela, Ercan Bey babasının kendisini bir defa bile kucağına aldığını, sevdiğini, okşadığını hatırlamıyormuş. Üstelik, ‘ortanca çocuk’ olmanın zorluklarını da çekmiş. Benzer sıkıntıları arkadaşları arasında da yaşamış. Ufak tefek olduğundan mahalle ve okul arkadaşları arasında hep ikinci planda kalmış. İhtimal, bahsini ettiğimiz ezilmişlik ve sıkışmışlık duygusu, onu bulunduğu çevreden dışarıya çıkmaya itmiş, o da en meşru yolu seçmiş ve üniversiteye yönelmiş. Onu farklı kılan tek şey, belki de bu üniversite eğitimi idi.

“Bu bilgilerin mevzu ile ne alâkası var?” diye düşünenler olabilir. Buna kısaca açıklık getirecek olursak, bu tip davranışlar genelde korkak tiplerde olan bir durumdur. Ayrıca, bu davranışların kişinin yetişmiş olduğu çevre ile birebir alâkası vardır. Psikolojide bu duruma “passive aggression; pasif saldırganlık hâli” diyorlar. Böylesi insanların en karakteristik özelliği, kendilerini ifade ve varlıklarını ispat etmek istemeleridir. Bir başka tabirle, güç gösterisinde bulunmak ve böylece belki cinsiyetin de verdiği bir dürtü ile, başkalarının kendisini

kabullendiğini görmek isterler. Tabii, bu duygularını tatmin edecekleri ilk çevre, hiç şüphesiz önce kendi aileleri, eşleri ve çocukları olacaktır.

Pekâlâ, ne yapılacak?

Tavsiyem, öncelikle bir psikoloğa gidilmesidir.

İkinci tavsiyem; din ve dinî değerler... Ercan Beyin dindarlığı ile dinî değerlerin yaptırıcılığı bu noktada mutlaka buluşturulmalıdır. Bunun için, Ercan Beyin; yaptığı şeyin yanlışlığını kendisine anlatacak din adamları ile görüştürülmesinde azim maslahat vardır. Bu kişilerin ayet ve hadis eksenli yönlendirmeleri mutlaka faydalı olacaktır. Hakeza, hayat tecrübesine sahip yaşlı ve bilge insanların - din adamı olmasalar bile- nasihatleri de yararlı olabilir.

Üçüncü tavsiyem; Tülay Hanımın biraz daha sabretmesidir. Zaten, hadiseye 10 yıllık bir gecikme ile müdahale ediliyor. Fıtratın âdeta bir parçası olmuş bu hâli, istenilen noktaya çekmek zaman alacaktır. Keşke, problem bu noktaya getirilmeseydi. Yani, boşanma raddesine gelinmeden başkalarından yardım istenseydi. Bazen, bizler ‘aile sırrı’ deyip problemlere müdahalede yavaş davranıyor; “Kol kırılır, yen içinde kalır.” düşüncesiyle en yakınlarımızdan bile problemlerimizi gizliyoruz. Sonra da, küçük mualecelerle çözülebilecek sorunlar kangren olarak karşımıza çıkıyor. Bu defa, çözmek için acele ediyoruz. Ahmet Selim’in enfes tabiriyle: “Geciktiğimiz için acele ediyor, acele ettiğimiz için de gecikiyoruz.” Çünkü salim bir kafa ve mantıklı bir şekilde düşünemiyor, hep radikal çözüm yolları öneriyoruz. Tülay Hanımın boşanma isteği, işte böylesine bir örnek.

Dördüncü tavsiyem; dua. Kalpler Allah’ın elindedir. Yeter ki, Ona yürekten yakaralım.

EVLİLİKTE CEZA VE ADALET

Gerek karı-koca gerekse ebeveyn-çocuk ilişkileri içinde, cezalandırma ve bu cezalandırmada adalet anlayışı, aile hayatımız açısından çok önemli bir husustur. Bazılarınızın aklına, “Çocukları anladık da, karı-koca cezalandırması da ne demek?” tarzında bir soru gelebilir. Benim karı-koca cezalandırmasından kastım; gerek eşlerin birbirlerine karşı ucu cinayetlere kadar uzanan şiddet eksenli fiilleri gerekse küsme, darılma, evi terk etme tarzında daha hafif içerikli münasebet şekilleridir. Çünkü bu tarz fiilleri, ismi konmamış olsa da, eşlerin birbirlerini cezalandırma niyetiyle yaptıkları açıktır.

Beni bu konuda yazmaya sevk eden şey, geçenlerde karşılaştığım bir hadise oldu.

18 yıllık evli, dört çocuklu ve çocukları ile birlikte şu ana kadar mutlu bir hayat süren Turan Bey, ne olduysa ve ne düşündüyse eşi ile bir haftadır konuşmuyormuş. Eşinin bu tutumuna sebep olabilecek dişe dokunur cinsten hiçbir şey hatırlamayan Hülya Hanım, bu yüzden psikolojik bir sıkıntı içine girmiş. Çocuklarının: “Anne! Babam seninle neden konuşmuyor? Dargın mısınız?” şeklindeki soruları ile iyice bunalan Hül-

ya Hanım, eşi ile konuşma çabaları da boş çıkınca, derdini dostuna açmakta bulmuş.

Aradaki bir dost vasıtası ile olaydan haberdar olmam dolayısıyla ve devreye girmemin istenmesi sebebiyle Turan Bey ile görüştüm. Eşine karşı bu tutumunun gerekçesini, bana izah edemeyeceğini ifade etti. Bu tutumu, eşinin söyleyemeyeceği bir hareketinden dolayı imiş ve bu şekilde eşini cezalandırıyor-muş. Turan Bey ile olan muhaveremizde -muhavere değil; tek taraflı bir konuşma demek daha uygun olur sanırım- dikkatimi çeken bazı hususları kendisiyle paylaştım. Bunları, maddeler halinde sizlere de aktarmaya çalışacağım:

Bir: Sizin suç dediğiniz şey gerçekten suç mudur? Objektif kriterlere dayanarak mı hüküm verdiniz? Değerlendirmeye, hissiyatınızın karışmadığından emin misiniz? Suçlamanıza, bir anlık olsun kızgınlığınız sebep olmuş olmasın? Ya da yılların birikimi ile, bana söylemediğiniz şeye/sebebe suç diyor olabilir misiniz?

İki: Sizin bu tek taraflı yaklaşımınız ve cezalandırma yönteminiz, aklî ve tecrübî hiçbir kriterle uymuyor. Çünkü, siz bu hadisede hem davalı hem davacı hem hâkim hem de savcısınız. Bana söylemediğiniz o şey/sebebe ne ise, onu davacı olarak hâkime götürüyor; savcı olarak suç isnadında bulunuyor; davalı olarak eşinizin veya avukatının savunmasını siz yapıyor ve hâkim olarak yine siz hüküm veriyorsunuz. İşin en garibi de, bütün bunları tek başınıza ve kendi zihin ya da hayal dünyanızda yapmış olmanız! Bununla birlikte, ceza gerçek hayatta uygulanıyor ve davalının bunların hiçbirinden haberi yok! Sizce garip değil mi? Mahkemelerin böyle çalıştığını düşünsenize; ortada kamu düzeni diye bir şey kalır mı? Kaos ve anarşiden öte bir şey bulmak mümkün olur mu bu anlayışın hâkim olduğu toplumsal ortamda?

Üç: Diyelim ki; ortada gerçekten cezalandırılması gereken bir suç var. Ceza denildiği zaman akla gelen ilk şey adalettir. Ceza, adaleti sağlamak için verilir. Cezanın temel gerekçesi öç ve intikam almak değildir. Bunun için suç ile ceza arasında dengenin gözetilmesi esastır. Zira dengenin gözetilmediği yerde, adaletsizlik vardır. Adaletsizlik ise, mevcut suçu/suçları önlemeyi bırakın; yeni suçların oluşmasına zemin hazırlar.

Buna göre acaba, dört çocuğunuzun annesi, 18 yıllık eşinizi konuşmayarak cezalandırmanız ne kadar doğru? Suçu ile -tabii suç ise!- bu ceza arasında nasıl bir ilişki var? Bu sorulara net bir cevabınız yoksa, adalet derken adaletsizlik yapmış ve ailevî hayatınızda yeni yaraların açılmasına neden olmuş olabilirsiniz.

Dört: İçinde yaşadığımız toplumda, eğer bir meselemiz resmî mahkemelere taşınmamışsa dinî ve millî değerler, örf-âdet ve gelenekler bu problemin çözümünde ana rolü oynayacaktır. Şimdi, siz bu ceza kararınızı dinî ve millî değerlerle, örf-âdet ve gelenekle temellendirebilir misiniz?

Beş: Eşinizin psikolojik sıkıntısı da önemli bir mevzu. Anladığım kadarıyla, boşanmayı gerektirecek kadar ağır bir suç değil eşinizin yaptığı. Yarın, yani ceza müddeti sona erince hayat sizin için tekrar normale dönecek. Acaba o zaman eşinizi, eskisi gibi bulabilecek misiniz? Eşiniz, bu sürece beden ve ruh sağlığını bozmadan mukavemet edebilecek mi? Yarın, hiçbir şey olmamış ve sanki bugünler hiç yaşanmamış gibi size yine sıcaklık duyabilecek mi?..

Daha fazla kelamı zaid saydım. Müsaade istediğimde, Turan Beyin gözleri yere çakılı kalmıştı. Kendisi oldukça düşünceliydi. Umarım, yapılan yanlışlıklardan çabuk dönülür.

“YEDİĞİ ÖNÜNDE YEMEDİĞİ ARDINDA”

10-20 yıl sonra oğlumun veya kızımın bu yazıyı okuyunca, “Allah Allah! Demek babamın nesli bunları da yaşamış!” diyerek taaccüplerini dile getireceklerine inandığım bir hadise ile karşılaştım geçenlerde.

Ömer Bey, her zamanki gibi akşam evine gider; ama evde eşi Aslı Hanım yoktur. Girişte, ayna üzerine yapıştırılmış küçük bir not vardır. Notta şunlar yazılıdır: “Elveda! Beni hiç anlamadın ve artık anlamayacağına da kanaat getirdim. Boşanma işlemleri için avukata müracaat edeceğim. Avukatım seninle irtibata geçecektir.”

Zannediyorum, siz de Ömer Bey ile Aslı Hanım arasında ciddi bir irtibat kopukluğu olduğu kanaatine, bu küçük notu okur okumaz varmışsınızdır. Evli ve Müslüman bir çift -bu aşamada Müslüman tanımlamasının altını çiziyorum- ayrılmaya tek başına karar veren bir hanım ve bu kararı küçücük bir nottan öğrenen koca! Gerçekten inanılması zor. “Evcilik oynamıyoruz.” tabirini bir kere daha bize hatırlatan önemli bir hâdise bu bana göre.

Pekâlâ ne olmuş da, Aslı Hanım bu noktaya gelmiş? Sebep, eşinin ilgisizliği imiş. (Çiftin çocuklarının olmayışı, ayrıca hatırdaki tutul-

ması gereken bir durum.) Bir bayanın eşinden ilgi beklemesi ve eşinin sosyal biri olmasını istemesi, ilk bakışta oldukça makul.

Ömer Bey'e gelince; o tam bir geleneksel erkek anlayışına sahip: "Yediği önünde, yemediği ardında. Ondan aş isteyen, eklemek isteyen yok. Otursun oturduğu yerde. Kadının yeri evidir!.." diyor. İnanmak zor belki; ama Ömer Bey böyle düşünüyor. Bu zihniyeti yıllar öncesinde, köyde yaşayan nine ve dedelerimizde aramak mümkün. Zira onların hayat tarzları bunu gerektiriyordu. Toplumun genel telâkikleri, örf ve âdetleri, ekonomisi, sosyal ve kültürel yapısı gerçekten böylesi bir tarzı öngörüyordu. Dolayısıyla ninemle dedem arasında bundan dolayı hiçbir problem olmamıştır. Ömer Bey gibilerin zihniyeti, eski zaman insanları için geçimsizliğe neden olabilecek bir şey değil. Fakat, günümüzde durumun farklı olduğu ve olması gerektiği meydanda değil mi?...

İnsanların alışkanlıklarını, zihnî ve fikrî yapılarını değiştirmek/dönüştürmek zannedildiği kadar kolay değil. Ayrıca, uzun bir zaman dilimine ihtiyaç var. Ömer Bey'in savunuculuğunu yaptığı anlayış, bizim toplumumuzda asırlardır -zihnî, fikrî ve hayalî seviyede değil, bizzat ve fiilî olarak- varlığını sürdürmektedir. Bu zihniyetin dinle temellendirilmesi ise, ayrıca ele alınması gereken bir konudur. Dolayısıyla bu kültürel kodlarla büyümüş bir kocanın, eşinin sosyal isteklerine karşı ilgisiz kalmasını anlamak mümkün. Mümkün, ama izahını yapmak zor. Çünkü Ömer Bey, başka kültürel kodların hâkim olduğu bir dünyada yaşıyor. Küreselleşme ile küçük bir köy haline gelen ve medya ile başkalaşan bir dünyada...

Öncelikle Ömer Bey'in; karı-koca, kadın-erkek münasebetlerinde, hayat tarzında, toplumsal ilişkilerde iki nesil öncesine nispetle ciddi değişikliklerin olduğunun farkına varması

ve eşi ile olan münasebetlerini bu çizgide yeniden ele alması gerekmektedir. Hayat, sadece yeme ve içmeden, fiziksel ihtiyaçlardan ibaret değildir. İnsanların sosyal ihtiyaçları da vardır ve sosyal aktivitelerle insanlar ruhsal doyum yaşarlar. Yanlış anlaşılmasın; sosyal faaliyet derken illa ev dışında yapılan aktiviteleri kastetmiyorum. Bununla beraber, bu toplumsal faaliyet alanlarını, kadın için sadece evle sınırlamak doğru değildir.

Ayrıca çocuklarının olmayışı; akşama kadar evinde çamaşır, ütü, yemek, bulaşık işleri ile uğraşmaya itmemeli Aslı Hanım'ı. Onu tatmin edecek başka meşgaleleri olmalı. Bu bağlamda, Ömer Bey Aslı Hanıma destek olmalı.

Aslı Hanıma gelince; kültürel etkileşimin doruk noktada olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Bu doğru; ama bu doğru bizim kendimizi, kendi değerlerimizi kaybetmemize neden olmamalı. Bir not bırakarak, avukatla görüşme talimatı vererek evlilik müessesesine son verme, ancak filmlerde olur! Evlenirken Rab huzurunda hastalıkta, sağlıkta; zenginlikte, fakirlikte bir ve beraber olmaya söz verdiğimiz eşimizi, bu şekilde terk etmek, ne İslâmî naslarla ne de millî ve kültürel değerlerimizle bağdaşmaktadır.

Hayat bir imtihandır. Aslı Hanım'ın imtihanı da belki kocası ve kocasının bu yaklaşımıdır. Nereden biliyoruz? Kur'ân-ı Kerim, “Bazınızı bazınızla imtihan ederiz.” (En'am 6/53) derken sınırlama yapmıyor ki? Ömer Bey'in tutumu yanlış ise, yanlışlıklarla mücadele etmek İslâmî bir vasıf; hatta 'emr-i bi'l-maruf, nehy-i ani'l-münker' prensibince yerine, kişisine göre farz, vacip, mübah değil midir? Ortada boşanmayı gerektiren başka geçerli sebepler yoksa mücadeleden kaçmamak gerek.

Yazımın başında, 10-20 yıl sonra oğlumun ve kızımın bu yazıyı okuyunca: “Allah Allah! Demek babamın nesli bunları da yaşamış!” diyerek taaccüplerini dile getireceklerine inandığımı ifade etmiştim ya! Bunun sebebi şu: Gelecek nesillerde Ömer Bey’in savunuculuğunu yaptığı bu anlayışın yıkılacağını düşünüyorum. En azından, bizim gibi gelişmiş ülkelerde yaşayan eğitilmiş insanlar için bu söz konusu olacak bence.

Haksız mıyım? Ne dersiniz?

SEHİV SECDESİ OLMAYAN HATALAR

Aile ile iş hayatı arasında denge kuramamak büyük bir hatadır. Bu konudaki ikazlara kulakları tıkamak ise, bundan daha büyük bir hatadır.

Geçenlerde, bir okuyucum bana gönderdiği bir mektubunda, dile getirdiğim problemlerde hep kadınların suçlu olduğunu yazıyor. Doğrudur. Bildiğiniz gibi; ben problemleri baz alıyor ve hadiselere İslâmî perspektiften bakıyorum. Bana ulaşan problemler de, genelde erkekler kanalıyla geliyor. İnaniyorum ki, aynı problemler kadınlar kanalından bana ulaşırdı bakış açım farklı olurdu. Bu noktada, nefsi müdafaa yapmayacağım. Hayır! “Bana kim ve nasıl anlatırsa anlatsın ben objektifliğimi koruyorum.” gibi iddialarda da bulunacak değilim.

İki cümle önce söyledim, bir daha söylüyorum; doğrudur. Ama bu doğru, sorunların çözümüne hizmet etmez. Bizden, sorunların çözümünde adil davranmamız isteniyorsa, kadınların da sorunlarını, çözüm niyetiyle dile getirmeleri gerekir. Zira, geciken adalet nasıl adalet değilse geciken müdahale de müdahale değildir.

İslâmî terbiye ile yetişmiş, ataerkil bir ailede boy atmış, evlilik kurumuna ait duygu ve düşünceleri böylesi bir ortamda şekillenmiş bayanların konuşmamasının sebebini, “Kol kırılır; yen içinde kalır.”, “Kocamdır; döver de sever de.” anlayışına bağlıyorum. Ama şunu da unutmamak gerekir ki; bu içe kapanıklılık, hem ferdî hem de toplumsal problemleri beraberinde getiriyor; ailede kapanmaz yaraların açılmasına neden oluyor. Sorunlar gizlendikçe, çözüm zamana yayıldıkça -zamana yayılması gerekli olanlar hariç- radikal hale geliyor. Radikal hale gelen sorunlar da, ancak radikal çözümlerle neticeleniyor. Kangren olmuş parmak kesiliyor. İlaç tedavisi, hiçbir işe yaramıyor.

Bu kısa girişten sonra, bir hadiseye temas etmek istiyorum. Bir dostum, gazetede yazmış olduğu bir makalesinde, siyasetteki hataların sehiv secdesinin olmadığından bahsediyordu. Aynı husus, aile hayatında da geçerli. Boşanma ile son bulan evlilikler, sehiv secdesi olmayan hatalardan kaynaklanmıyor mu zaten? Öyleyse, ailevî ilişkilerdeki problemlere bir de bu açıdan bakmak gerek. Daha doğrusu; ilişkiler zedelenmeden, hadiseler problem haline gelmeden bu bakış açısına sahip olmak gerek. “Ba’de harabi’l Basra”¹ pişmanlık bazen bir anlam ifade etmiyor.

Ailevî problemlerle ilgilenmeye başladığımda gördüm ki; ailevî problemlere neden olan en önemli husus erkeklerin işkolik olmaları. Erkeklerin işlerini veya işteki halet-i ruhiyelerini evlerine taşımalarından bahsetmiyorum; âdeta işi ile evli olan erkeklerden söz ediyorum. Böyle bir erkek ile evli olan bayanların durumunu isterseniz bir tahayyül edin.

Bu tarz eşlere sahip kadınlar sanki evli ama kocasız! Bazı işkolik kocalar, hiç eve uğramıyor; bazıları her gün geç vakitlerde gelip evi otel ve lokanta gibi kullanıyor, bazıları ise,

1 İş işten geçtikten sonra, manasına kullanılır. “Basra harap olduktan sonra” demektir.

bedenen evde olsa da ruhunu, gönlünü, kalbini, duygu ve düşünce yoğunluğunu sürekli işine veriyor.

İki gün önce, benzer bir durumdan dolayı isyan edip 1, 4 ve 7 yaşlarındaki üç çocuğunu da kocasına bırakarak evini terk eden bir bayandan bahsedildi. Ne vicdansız anneymiş demeyin hemen. Üç çocuğunu terk etmesinden dolayı, olaya önyargı ile yaklaşıp kadını suçlamayın. Bir de, 8 yıl boyunca o kadının çektiklerini düşünün. Kadının içinde bulunduğu psikolojik hali, tahmin etmeye çalışın. Öyle ki; onun yaşadıkları, insanları intihara sürükleyen hadiselerin başında geliyor. Evet, yaptığı hata; ama onu bu hataya sürükleyenlerin hiç mi suçu yok? Bilirsiniz; Nasreddin Hoca: “Tamam, ben evime hırsız girmesin diye tedbir almadığım için suçluyum; ama hırsızın hiç mi suçu yok?” demiş kendisini eleştiren kişilere. Nasreddin Hoca misali, olaylara neden olan faktörleri de hesaba katmak gerekir.

Aile ile iş hayatı arasında denge kuramamak büyük bir hatadır. Bu konudaki ikazlara kulakları tıkamak ise, bundan daha büyük bir hatadır. Hele; problem, eşin evi terk etme radesine geldi ise terk edilen eşin: “Ne hâli varsa görsün!” diyerek hatayı kabullenmemesi, hatayı tamir etme adına adım atmaması daha büyük bir hatadır. İşte; bence ‘sehiv secdesi olmayan hatalar’ bunlardır. Ömrümüz olursa, yukarıda anlattığım hadisenin nasıl biteceğini hep beraber göreceğiz. İnşallah, sağduyu galip gelir. Hadisenin tatlıya bağlanması adına işkolik kocaya bir nasihatte bulunmak istiyorum: Öncelikle Hz. Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) aile hayatıyla ilgili kaleme alınmış kitapları okumalı, en azından bunlara göz gezdirmeli. Onun; Peygamberimiz’in sırat-ı müstakimden nasıl sapmadan dengeyi kurduğunu görmesi, belki kanaatinin değişmesine ve yanlış karar vermemesine yardımcı olur. Zira O (sallallâhu aleyhi ve sellem), “yaşayan Kur’ân”dır; Her Müslüman için “model insan”dır. Vefatının üzerinden 14 asır geçse de!...

DUAYA SİĞİNMA

Bizler yeryüzüne imtihan edilmek üzere gönderilmişiz. İmtihan sebebi ise her şeydir.

“Bak” dedi geçen gün 14 yıllık evlilik tecrübelerini anlatırken bana bir arkadaşım: “Ben, ne zaman eşimle bir problemim olsa, Allah’a yöneliyorum ve şöyle diyorum: Abes iş işlemezsün sen Allah’ım! Herhâlde, yine bir hata ettim; yine bir yerlerde seninle olan münasebetimi olması gerektiği seviyeye çıkartamadım veya koruyamadım. Benden isteneni veremedim. Sen de, beni eşimle imtihan ediyorsun. Ne olur Allah’ım! Kalplerimizi te’lif eyle, günahlarımızı affeyle.” dedi.

İlk etapta; akıl ve mantığın kabul etmeyeceği bu yaklaşım, İslâmî bir perspektiften bakıldığında oldukça manidar.

Arkadaşımın bu yaklaşımı, İslâmî açıdan farklı bir durum arz ediyor. Çünkü; Kur’ân’ın açık ve sarîh beyanına göre, bizler yeryüzüne imtihan edilmek üzere gönderilmişiz. İmtihan sebebi ise her şeydir. Sağlıktan hastalığa, zenginlikten fakirliğe, mutluluktan mutsuzluğa kadar her türlü şey imtihan unsuru. Hatta yakınlarımız bile!.. Başta kendi nefsimiz olmak üzere, eşimiz,

çoluk-çocuğumuz, arkadaşımız, düşmanımız imtihan sebebi olabilir. Kur'ân'ın: "Biz, sizi birbirinizle imtihan ediyoruz." (En'am, 6/53) derken yakın daireyi nazara verdiği açık değil mi?

İkinci olarak; insanın Allah'a olan imanının, güven ve itimadının, Allah'la irtibatının kendisine kazandıracığı uhrevî semerelerin yanında dünyevî faydeleri de göz ardı etmemek gerekir. Her şeyin Allah'ın takdiriyle olduğuna inandığımız halde, determinist anlayışın etkisinden kurtulamıyoruz aslında. Sebepler tahtında hareket etmeyi gözümüzde çok büyütüyor ve belki de bu yüzden dünyevî beklentilerimizin aksi bir durumla karşılaşılıyor. "Yapılması gereken her şeyi yaptığım halde neden olmuyor; neden bu menfî sonuç?" diye hayıflanıyor ve kadere taşlar atıyoruz. Hâlbuki, müminin manevî donanımı, Allah'a olan iman, itikat ve güveni ile, olaylara diğer insanlardan farklı yaklaşması gerekir. Allah unutulunca, kimi zaman kılı kırk yararcasına uyulan sebepler de netice vermiyor. Kur'ân'ın şu beyanı, bu hususu apaçık ortaya koymaktadır: "Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona sıkıntıdan çıkış kapıları açar." Yani, kişi, O'ndan hakkıyla korkar, takva duygusu ile iki büklüm olur, O'nunla olan münasebetlerini olması gereken düzeye çıkartırsa, Allah ona, dünyevî ve uhrevî sıkıntılardan kurtulmasını sağlayacak çıkış yolları gösterir. Onu, hiç ummadığı yerlerden rızıklandırır. Çünkü, her şey Allah'ın elindedir. Söz gelimi; Allah, hiç düşünmediği, hayalini dahi etmediği iş imkânlarını kişiye sunabilir. Neden? Çünkü, o şahıs Allah'a dayanıp güvenmiştir. Öyleyse; "Allah'a dayanıp güvenene Allah kâfidir. Allah, buyruğunu elbette yerine getirir." (Talâk, 65/3)

Seyyid Kutub, bu ayetin yorumunda bütün bu neticelerin tahakkukunu takva duygusu ile dopdolu olmaya bağlar ve der ki:

“Hiç kuşkusuz bu, genel bir kuraldır; kalıcı bir gerçektir. Fakat, bu kuralın burada boşanmanın hükümleriyle bağlantılı olarak hatırlatılması; özellikle bu meselede muttakilerin Allah’tan korktukları zaman bu hükümleri özenle gerçekleştireceklerini, uygulayacaklarını ima etme amacına yöneliktir. Bu durumla ilgili olarak, bilinç ve vicdan mekanizmasından daha duyarlı, daha dikkatli bir kontrol olamaz. Allah korkusundan ve vicdandan başka bir şey de bunun önüne geçemez ve burada güdülen amaç, kalpte Allah’ın iradesine ve takdirine ilişkin iman esasına dayalı doğru bir düşünce oluşturmaktır.”

Bu genel bir kural olduğuna göre; eşler arası problemler söz konusu olduğunda problemin bu konudaki eksiklikten kaynaklandığı düşünölmeli ve tecdid-i iman yapar gibi vicdan mekanizması harekete geçirilmeli, Rabbe her zamankinden daha fazla sığınıp dua dua yalvarılmalıdır.

Son olarak, duaya yönelmeli. Arkadaşım, bu esnada dua ettiğini söylüyordu. Ne diyordu duasında: “Ne olur Allah’ım! Kalplerimizi te’lif eyle, günahlarımızı affeyle!” İslâmiyet’te, “bi zahri’l-gayb” yapılan dua makbuldur. Hadisin ifadesiyle, birisinin giyabında yapılan duaya melekler mukabele eder ve “Mislini ona ver Allah’ım!” der.² Kişinin -haklı veya haksız- eşine kızgın, dargın, eşiyile kavgalı olduğu bir dönemde bu duygularına yenilmeyip eşine giyabında dua etmesi kendini aşmışlığın ifadesidir. Üstelik, bu durum kalplerinin te’lifi adına meleklerin duasına vesile olmaktadır. Meleklerin duasına Cenab-ı Hakk’ın nasıl muamelede bulunacağı izahtan vareste olsa gerek. Nitekim, benim arkadaşıma sorduğum: “Pekâlâ, netice ne oluyor?” sorusundan aldığı cevap da bunu gösteriyor. Diyor ki arkadaşım: “Akşam eve gittiğimde, bir de ne göreyim! Sanki dün,

2 Müslim, Zikir, 86-88; Tirmizi, Birr, 50.

evvelki gün tartışan, bozuşan, küsen, darılan biz değiliz. Eşim, her zamankinden daha fazla hürmet ve muhabbetle karşılıyor beni. Anlıyorum ki; Allah dualarımı kabul etmiş. Eşimin kalbini yumuşatmış. Gereksiz, yersiz, anlamsız tartışmaların sebebiyet verdiği ortam, bir anda evimizden silinmiş; evde cennet meltemlerini andırır bir hava esmeye başlamış.”

Gördüğünüz gibi, her şey Allah'ın elinde; O'nun nihayetsiz kudret ve tasarrufunda. Dert, problem doğru tespit edilince derman da kolay bulunuyor. Hayatın tabii akışı içinde, eşinizle bir problem yaşadığınızda çözüm adına bu yolu denemeye ne dersiniz?..

AİLE İÇİ ŞİDDET

“Bu, sadece bizim problemimiz ve bugüne ait bir problem değil.” diyerek başladım Semra Hanım’ı teskin etmeye. Kocasından yediği dayaktan dolayı yüzü şişmiş, gözü morarmış ve âdeta kendinden geçmiş, aklî ve zihnî melekeleri çalışmaz bir vaziyette gelmişti karşıma. 5 yıllık evliliklerinde, onlarca defa tekrarlanan ve her defasından eşinin “Bu son!” demesiyle tatlıya bağlanan, barışma ile son bulan; ama bir türlü de sonu gelmeyen bir süreçmiş bu, Semra Hanım’ın anlattığına göre. Çocuğunu babasız bırakmamak, etrafa kötü örnek olmamak için de şu ana kadar boşanmayı aklından bile geçirmemiş. Çünkü, hem kendisi hem de eşi tanınmış bir aileye mensupmuş. Üstelik, gönüllü olarak katıldıkları bir organizasyonda ön sıralarda yer alıyorlarmış. Hele, kocasının mesleği itibariyle dinî sohbetlerle halkın karşısına çıkması, Semra Hanım’ı boşanma düşüncesinden vazgeçiren bir başka faktörmüş. Semra Hanım’ın anlamakta, kavramakta zorlandığı şey de, aslında bu imiş. “Hoca” kimliğiyle insanların karşısına çıkan, dışarıda herkese gül dağıtan kocasının, evde yırtıcı, parçalayıcı bir aslan kesilmesini aklı almıyormuş.

Konu anlaşıldı: Aile içi şiddet! Kocanın karısını dövmesi şeklinde tezahür eden bu şiddet, başta da ifade etmeye çalıştığım gibi, sadece bizim problemimiz ve bugünün problemi değil. Batı dünyasında da, aile içi şiddet çokça karşılaşılan bir problem. Dünya Sağlık Örgütü'nün 7 yıl süren çalışması sonucunda yayınladığı rapor, her 6 kadından birinin aile içi şiddete maruz kaldığını gösteriyor. Yine istatistiklerin verdiği bilgilerde, Batı'da İslâm ülkelerine nispetle aile içi şiddet oranının daha fazla olduğu görülüyor. Bu da, meselenin sadece İslâm'la irtibatlandırılmasının yanlışlığını ortaya koyan bir husustur. Söylemek istediğim şey şu; genelde bu tür meseleler hemen dinle, dindarlıkla irtibatlandırılır ve gerek izah gerekse çözüm hep o istikamette aranır. Hâlbuki, bugün bizim ülkemizde hiç de dindar olmayan çevrelerde de, aile içi şiddet büyük oranda görünmektedir.

Dinî hassasiyetimiz ve sorunlara hep din perspektifli yaklaşmamız dolayısıyla, ben, bu konuya da dinî açıdan bakmayı deneyeceğim. Önce, şu sorulara cevap arayalım: "Müslüman bir erkek, karısını dövme yetkisini nereden almaktadır? Kur'ân'ın bu konuda - koca haklı bile olsa- emri ya da tavsiyesi var mıdır?" Cevap: Evet ve hayır. Evet; çünkü Nisâ Sûresi 34. ayette şarta bağlanmış ve farklı yorumlamalara konu olan bir 'dövme' fiilinden söz edebilebilir. Hayır; çünkü bu ayete rağmen, yaşayan Kur'ân Hz. Peygamber'in sair beyan ve uygulamaları dövmeyle destekler mahiyette değil.

Bahsi geçen ayette Allah (celle celâluhû) şöyle buyuruyor: "...Dikbaşlılığından endişe ettiğiniz kadınlara gelince; onlara evvela öğüt verin, vazgeçmezlerse yatakta onları yalnız bırakın ve bunlarla da yola gelmezlerse onları hafifçe dövün. Şayet size itaat ederlerse, onlara yüklenmek için bir sebep

aramayın. Unutmayın ki; üstünüzde çok yüce ve büyük olan Allah vardır.” (Nisâ, 4/34)

Ailenin önemi

Ayetin sadece konumuzla ilgili bölümü adına bazı önemli noktaları belirtmeye geçmeden önce, bir hususun ısrarla vurgulanması gerekir. Zira; bu husus söz konusu dövme hadisesini bütün boyutları ile anlama ve kavramanın temelini oluşturacaktır. Vurgulanması gerektiğini düşündüğümüz bu konu, İslâm'ın aile kurumuna verdiği önemdir. Gerek karı-koca, gerek anne-baba-çocuk gerekse akrabalar arası (sıla-i rahim) mü-nasebetler adına getirilen emirler, yasaklar, bunlara bağlı verilen hükümler, tarihî uygulamalar bu öneme işaret etmektedir. Çünkü, aile toplumun temel taşıdır. Dolayısıyla, temel taşları sağlam olmayan toplumun kalıcı ve sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürmesi mümkün değildir.

Burada vurgulanması gereken bir başka nokta, kadına verilen haklardır. İslâm'ın kadına tanıdığı dinî, siyasî, hukukî, iktisadî haklar tatmin edici boyuttadır. Fakat, takdir edileceği gibi hakkın olduğu her yerde ve işte ödevler de vardır. Onun için, tanınan onca hak beraberinde birçok ödevi de kadına yüklemiştir.

Bir başka husus da; evlilik kurumunun belli bir düzen, nizam ve sistem içinde yürümesinin gerekliliğidir. Nitekim, sözünü ettiğimiz hak ve vazifeler bu temanın gözetildiği bir çizgide belirlenmiştir. Buna göre, sadece karı-kocadan mü-teşekkil de olsa, aile kurumunda bir yöneticinin gerekliliği tartışılmaz. Kur'ân; bu yöneticilik, gözeticilik, hâkimiyet vazifesini “Erkekler kadınlar üzerine yöneticidir.” beyanıyla erkeklere yüklüyor. Bu görevin erkeklere verilmesinin nedeni/nedenleri bir

tarafa, bu yönetici veya 'sorumlu gözetici', aile kurumunun istikrar içinde devamını sağlayacak önlemleri almak zorundadır.

İşte; ayet başlangıçta, sorumlu yönetici olan erkeklerin sürekli tetikte olmasına işaret ederek buyuruyor ki: "Eğer kadınlarınızın dik başlılığından endişe ederseniz." Demek ki dikbaşlılığın gerçekleşmesinin çok öncesinde, buna ait emarelerin sezildiği zamanda alınacak önlemler, uygulanacak kurallardan bahsedecek Kur'ân. Öyleyse, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, bu aslında aile reisleri olan erkeklere yapılan bir erken uyarıdır. Yapılması gereken şey, erkeğin; sürüsünü tehlikelerden koruyan çoban misali dikkatli, uyanık ve tetikte olması ve olaylara tekaddüm etmesidir. 'Ba'de harabi'l Basra' değil; 'Kable harabi'l Basra'³ misali, hastalık erken teşhis edilip müdahalede bulunulmalıdır.

Müdahale metotları nelerdir?

Bir: "Onlara evvela öğüt verin." fehvasınca nasihatte bulunmaktır. Burada, öğüt vermeyi vaizlerin ya da büyüklerin yaptığı gibi nasihat etmek şeklinde anlamamak gerekir. "Öğüt verin!" ifadeleriyle anlatılan durum, en geniş anlamıyla gerek karı-koca gerekse aile bireyleri arasındaki münasebetlerin ele alındığı bir eğitim şeklidir. Yoksa, sadece kocanın karısını karşısına alıp amirâne ve hâkimâne eda ile yaptığı nasihatler değildir. Elbette bunların da yeri vardır; ama özellikle karı-koca ilişkilerinin sorunlu olduğu bir dönemde bu türden davranışların ne kadar zararlı olacağı tahmin edilebilir. Onun için, ayetteki bu ifadeyi, her devre ve devrin şartlarına göre değişik mahiyet kazanacak aile eğitimi şeklinde anlamak Kur'ân'ın evrensel ruhuna daha uygundur.

3 İş işten geçmeden önce manasına kullanılan bir deyim.

İki: Eğitimin kâr etmediği, fayda sağlamadığı yerlerde, “Vazgeçmezlerse yatakta yalnız bırakın!” emrini uygulama safhasına sıra gelir. Yalnız hemen ifade edelim, bu ikinci aşama birincisinin fayda sağlamadığı durumlarda geçerlidir; çünkü Kur’ân “Vazgeçmezlerse” kaydı ile bu hususu özellikle vurgulamaktadır. Yatakta yalnız bırakma, kadının eşine karşı bir koz gibi kullandığı/kullanma ihtimali bulunan cinselliğine prim vermeme demektir. Böylesi bir pozisyonda, cinsel isteklerine kement vurup iradesinin hakkını veren erkekler, eşlerinin en büyük silahını ellerinden almış olurlar. Böylece, nefislerine rağmen fedakârlık yaparak katlandıkları bu hâl ile ailelerini kazanmış olurlar. Çünkü, bu tedbir sonucu birçok kadının geçimsizliğe sebep olan düşünce ve hareketlerinden vazgeçtiği vâkidir.

Burada, önemli bir noktanın altını çizmek istiyorum: Kadınları yatakta yalnız bırakmak; yatak değiştirip başka bir odada ve evde yatmak değildir. Bir anlamda ‘boykot’ denilebilecek bu tedbir, yatak odasının dışına çıkmamalı; hele çocuklara hiç yansıtılmamalıdır. Çocukların bu ‘boykot’a muttali olmamaları gerekir. Aksi hâlde, bu uygulama maksadın aksine hizmet eder; kadının onur ve gururunu rencide edip problemin büyümesine neden olabilir.

Üç: “Bunlarla da yola gelmezlerse onları hafifçe dövün.” Öncelikle şunu bilmek gerekir; dövme fiilinin bizim zihin ve algı dünyamızda kazandığı anlam ile Kur’ân’a muhatap olan kişilerin zihnindeki anlam birbirinden farklıdır. Çünkü, o dönemde kadınların dövülmesi ‘fiilî bir durum’dur ve Kur’ân’ın yaptığı da o fiilî durumu beyandan ibarettir. Bir başka tabirle, aile yuvasını koruma adına üçüncü sırada zikredilen dövme ve ona sınırlama getirme hadisesi, bugünün aksine dönemin kadınları tarafından hayretle; Allah ve Resûlü’ne teşekkürler

sunularak karşılanılan bir ikramdır âdeta. Fakat bu ayet, günümüzde, kadının İslâm tarafından ikinci sınıf bir varlık olarak algılandığı şeklinde yorumlara medâr olmaktadır. Bu yanlış yorumlara sebebiyet veren şey; ayetin nazil olduğu ortamın bilinmemesi ve feminizmin Müslüman kadınlar üzerindeki az veya çok etkisidir. Buna ilaveten, 15 asırlık İslâm tarihinde Hz. Peygamber'le başlayan kadınlara yönelik uygulamaların iyileştirilme sürecinin inkitaya uğramasının, günümüzdeki moda tabirle ifade edecek olursak 'kadının eve hapsedilmesinin' bu yanlış yorumların oluşmasına etkisi de elbette ki çok büyüktür. Hz. Ömer ve oğlu Abdullah'a ait şu itiraflar bu tespiti ispatlama sadedinde ne kadar da manidardır. Hz. Ömer diyor ki: "İslâm öncesinde, biz erkekler kadınlara hiç değer vermezdik. Mamafih İslam geldi; Kur'ân onlardan bahsetti. Gördük ki, onların da bizler üzerinde hakkı varmış"⁴ İbn Ömer'in beyanı ise inkitayı ortaya koyuyor:

"Biz Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) zamanında, hakkımızda bir vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlarla kelimetmekten, onların haklarını çiğnemekten ve onlara sert davranmaktan sakınırdık. Fakat Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefat edince, biz de onlara karşı çok sözler söyledik ve onlara karşı kusurumuz arttı."⁵

Genelde, İslâm bilginlerinin kanaati şu şekilde: 'Dövün' fiili önceki bölümde de ifade ettiğimiz gibi 'fiilî bir duruma'; kadınlara tanınan haklar açısından bakıldığında tedricî iyileştirme sürecinin bir ayağına işaret etmektedir. Bir başka tabirle, bir toplumun 'dem ve damarlarına' işlemiş âdetin değiştirilmesinde kullanılan 'tedricilik' metodunun bir basamağıdır.

4 Buhari, Libas,31; Tefsir,66,2.

5 Buhari, Nikah,81.

Ayeti böyle anlamaya iten bir başka sebep de, Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyan ve uygulamalarıdır. "Sizin en hayırlınız, eşlerine karşı en iyi davrananlarınızdır."⁶, "Ben, içinizde eşlerine karşı en iyi davrananıyım." şeklindeki sözleri ve hayatı boyunca eşlerinden hiçbirisine bir tek tokat bile vurmaması bunu göstermektedir. Allah Resûlü'nün eşlerine karşı gösterdiği en sert muamele, onların insanî hislerine yenilerek nafaka istemeleri karşısında onları kendisi ile dünya malı arasında tercihte bulunmaya davetidir. Hz. Peygamber'e eş olma statüsüne ve şerefine kavuşmuş, sadece yaşadığı döneme değil; kıyamete kadar bütün müminlere, hatta insanlığa örnek ve rehber olacak bu kişilerin söz konusu davranışı, murad-ı nebeviye uygun düşmediği için Efendimiz eşlerinden ayrı bir yere (cumba) çekilmiş ve kimse ile görüşmemeye karar vermiştir. Cahiliye'de 'i'la' adı verilen uygulama, bu münasebetle hukukî düzenlemeye de konu olmuştur. İşin fikhî boyutu bir tarafa, Efendimiz bu süreçte, Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de dahil olmak üzere kendisine gelen görüşme tekliflerinin hepsini önce reddetmiş; belli bir müddet sonra kabul etmiştir. O hanenin kayınpederleri olan bu iki yar-ı güzin, i'lanın cahiliyedeki anlamına bağlı olarak kızlarının boşanacağından endişe ederek Efendimiz'i bu kararından vazgeçirmeye çalışmışlardır. Nihayet, çok geçmeden İlahî vahiy meseleyi çözmüş ve Allah, şöyle buyurarak kararı annelerimize bırakmıştır:

"Ey Peygamber! Eşlerine de ki: Eğer dünya hayatını ve süsünü istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim ve sizi güzelce boşayayım! Yok, eğer Allah'ı, Resûlünü ve ahiret mülkünü isterseniz, haberiniz olsun ki Allah sizin gibi iyi hanımlara büyük mükâfat hazırlamıştır." (Ahzab, 33/29-29)

6 İbn Mace, Nikah, 50.

Dövme hadisesine farklı bakışlar

Görüldüğü gibi, Efendimiz'in bir problemin çözümü adına eşlerinin irade ve tercihlerine saygı gösterip nihaî kararı onlara bırakması, belki bundan çok daha küçük problemler yüzünden karısını döven Müslüman erkekler için hiç de iyi bir uygulama olmasa gerek!.. Haksız nedenlerle döven hiç kimse, Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) şahsî uygulamalarında kendine delil bulamaz; bu davranışlarını O'nu örnek göstererek temellendiremez. Hâlbuki, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem), başta Müslümanlar olmak üzere bütün insanlık için örnek, rehber ve model insandır. O'nun sünneti, bizim tek rehberimizdir. Onun hayatında vücut bulmayan, varlık sahnesine çıkmayan, üstelik aksi istikamette onlarca tembihatı olan bir mevzuda çok daha dikkatli olunması gerekir.

Bir başka önemli nokta; ayetten anladığımız kadarıyla dövmenin aile kurumunun istikrar içinde devamını sağlamaya yönelik bir tedbir olduğu gerçeğidir. Ayetin mücerred anlamı da, tefsiri adına ileri sürülen görüşler de zaten açıkça bunu göstermektedir. Bektaşî misali, ayeti siyak ve sibak bütünlüğünden koparıp parçacı bir yaklaşımla ele alma, Kur'ân'ın ve sünnetin ruhuna terstir. Bu açıdan rahatlıkla denilebilir ki; bu amaca şu ya da bu sebeple hizmet etmeyen dövmeler ayete uymak değil; ayete rağmen hareket etmek demektir. Kaldı ki sıralamaya ve sınırlamaya riayet etme de günümüzde çözüm olmayabilir. Çünkü, burada genel-geçer yaklaşımlar değil; spesifik, her devir ve her ferde yönelik ayrı hükümler ve yorumlar söz konusu edilmek zorundadır.

Burada dönemin genel telâkkileri, gelenek ve göreneği deyiş "Dövme yoktur, zaman o hükmü neshetmiştir; ayet vücûb ve delaleti ile kat'idir; ama uygulama alanını kaybetmiş-

tir; dolayısıyla hükmü askıdadır.” türü beyanlarla bütün bütün kestirip atma doğru olmayabilir. Şöyle ki, her bir insan ayrı bir âlemdir. Eğitim ve öğrenim durumu, bayanın yaşamış olduğu coğrafya, o coğrafyaya özgü örf ve âdetler dikkate alınmalıdır. Söz gelimi, erkek egemen bir anlayışın hâkim olduğu kültürlerde, ayetin uygulama alanı daha bariz ortaya çıkabilir. Daha açık bir ifadeyle, İstanbul’da yaşayan, üniversite mezunu bir bayanla, Anadolu’nun en ücra köyünde yaşayan bir bayanın gerek genel kültür gerek eğitim - öğretim seviyesi gerekse örf ve âdetlere uyma noktasındaki farklılığı; farklı hayat stil, standart ve davranış biçimlerini beraberinde getirir. Kaldı ki; aynı şey milletler arasında da geçerlidir. Nitekim, Afrika’nın balta girmemiş ormanlarında yaşayan kabilelerle, Avrupa’nın göbeğinde yaşayanlar arasındaki fark herkesin malûmudur.

Bir başka açıdan; eğitim seviyesi ne olursa olsun ya da yaşamış olduğu kültür ortamı başkalarından ne kadar farklılık arz ederse etsin, her bir ferдин şahsî onur ve gururu vardır. Dolayısıyla, meseleye bir de bu açıdan bakılması gerekir. Kocasından dövülmeyi şahsî onur ve gurur vesilesi yapıp, soluğu avukat bürosunda, mahkeme kapısında alacak çok kadın vardır günümüzde. Öyleyse bir bayanın fitrî özelliklerinin de gözetilmesi gerekmektedir.

Son olarak, bu hususla ilgili söylemek istediğim şey şu: ‘Dövme’nin bir sınırı olmak zorundadır. Semra Hanım örneğinde olduğu gibi, “Vur Abalıya!” mantığı ile yapılacak, ‘hınc’ almanın, ‘güç denemesi’ yapıp yüz karartmanın, göz morartmanın hükümferma olduğu bir dövmenin hiçbir İslâmî temeli olmadığı gibi; bu dünyevî ve uhrevî cezayı da muciptir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), “Darben gayre müberrih; yani şid-

detli olmayan, hafifçe ve yüzüne vurmadan”⁷ sözleri ile bu tür bir dövmenin sınırını kendisi çizmekte ve bir boşluk bırakmamaktadır. Zira sınırı aşan dövmelerin maksadın aksine hizmet edeceği izahtan varestedir.

İslâmî terbiyenin önceliği

Buraya kadar anlatmaya çalıştığımız; aile reisinin yürütmekle yükümlü olduğu geminin, sular altına gömülmesini, sert kayalara çarpıp karaya oturmasını engellemek için önceden almak zorunda olduğu tedbirlerin ikinci kısmı idi. Bir de, bunun ilk kısmı var ki, o İslâmî terbiyedir. Kadın ve erkek, evlilik öncesi hayatta aile, okul ve çevreden alacakları eğitim ve öğretim ile zaten bu aşamayı atlamış olmalıdır. En azından, ümidimiz bu yönde. Sadece aile içi ilişkilerde değil; hayatın tümünü kuşatan insanî münasebetlerde, sözünü ettiğimiz terbiyenin verilmesi gerekir.

Günümüzde, bırakın terbiyeyi; İslâm’ın verileceği dinî, içtimaî, ahlâkî, kültürel şartların olmayışı süreci tersine çeviriyor ve problemler esas, mutluluklar tâli oluyor. Bundan dolayı, aile ahengi açısından hadiseler değerlendirilirken meseleye bu zaviyeden de bakıp hem çiftlere haksızlık yapılmamalı hem de süreklilik isteyen çözüm önerilerinde arka plan şartlarının uygunluğu nazara alınmalıdır.

Bu noktaya, “Koca, karısını dövme yetkisini nereden alıyor?” sorusunu sorarak gelmiştik. Gerek genel telakkiler gerekse Semra Hanım’ın eşinin “hoca” olması ve tabii ki bizim dinî hassasiyetimiz dolayısıyla, meseleye dinî açıdan bakıp neticede böyle bir yetkinin var olup olmadığını göstermeye çalıştık.

---

7 Ebu Davud, Nikah, 42.

Görülen o ki; bir zihniyet problemi ile karşı karşıyayız. Şiddet üreten bir yapımız var. Küçükten büyüğe hepimizi esir alan çizgi filmlerden Hollywood filmlerine, romanlardan karikatürlere varıncaya kadar etrafımızdaki hemen her şeyin şiddet zihniyetine destek verdiğini söylemek abartı olmasa gerek. Öyleyse, hadiseyi sadece dinî boyutu ile ele alıp 'şamar oğlanı' aramayalım. Gerçeklerle yüzleşmekten kaçmayalım. El ele verip bugünümüzü ve geleceğimizi karartan böylesi küllî bir problemi ortadan kaldırmak için her türlü çabaya destek verelim.

Pekâlâ, Semra Hanım ne yapacak? Dış dünyada Müslümanlık adına halka ahkâm kesen; ama evde eşi ve çocuğuna karşı terör estiren eşini bu işten nasıl vazgeçirecek? Tavsiyem o ki; Semra Hanım, kocasının, ilmine ve yaşayışına saygı duyduğu bir din âlimine meseleyi anlatmalı ve kocasını, öncelikle onunla görüştürmeye çalışmalı. Ayet ve hadislerin yanlış anlaşılıp yorumlandığını kabul etmek, inanıyorum ki Semra Hanım'ın eşini yaptıklarından vazgeçirecektir. Dinin yaptırım gücü, bunu sağlayacaktır.

“O KİM VE BEN NEYİM?”

Gerek kendi evlilik hayatımda gerekse etrafımda şahit olduğum, karı-koca geçimsizliğine dair yüzlerce, binlerce hadise var. Bu neticelerin bazıları; zaman, mekân, ırk, din, dil vb. özellikler nazara alınmaksızın herkes için geçerli. Bazıları ise şahsa özel; zaman ve mekânla mukayyed.

Birinci olarak zikrettiğim ve herkes için geçerli dediğim husus adına bir noktayı dikkatlerinize arz etmek istiyorum ki; yazıya koymuş olduğum başlık da bununla alâkalı: “O kim ve ben neyim?” Tersine de geçerli bunun: “Ben kimim ve o ne?” Buradaki ‘ben’ ve ‘o’ zamirleri, evlilik kurumundaki iki özneyi, karı ve kocayı anlatıyor.

Baştan şunu kabullenmek gerekiyor: Evlilik, kadın ya da erkek, insana yeni bir vasıf kazandırıyor. Erkek ve kadın hüviyetini koruyan evlilik kurumunun temel iki direği, evlilik sonrası ağabey, abla, kız, oğlan, dayı, hala, teyze, amca vs. vasıflarına ilaveten ‘eş, karı, koca’ sıfatını kazanıyorlar. Bu iki yeni sıfat, taraflara yeni sorumluluklar yüklüyor, yetkiler sunuyor. Evlilik, hayat tarzı olarak kişilerin hayatında yeni farklılıklara kapı açıyor. Meselâ; evinin bir tek kızı, annesinin nazlı yârânı olan kız-

cağız, evinin A'dan Z'ye her şeyi ile tek başına ilgilenmeye mecbur kalıyor. Çamaşırından bulaşığına, ütüsünden misafirine kadar hemen her şey onun sorumluluğu altına giriyor. Hakeza koca, babasının nazdar bir evladı iken hayatı maddî-manevî tüm boyutları, nimet ve külfetleri ile omuzlamak zorunda kalıyor. Evlilik kurumunun bu boyutunu, bahsini ettiğimiz şekliyle kabullenmeyen, kabullenmeye hazır olmayan, hatta hiç düşünmeyen eşler, evlilik hayatında özellikle ilk yıllarda mutluluğu yakalayamıyorlar. Çünkü, başta ifade ettiğimiz gibi "O kim ve ben neyim?" sorusunun doğru cevabını bilmiyorlar.

Bence üzerinde ısrarla durulması gereken şey, tarafların evlilikle kazanılan rollere (karı ve koca olma) uygun tavır almalarının gerekliliğidir. Bu çerçevedeki yazılarımızın toplandığı ilk kitabımıza isim olarak koyduğumuz gibi, "Evlilik evcilik değildir." Dolayısıyla "Evcilik oynamıyoruz"un bilincinde olmak öncelikli şarttır. Bunun için, evlilik öncesi aile içi eğitim ve telkinin önemli bir rolü olduğu gibi, evlenecek tarafların aile, yakın akraba ve çevredeki diğer insanların evliliklerine bu perspektiften yapacakları gözlemin büyük rolü olacaktır. Tecrübe, sadece kişinin bizzat yaşadığı hadiselerin toplamından ibaret değildir. Başkalarının yaşadığı hadiselerden ders almak, hata ve yanlışları tespit edip onları kendi hayatından uzak tutmak, doğru, iyi ve güzel şeyleri ise örnek alıp hayatında yer vermek de tecrübedir, tecrübeden istifadedir ve insanı, yaşının üstünde olgunlaştırır.

Mükemmeli, elbette yakalayamayabiliriz. Bu, tabii bir şeydir. İnsan, realiteler ile idealler arasında mekik dokuyan bir varlıktır. Ortada ideal olduktan ve her iki tarafın da bu idealle ulaşma niyet, gayret ve çabası bulunduktan sonra, aşılamayacak problem yoktur ve olamaz. Burada esas problem, ideal yoksunluğudur. İşte; ailede verilecek eğitim, yapılacak

“O Kim ve Ben Neyim?”

gözlem, şuurlu bir şekilde evlilik hayatına zihnen hazırlanma insanın bu ideale ulaşmasını kolaylaştırabilir. Düşünün; evlilik öncesi çeyizinden, ev döşemelerine; damatlık, gelinlik, düğün programı, gelin arabası, konvoyu vs. gibi bütün düğün hazırlıklarından balayı programına kadar yapılan maddi hazırlığa harcanan zamanın ve fikrî, zihnî çabanın kaçta kaç, dediğimiz hususa harcanmaktadır acaba?

Gerçeklerle yüzleşerek, ‘o’ ve ‘ben’in kimliğini bilme zamanı gelmedi mi?

HASAR TESPİTİ

Anlık kızgınlıklar, öfkeler insana neler yaptırıyor yâ Rabbi. “Aklın hikmet-i vücudu ne o zaman?” diye soruyor insan kendi kendine bu tür gerçek hikâyeler dinleyince.

Bu hikâyede, ayrılma tam 3 yıl önce olmuş. 11 yıllık evlilikleri, 3 çocukları, yaşanmış onca güzel hatıralar, birbirlerine evlilik esnasında, Allah’ın huzurunda verilen sözler, her şey bir anda yıkılmış gitmiş. Yaşadıkları ciddi -‘ciddi’ kelimesinden neyin anlaşılmasının gerektiğini bilmiyorum; çünkü boyutları adına bir ipucu olabilecek beyan dahi yok ortada- tartışmadan sonra, kadın, çocuklarını da yanına alarak evi terk etmiş; baba evine gitmiş. İlk iki yıl, her iki taraftan da bir ses, seda yok: Ne barışma teklifi ne boşanma teşebbüsü. Ortada kuru, hem de kupkuru bir inat. “Cezasını çekmeli!” diyor birisi. “Ne hâli varsa görsün.” diyor diğeri. Üçüncü şahısların gayretleri ise duvara tosluyor. Fakat, hayatın böyle devam etmeyeceğini anlıyor zamanla bayan. İlk günler: “Biz, sana da torunlarımıza da gül gibi bakarız.” diyen anne-baba bir taraftan, babasız büyüyen ve hiçbir şeyden haberi olmayan çocuklar; diğer taraftan, hepsinden önemlisi inadın kırılması ile kadının vicdan muhasebesi

yapması, salim kafayla düşününce ayrılma sebeplerini anlamsız bulması. Netice, bayan dolaylı barışma sinyalleri gönderiyor. Mesajı gayet net alan erkek ise, bir yıl diretmeye devam ediyor. Nihayet, 3 yılın sonunda tekrar birleşiyorlar.

Gel-gör ki, bir ay sonra yeniden “ciddi!” tartışmalar başlıyor. Her iki taraf da, ayrılmayı göze alamadığı için bu defa başka arayışlar söz konusu oluyor. İşte; hadiseye benim mutali oluşum bu devrede oldu. Şahsen ben yeniden birleşmeyi takip eden bir ay içinde, bu noktaya gelmelerini gayet doğal buldum. Neden? Çünkü, ikinci birleşme kararı öncesi, yapılması gereken hiçbir şey yapılmamış. Büyük oranda fizikî ihtiyaçların ve çevrenin zorlaması ile gerçekleşmiş çiftin beraberliği. Sağlıklı bir birleşme olmamış; sizin anlayacağınız. Bu tür hadiselerde, meselenin sağlıklı bir zemine oturtulabilmesi için, tarafların kendi özgür iradeleri ve kalpleri ile önce kendi aralarında konuşmaları lazım. Saatlerce, belki günlerce. Mutlaka, üçüncü şahısların baskısından uzak, özgür bir şekilde gerçekleşmeli bu konuşma.

Ne konuşulacak? Mazi masaya yatırılacak. Neredeydik, nereye geldik ve neden bu haldeyiz? Birbirlerine aşk mektupları yazdıkları, saatlerce telefon konuşması yaptıkları nişanlılık günlerinden, ilk çocuklarının olduğu, sevinçlerinin doruk noktaya ulaştığı anlara; ufak tefek geçimsizliklerinden, ayrılmalarına neden olan “ciddi!” hadiselerine kadar her şeyi ama her şeyi konuşmaları lazım. Böylece, hastalığın teşhisi konmuş olacak. Ardından, uygulanacak metotların; eldeki maddi-manevi unsurların bu hastalığın/hastalıkların tedavisine yetip yetmeyeceği konuşulacak. Manevi unsurla, eşlerin birbirlerine duydukları kalbî ve hissî alâkayı, sevgi ve saygıyı kastedtiğimi anlamışsınızdır umarım.

Ve hepsinden önemlisi; 3 yıllık ayrılık sürecinde meydana gelen hasar tespiti yapılacak. Gerek eşlerin birbirlerine duydukları hislerin gerekse üç çocuğun yaşadığı ve hâlen içinde bulunduğu psikolojik yıkımın boyutları tespit edilecek. Tıpkı depremlerde, önce hasar tespitinin yapılıp ardından eldeki imkânlar ölçüsünde yeni düzenlemelere gidilmesi gibi. Bu aile de, şeksiz ve şüphesiz belki “ciddi!” bir nedenin, belki kuru bir inadin, belki anlık bir öfkenin kurbanı olarak bir deprem yaşamış. Anlık deprem, 3 yıl boyunca kesintisiz artçı şoklarla devam etmiş ve aile binası, içinde oturulmayacak seviyede hasar görmüş. Onun içindir ki; bayan üç çocuğu ile baba evine gitmiş. Şimdi, yeniden depremde hasar gören bu yıkık-dökük evde yaşamak için, önce hasar tespiti yapıp sonra onu inşa ya çalışmak gerekmez mi? Hâlbuki, bunlar hiçbir şey yokmuş gibi bir araya gelmişler; sonra ayrıldıkları noktaya bir ay içinde yeniden dönmüşler.

Tavsiyem o ki; açık yüreklilikle bir araya gelip problemlerini, içinde buldukları durumu tespit etme adına ciddi müzakerelerde bulunsunlar. “Mevla görelim neyler, neylerse güzel eyler.”

“SU, KAYNAĞINDAN UZAKLAŞTIKÇA BULANIR”

“Allah’ım! Bana hakkı hak olarak göster ve ona uymayı nasip et; bâtılı bâtıl olarak göster ve ondan kaçınmayı bana nasip et.”

Anlamak o kadar zor ki; akıl cidarlarınızı yırtmak değil, parçalamak lâzım. Hadiseyi görünce, nerede hata yaptılar ve yaptık diye derin derin düşünmeye başladım. Nihayet yıllardan beri düşünen dimağlar, ehliyetli ağızlar, söz sahibi uzmanlar tarafından dile getirilen ‘kendi değerlerimizden uzaklaşma’nın bizi bu noktaya getirdiği/sürüklediği kanaati ağır bastı bende. Mevzu alabildiğine basit; ama o basit mevzudan hareketle başlayan tartışmanın aldığı boyut, karı-kocayı o tartışmaya sürükleyen zihniyet katıyen basit değil. İşte bu zihniyet; ‘kendi değerlerimizden uzaklaşma’ dediğim şeyin sonucu. Zira biliyoruz ki; su kaynağından/yatağından uzaklaştıkça bulanır. Bizler de, Müslümanlar olarak yatağımızdan uzaklaştıkça bulanıyoruz. Bir gün gelecek, kendimiz dahi kendimizi tanıyamayacağız.

Kur'ân: **“Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbise gibisiniz.”** (Bakara, 2/187) ayeti ile karı-kocanın birbirleri karşısındaki konumunu nazara vermektedir. Aslında şöyle demek daha uygun: Allah'ın karı-kocaya bakış açısı budur. Yani kadın kocasına, koca da karısına karşı elbisenin eda ettiği fonksiyonu eda etmektedir, eda etmekle mükelleftir. Pekâlâ, elbisenin insan hayatındaki fonksiyonu nedir? Yüzlerce fonksiyonu vardır; ama en önemlisi insanın ayıp mahallerini örtmesi, çıplaklığını kapatması; varsa bedendeki eksik, gedik ve kusurları setretmesidir. İşin özü bu. Siz, elbiseyi başka maksatlarla kullandığınızda, işin özünden ayrılmış olursunuz. Nitekim “modern!” dünyada, elbise başka gayelerle de kullanılabilir. Kadınlar için güzelliğini gösterme, daha çekici ve cazibedar hâle gelebilme; erkekler için seçtiği model ve kalite ile sosyal statüsüne ima ve işaretle bulunma vs. Ama tahmin edeceğimiz gibi, bunların hepsi ana çizgiden, işin özünden uzak olduğu için sosyal hayatta derin yaralar açmıştır. Elbiseye bu tür fonksiyonların biçilmesinin İlahî ve Nebevî naslarla yasaklanmasının altında da bu vardır. Nasreddin Hoca'nın “Ye kürküm ye.” fıkrasını hatırlayın lütfen.

Gördüğüm hadise; kadının üstünlüklerini kocasına, hem de 'başına vura vura' anlatması ile başladı. Ardından, kocanın cemaziye'l evvelinden ahirine kadar bütün eksik, gedik, kusur ve hatalarını sayılıp dökmesi ile devam etti. Çarşaf çarşaf üçüncü şahısların gözleri ve kulakları önünde ortaya serilen bu hatalar/kusurlar- ki hem hatasız insan olmaz hem de onların hata ve kusur olduğu bakış açısına göre değişebilir- karşısında koca boş durur mu? O da, başladı aynı istikamette üstünlük ve faziletlerini anlatmaya; karısının eksik, gedik, hata ve kusurlarını sayıp dökmeye.

İki yanlış var burada. Birincisi; gerçek üstünlük halkın ya-

nında değil Hakk'ın yanındaki üstünlüktür. **Hak katında gerçek üstünlük vesilesi ise, tek kelime ile takvadır.** Takva, Allah'tan korkma, haşyet, marifet, muhabbet ile yanma, tutuşma; âdeta ateşten bir kor/öz haline gelme ve dünyada yapılagelen dünyevî, uhrevî her şeyi doğru-dürüst ve tastamam yapma demektir. İnsanın, Allah'ın verdiği kabiliyetlerle ve imkânlarla kendini yetiştirmesi ve böylece dünyada kendisini başkalarından üstün kılacak hasletlere sahip olması ve onları insanlık yararına kullanması, tabii ki takdirle karşılanacak bir şeydir. Ama o imkânları kendisine sunan Zat'ı unutup neticeye takılıp kalma ve örneğimizde olduğu gibi “Ben şöyleyim, ben böyleyim.” deme, kim bilir belki de **insanın kendine tapması** demektir. Kur'ân'ın: **“Bak-sana şu kendi heva ve heveslerini tanrı edinen kimseye!”** (Furkan, 25/43) ayeti ile anlatıp bizleri uyardığı ve ardından: “Kalbini Bizi zikretmekten gafil bıraktığımız, **heva ve hevesine uyan ve işi hep aşırılık olan kimselere itaat etme.**” (Kehf, 18/28), “Eğer senin bu davetini kabul etmezlerse, bil ki onlar sadece heva ve heveslerine uymaktadırlar. Hâlbuki Allah tarafından bir delil olmaksızın **kendi heva ve hevesine tâbi olandan daha şaşkın ve sapkın kimse olabilir mi?** Allah, zulmü kendine meslek edinen kimseleri hidayet etmez, emellerine ulaştırmaz.” (Kasas, 28/50) buyurduğu hususa çok dikkat edilmelidir.

İkinci yanlışı ise, ayetin ifadesiyle, birbirlerine karşı elbise olan/olması gereken iki insanın, birbirlerinin kusur ve hatalarını affetme, düzeltme, iyiye, güzele ve doğruya yönlendirme yerine onları faş etmesidir. Bakış açısı bu olunca, insanlar birbirlerinin kurdu olur; kusur avcılığı yapmaya başlarlar. Tüm mesailerini ona sarf ederler. **“Bir hata yapsa da bir kenara yazsam, yeri gelince kullanırım.”** mantığı ile hareket etmeye başlarlar. Bu ise, tarafları birbirine yakınlaştırmaz; aksine birbirinden uzaklaştırır.

Hâlbuki yapılacak şey, Allah'ın 'lihikmetin' (bir hikmete dayalı olarak) kadın ve erkeğe verdiği farklı ve üstün özellikleri kabul-
lenme, onlardan istifade yolunu tercih etme; zayıf yönleri abart-
mayıp kapatma cihetine gitmedir. Aksi takdirde küçücük, da-
racık bir ev içinde, aynı yastığa baş koyan iki kişi arasında bile
"kamplaşma" meydana gelecektir. Bu sürecin uzayıp gitmesi de
anlaşma, uzlaşma zeminini yok edecektir. Nitekim, anlattığım
örnekte de bu yaşanmıştır. Görüyorsunuz, ne hâle gelmişler.
Üçüncü şahısların önünde: "Vur Abalıya!" Aman Allah'ım! Siz
Allah'ın rahmet ve bereketinin bu hane halkı üzerine olacağına
ihtimal verir misiniz?

Hâsılı, Müslüman, İslâmî değerlere, emirler ve yasaklar
manzumesine inanan, inandığını söyleyen kişiler bu iki yanlışı
yapamaz; yapmamalı. Unutmayın; bu dünya bir imtihan yurdu-
dur. Kur'ân-ı Kerîm, bunu 'fitne' kelimesi ile anlatır. Mal, mülk,
eş, çocuk, ilim, makam, şöhret vs. aklınıza gelen her şey, im-
tihan vesilesidir. İmtihan ise iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan,
başarılıyı başarısızdan ayırmak için yapılan şeye verilen isim
ve unvan değil midir? "Biz elbette kendilerinden önce yaşamış
olanları denedik." (Ankebut, 29/3) diyen Allah: "O amel (davranış ve
eylem) bakımından hanginizin daha iyi (ve güzel) olacağını dene-
mek için ölümü ve hayatı yarattı." (67/Mülk, 2) demek suretiyle
bizi de imtihan ettiğini açıkça beyan etmektedir. Bu imtihanın
gereği olarak O, insan denilen madeni, ateş potasında erit-
mektedir. Tâ ki cevher ile posa birbirinden ayrışsın. Sonuçta
cevher cennetin, posa da cehennem yolunu tutacak.

Şu dua ne kadar güzeldir: "**Allah'ım! Bana hakkı hak ola-
rak göster ve ona uymayı nasip et; bâtili bâtil olarak göster ve
ondan kaçınmayı bana nasip et.**"

Amin...

EVLİLİK YIL DÖNÜMÜ VE AMELİYAT MASASI

“Aşa-toprağa yatırım yapacağımıza çocuklarımızın dil eğitimine yapalım; zira onların dünyevî ve uhrevî geleceğinde dil önemli bir rol oynayacak.”

Başlıktan hareketle, eşlerden birinin evlilik yıl dönümünde ameliyat olduğu zehabına kapılmayın hemen. Evet, evlilik yıl dönümünde ameliyat masasına yatan bir şey var; ama bu eşlerden biri değil. Baba-anne, çocuk, kayınvalide-kayınpeder gibi usul ve fûrûdan da değil. Ameliyat masasına yatan, eşlerin evliliği!

13. evlilik yıl dönümlerini kutlamışlar Sena ile Suha çifti geçenlerde. 2 çocuklarının 15 günlüğüne kampa gitmelerini de fırsat bilerek, her senekinden daha farklı bir şekilde kutlayalım bugünü demişler. Önce, oldukça sakın ve herkesten uzak, tanınma ihtimallerinin olmadığı bir lokanta seçmişler. Ne öğle ne akşam, tam ikindi vaktinde; lokanta için günün en sakın zaman dilimini tercih etmişler. Gerçekten gittikleri yerde, kendilerinden başka hiçbir müşteri yokmuş. Birbirlerine hediye almamaya karar vermişler. Zira, evlilik yıl dönümlerini farklı

şekilde kutlama niyetindedermiş. Ve hepsinden önemlisi, acısıyla-tatlısıyla geride kalan 13 yıllık evliliklerini ameliyat masasına yatırmışlar. Lokantada, yemek masasında ameliyat!

Evlilik öncesinden başlayarak, birbirlerine içlerini dökmüş bu çift. “Evlilik denilen kurumdan, ne bekliyordum, ne buldum?” sorusuna cevap aramışlar. Çok açık yüreklilikle, bir öz eleştiri yapmışlar. Birbirlerini suçlayıcı hiçbir tavra girmeksizin, beklentilerini ve sonunda bulduklarını anlatmışlar. Kayınvalide-kayın-peder ilişkilerinden ibadete, yatak odasından çocuklara kadar akla gelebilecek hemen her şeyi konuşmuşlar. Zaman zaman hatıra âlemi denilen o uçsuz bucaksız ummanın içine dalmış, yüzmüşler. Kâh sevinçlerine sevinç, neşelerine neşe katmış hatıralar; kâh huzurlarını kaçırmış, eleme, kedere ve yasa boğmuş olanlar... “Keşke hiç olmasaydı! Keşke böyle davranmasaydım! Böyle düşüneneğini, böyle algılayacağını hesap edememişim! Özür dilerim...” gibi şeyler söylemişler birbirlerine.

Ardından, mazide kalmış bütün olumsuzlukların üzerine set çekip bugüne ve yarına bakmaya başlamışlar. Özellikle, birbirlerinde arayıp da bulamadıkları şeyler, yarının planını yaparken belirleyici rol oynamış. Hâlâ uygulamaya geçirebilecekleri beklentilerini gündeme almışlar. Önce alt-alta, üst-üste istif etmişler bütün istek ve arzularını. Sonra, bunları sıralamaya tâbi tutmaya karar vermişler ve önem sırasına göre bir düzenleme yapmışlar. Bakmışlar ki, karşılıklarına çıkan listeyi o şekliyle hayata geçirmeleri imkânsız; kısa, orta ve uzun vadeli planlamaya gitmişler: Bir yıllık, beş yıllık, on yıllık gibi. Çocuklarına verdikleri eğitimi de ameliyat masasına yatırmışlar. Dinî ve millî değerleri ile bütünleşmiş, kimliğini muhafaza eden, şahsiyeti oturmuş; dine, imana, vatana, millete faydalı çocuklar yetiştirmek için neler yaptıklarını, neler yapabileceklerini ve neler yapılması gerektiğini konuşmuşlar. Bu konuşmalarının sonunda, bir karara varmışlar.

Çocuklarına Türkçenin yanı sıra, dünya dili haline gelen İngilizce ile birlikte, “kritik diller” adı verilen, geleceğin dünyasında oldukça önemli diller arasında yer alacak olan Arapça, İspanyolca, Çince, Fransızca, Rusça vb. dillerden birini daha öğretmeye karar vermişler. “Taşa-toprağa yatırım yapacağımıza çocuklarımızın dil eğitimine yapalım; zira onların dünyevî ve uhrevî geleceğinde dil önemli bir rol oynayacak.” demişler.

13 yıllık evlilik muhasebesinin en önemli yanını, eşlerin Allah ile olan münasebetleri teşkil etmiş. İmanın yönlendirici ve bağlayıcı özelliği etkin bir rol oynamış bu süreçte. Bilebildikleri, vâkıf olabildikleri kadarıyla, dinî bilgileri; onlara neler yapmaları gerektiği konusunda yol göstermiş. Gece kıldıkları teheccüd namazlarından, günlük evrad ü ezkâra kadar her şeyi yeniden düzenleyelim, demişler. Bu konuda birbirlerini teşvik etme, kontrol etme hususunda birbirlerine söz vermişler.

Kendilerini öylesine konuşmaya kaptırmışlar ki, havanın karardığını akşam yemeği için gelenlerin gürültülerini duyunca fark etmişler. Toparlanmadan, son bir iki saatte konuştuklarını özetlemişler. Konuşmaları sırasında, gelecek 5-10 seneyi âdeta plan ve proje ile ipotek altına aldıklarını fark etmişler. Neticede, bir yıllık basit bir plan yapmışlar. Gelecek sene, Allah ömür verirse yine aynı yerde, geçen senenin muhasebesini yapmak üzere sözleşmişler.

Lokantadan çıkarken, her ikisi de 13 yıl öncesinin heyecan ve helecenini duyuyor; âdeta kendilerini yeni bir hayata başlıyormuş gibi hissediyormuş.

Niçin mi anlattım bu hikâyeyi? Belki evlilik yıl dönümü kutlamaları için, insanlara bir model olur diye. Bunun genelde evlilik yıl dönümlerinde yapılan eğlencelerden de; eften-püften şeylerin konuşularak, baş başa geçirilen romantik gecelerden de faydalı olacağına inanıyorum.

PATLAYAN BALONLAR

Bir gün uçan balon satan bir adam, balonların içine uçucu gaz doldurup reklam amacıyla havaya salıyormuş. Balonlar yükseliyor, yükseliyor ve göklerde kayboluyormuş. Bir tane beyaz balon uçurmuş, arkasından bir tane kırmızı balon, arkasından sarı balon. Orada duran zenci bir çocuk yaklaşarak: “Amca” demiş, “Siyah balonun da var mı?” Baloncu: “Var tabii.” diye cevap vermiş. Çocuk, “Peki, siyah balonu da bıraksan o da öbürleri gibi uçar mı?” diye sormuş. Baloncu: “Tabii ki uçar!” demiş. Ve hemen bir siyah balonun içine uçucu gaz doldurup, balonu havaya salıvermiş ve balon göklere yükselmiş, kaybolmuş. Baloncu, çocuğun kulağına eğilerek: “Evladım! Onları uçuran rengi değil, içindeki gazdır.” demiş ve eklemiş: “Doğru gaz doldurulduğunda bütün balonlar uçar!.. Ama gazı fazla doldurursan o zaman da balon patlar!..”

Niçin anlattım bu hikâyeyi? Ali'nin bana gelip şikâyetinde bulunduğu ailevî problemlerini daha kolay izah edebilmek için. Malûm, temsili hikâyeler hakikatlerin daha net anlaşılması için iyi bir vesiledir. Tabii ki, misallerde takılıp kalmamak ve misallerden hakikatlere kapılar açıp yollar bulmak şartıyla...

Önce, Ali'yi birkaç cümle ile tanıyalım. Ali, küçük bir kasabada muhafazakâr bir ortamda yetişmiş ve 32 yaşına merdiven dayamış biri. Üniversite ve master eğitimini İstanbul'da yapmış. Yetiştigi yörenin anlayışına göre, evlilikte oldukça geç kalmış. Geç kalmış; çünkü Ali'nin akranları çoktan evlenmiş, çoluk-çocuğa karışmış, hatta kendinden küçük kuzenleri bile evlenmiş. Hemen herkesin tahmin edeceği gibi, bu durum Ali'nin anne-babasının yegâne derdi haline gelmiş. Tüm arzuları; dünya gözü ile oğullarını evlendirme, mürüvvetini görme vs...

Nihayet, Ali master sonrası "evlenme" mesajını verince dünya onların olmuş ve daha önceden gözlerine kestirdikleri kasabalarından bir genç kız ile oğullarını nişanlamışlar. Yaklaşık 6 aylık nişanlılık döneminde, aynı kasabada yaşamalarının da etkisiyle Ali'nin anne-babası gelinlerini yere göğe koyamaz olmuşlar. Öyle ki, dünürlerini rahatsız edecek, "Yeter, artık bir an önce şu düğün olsun da bitsin bu iş." dedirtecek ölçüde hediyeler getirmişler, ziyaretler yapmışlar. Sağda solda, gelin kızlarının gıyabında yapılan övgüler de cabası.

Fakat, evlilik sonrası her şey değişmiş. Düğünden bu yana geçen 2 yıl içinde, Ali'nin anne ve babası gelinlerindeki değişimi hayretle seyretmişler. Küçüklüğünden beri tanıdıkları, hemen her gün görüştükleri kızı tanıyamaz hale gelmişler. Gelinin kendileri ile olan münasebetlerindeki korkunç değişiklik karşısında şaşkınlığa uğramışlar. Sanki gelinleri Nesrin, çocukluğundan beri tanıdıkları sevecen, mütevazi, etrafa neşe saçan kız değil de; 'burnundan kıl aldırmayan' biri haline gelmiş.

Bu hadisede, 'denge' bir başka tabirle 'istikamet' hiç nazarı itibara alınmamış. Hâlbuki, günlük namazlarımızda günde 40 defa istediğimiz ve İslâm dininin en temel esası olan istikamet, hayatın bütün alanlarında gözetilmesi gereken bir

durumdur. Yemede-içmede denge, sevmede-yermede denge, kazanmada-harcamada denge vs. Hayatımızın her bir karesinde denge... İlk anda aklıma gelen ve dengesizliği ifade ettiği için itici olan şu kavramlara dikkatinizi çekmek isterim: Müsrif, obur, meddah, nemmam, tembel, cimri... Ne kadar da çirkin yüzlere sahip kavramlar değil mi? Yüzlerini görmek istemediğimiz insanlar gibi!

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), arkadaşını aşırı bir şekilde metheden sahabiye: "Kardeşinin boynunu vurdun⁸" demesi, bir ikazın ötesinde Müslümanları dengeye, istikamete çağırın bir davetiyedir. Tabii ki, aynı zamanda peygamberlerin, asfiyaların, evliyaların derecelerine göre ancak muttali olabilecekleri, eşyanın perde arkasına yönelik bir hakikatin de ifadesi. İhtimal ki, bu şekliyle medh ü sena edilen insanlar, zatî değerleri itibariyle o vasıflara sahip olmasalar bile, kendilerini başkalarının gördüğü makam ve mevkilerde görecekler ve bu durum onlarda karakter değişikliğine yol açacak. Zannediyorum; vasat derecede hayat tecrübesine sahip, etrafında cereyan eden hadiseleri iyi gözlemleyebilen ve iyi okuyabilen hemen herkes, benzeri nice örnek hatırlıyordur şimdi.

Yine, Efendimiz'in bir ganimet dağıtımı esnasında, Sa'd b Ebi Vakkas'ın bir şahsı: "Allah'a kasem olsun, ben onu mümin görüyorum!" tezkiyesine karşılık Efendimiz'in: "Müslüman (görüyorum de!)"⁹ buyurması; konumuzla münasebeti açısından oldukça önemlidir. Mümin ile Müslüman kavramlarının İslâmî literatürdeki yerini bilen herkes, bununla Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa'd b. Ebi Vakkas'ı arkadaşını medh u sena etmede dengeye çağırıldığını anlar.

8 Buhari, Edeb, 54, Ayrıca bkz.: İbn Mace, Edeb, 36.

9 Buharî, Zekât 3, İman 53; Müslim, İman 236, Ebu Dâvud, Sünnet 16; Nesâî, İman 7.

Örneğimize geri dönecek olursak; bu iki hadisden hareketle rahatlıkla diyebiliriz ki; 6 aylık nişanlılık döneminde gerek yapılan medh u senalar gerekse ziyaret ve hediyelerdeki aşırılık, Nesrin'in ayaklarını yerden kesmiş. Yani uçan balon misali, Nesrin'in içine gaz doldurulmuş ve o da uçmuş. Ama gazın ayarı iyi yapılamadığı, ölçü ve denge sağlanamadığı için Nesrin bu hâle gelmiş.

İkinci husus; işin manevî cephesi. Hakiki anlamda medh u sena, sadece ve sadece Allah'a edilir. Dolayısıyla, esasında Allah'a verilecek olan şeyler başkalarına verilemez. İbadet ü taatin başkasına yapıldığını düşünün! İslâm, buna şirk demiyor mu? Verilse ve yapılsa ne olur? İnsan, maksadının aksiyile tokat yer. O tokatın şiddet derecesi de, o kişinin Allah ile olan irtibatının seviyesine göre değişir. Bir büyüğümün: "Ne zaman birisine haddinden fazla medh u sena ettiysem, 24 saat içinde hem de o şahsın eliyle tokat yedim." demesi, bence üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken bir tespit ve tecrübedir.

Dikkat ederseniz; Ali ile Nesrin'in 2 yıllık evlilik hayatları içinde karı-koca, gelin-kayınvalide ve kayınpeder ilişkileri adına detaylara hiç girmedim. Çünkü bugünkü duruma gemlerine neden olarak ileri sürdükleri şeylerin, eften-püften, fındık kabuğunu doldurmayacak hadiselerin olduğunu gördüm. Tabii, o hadiselerin bütünü dinledikten sonra bu karara vardım ve sizlere de onu yansıtmaya çalıştım.

Ne olacak şimdi? Bence maddeten yapılacak şeylerin yanı başında esas yapılması gereken şey -eğer tespitim doğruysa- Cenab-ı Hakk'a gönülden yapılacak teveccühtür, tevbedir, duadır. Ama can u gönülden!..

KAYINPEDER VE KAYINVALİDEYE HİZMET

İsmi vermediğim için, kendisinin izninin olacağı zannıyla bir okurdan aldığım soruyu aynen sunuyorum. Şöyle diyor okur:

“Şu anda, eşimle aramızda ciddi bunalıma sebep olan bir konuda fikrinizi almak istiyorum. Kardeşlerimin, annem ve babamın zaman zaman, sırayla Amerika'ya gelip bizim yanımızda biraz kalmalarını istiyorum. Eşim de, kendi ailesi için aynı şeyi istiyor. Fakat onun ailesinin maddi gücü buna kâfi gelmeyeceği için malî külfeti benim karşılamam gerekecek. Ben de, eşime bunu istemediğimi söyledim. Eşimle aramda: “Kendi kardeşlerine, anne-babana para harcıyor-sun; fakat benim aileme gelince...” şeklinde başlayıp devam eden tartışmalar oldu.

Bu konuda, benim üzerime düşen nedir? Kendi kardeşlerimle onunkilere eşit mi davranmalıyım? Onun ailesine de, Amerika'da bizi ziyaret edebilmeleri için masraf yapmak zorunda mıyım? Ya da, genelde kendi kardeşlerime para harcayınca onun kardeşlerine de harcamam gerekir mi?”

Bu hadiseye, İslam hukukundaki maslahat prensibi açısından bakarak bazı şeyler söylemeye çalışacağım. Nihâî anlamda, söyleyeceğim şeylerin “Mutlaka uyulmalı!” veya litera-

türdeki ifadesiyle “Mucibince amel olunan” cinsinden bir fetva olmayacağını baştan ifade edeyim. Çünkü, hem bu satırların yazarı kendisini içtihadî ahkâm üretme konusunda ehliyetli görmemektedir hem de -velev ki öyle bile olsa- içtihadî meselelerde nihaî ve mutlak doğru yoktur. Metodolojisine uyularak ehil insanlar tarafından yapılan içtihadların, yani hükümlerin -birbirinden farklı olsa da- doğru oldukları herkesin bildiği bir gerçektir. Daha açık bir ifadeyle bunlar, “Eşbeh bi'l-hak”¹⁰ nazariyesine göre şartlarına riayet edilerek ehilleri tarafından yapılan içtihadlar olduğu için, doğruya en yakın olandır. Fikhî mezhepler arasındaki görüş ayrılıkları, hem de aynı mesele üzerindeki farklı hükümlerin bulunması, bunu açık ve net bir biçimde göstermektedir.

Bu hadise münasebetiyle bahsini ettiğimiz türden bir denemeye girmemizin sebebi ise; soruda bahsi geçen konu ile alâkalı olarak Kur’ân’da ve bağlayıcı sünnette aksine ihtimal vermeyecek ölçüde nihaî hükmün bulunmamasıdır. Burada, hemen akla, Kur’ân’daki anne ve babaya “öf” bile dememek gerektiğinin ifade edildiği ayet gelebilir. Ama şu detay oldukça önemlidir ve gözden kaçırılmaması gerekir; bu ayetle her bir kişinin kendi anne ve babası kastedilmektedir. Ayetin kayınvalide ve kayınpederi kapsadığı şüphelidir. Usûl-ü fıkıh ifadesiyle, bu ayetin sübutu kat’idir; ama muhtevanın kayınvalide ve kayınpedere delaleti zannîdir. Zaten bağlayıcı bir beyan olsaydı, Ebu’s-Suud Efendi’nin fetvalarına benzer tek kelimelik “Mecbursun!” türü bir beyanla soruyu cevaplamış olurduk.

Sorudaki meselenin iki boyutunun olduğunu baştan kabullenmek gerek: Birincisi; evli bayanın anne-babasını veya anne-babanın evli kızını ziyaret etme hakları. İki; karı-kocanın

10 Doğruya en yakın ve en benzer.

aile saadeti, evliliklerinin huzur ve mutluluk içinde devamı ki, benim maslahat prensibi açısından deneme yapacağım alan da burası. Hadisenin birinci boyutu ile alâkalı olarak şunu söyleyebiliriz: Evli bir bayanın anne ve babasını veya anne-babanın evli kızlarını ziyareti, tartışma götürmez bir haktır. Ama bunun zamanlaması, tamamıyla örf ve âdete ya da eşlerin karşılıklı anlaşmalarına bırakılmıştır. 100 hanelik bir köyde, evli olan bayanın anne ve babasını ziyaret sıklığı ile ABD’de hayatını sürdüren bir bayanın Türkiye’deki anne-babasını ziyaret sıklığı elbette bir olmayacaktır.

İkinci hususa gelince; önce kayınpeder ve kayınvalidenin veya kayınbirader ve baldızların damat ile olan iribatını açık ve net bir biçimde ortaya koyalım: Akraba. İslam hukukunda akrabalar asabe (kan bağı), zevi’l-erham (evlilik) ve vela (köle azadı) vesilesi ile olmak üzere üç ayrı grupta ele alınır. Gerek miras, gerek diyet, erş gibi tazminat gerekse ihtiyaç hâsıl olduğunda vasi tayini gibi hususlarda bu sıralamaya riayet edilir. Kayınpeder, kayınvalide, kayınbirader ve baldızlar bu kategori içinde ikinci sırada yer alır. Bunlara yapılacak maddî destekler de, üçüncü şahıslara nispetle daha çok sevaptır. Bu görüşü, şu hadisle temellendirebiliriz: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), sadaka mahallerini beyan eden hadislerinde akrabaya yapılan yardımlar için buyururlar ki (mealen): “Onlara verilen sadakadan hem sadaka hem de sila-i rahim sevabı alınır.”¹¹ Kaldı ki bu vesile ile, hadis kitaplarında akraba bağlarının gözetilmesi ile alâkalı müstakil babların ve onca hadisin bulunduğunu da hatırlatmak isterim.

Bunu öncelikle belirtmemim sebebi, Kur’ân’da ve sünnette kayınpeder ve kayınvalideyi görüp gözetme, koruyup kollama

11 Buhari, Zekât, 48; Müslim, Zekât, 14

hususunda net bir beyanın olmadığına dair yapılan itirazların veya düşüncelerin önünü kesmektir. Evet, Kur'ân'da ve sünnette kayınpeder ve kayınvalideyi direkt veya dolaylı olarak ele alan beyanlar vardır. Yukarıda sunduğumuz akraba kategorileri buna bir örnek olduğu gibi, Kur'ân'da (Nisâ 4/23) kendisi ile evlenilmesi haram insanlar sınıfında açıkça kayınvalidelerin zikredilmesi de başka bir örnektir.

Konuya bir başka açıdan yaklaşalım: Diyelim ki, Kur'ânî ve Peygamberî beyanlarda bu çizgide bir açıklama, emir veya yasak yok. Bu takdirde ne yapılacak? İşte, maslahat prensibinin işletileceği nokta burasıdır. Maslahat, İslâm hukuku'na göre hükmü bilinmeyen meselelerde kullanılan bir metodolojidir. Genel tarife göre maslahat; hükmün kendisine bağlanması ve üzerine hüküm bina edilmesi, insanlara bir fayda sağlayan veya onlardan bir zararı gideren ve bunun geçersiz sayıldığına dair şer'î bir delil olmayan mânâlara denir. Maslahat, Allah'ın muteber sayıp-saymamasına göre üçe ayrılır. Mutlak anlamda dikkate alınmasının gerektiğine dair şer'î delil olan maslahatlara maslahat-ı mutebere (mesalih-i mutebere) denir. Allah tarafından geçerli veya geçersiz sayıldığına dair delil bulunmayan maslahatlara -ki içtihadı bırakılmış meselelerdir bunlar- maslahat-ı mürsele (mesalih-i mürsele); şer'î delilin muteber sayılmayacağını gösteren maslahatlara ise maslahat-ı mülğa (mesalih-i mülğa) denir.

Bir başka açıdan; maslahata dayalı olarak hüküm verebilmek için maslahat denilen, maslahat olarak görülen mânânın Ramazan el-Buti'nin tespitlerine göre;

- 1- Allah'ın hedeflediği gayelere uygunluk içinde olması,
- 2- Kur'ân ile çelişmemesi,
- 3- Sünnet ile çelişmemesi,

4- Kiyasa aykırı olmaması,

5- Kendinden daha önemli veya eşit bir maslahatı ortadan kaldırmaması gerekmektedir.

Şimdi bu aşamada şunu söyleyebiliriz: Kayınvalide, kayınpeder, baldız ve kayınbiraderlerin damadın yardımına muhtaç olduğu durumlarda, damadın imkânları ölçüsünde maddî yardımda bulunması bir maslahattır. Maslahattır; çünkü dinin temel değerleri ile çatışma bir tarafa örtüşmektedir. Hatta mesalih-i mürsele değil, mutebere sınıfındandır. Ve Ramazan el-Buti'nin tespitleri içinde yer alan hiçbir maddeye de aykırı değildir.

Bu hususa bir başka açıdan yaklaşarak, konuya farklı bir açılım kazandırmak istiyorum. Usûl-ü fıkıhçılara göre maslahat zaruri, külli ve kat'i olmalıdır. Zaruri demek; usûl-ü hamse adı verilen ve korunması gereken beş temel unsurun bu maslahatla korunmuş olması demektir. Onlar da herkesin bildiği gibi, din, nesil, mal, ırz ve hayattır. Külli demek, maslahatın sadece şahsa özgü değil, bütün ümmete şamil olmasıdır. Kat'i ise, maslahattan elde edilecek şeyin kesin olması demektir. Bu durumda, damadın kayınpeder ve kayınvalidesine bahsi geçen çizgide yardımı, onları sahiplenmesi şahsî kanaatime göre bu üç unsuru da içinde barındıran bir maslahattır.

“Pekâlâ, bu maslahata bağlı olarak elde edilen sonuç bağlayıcı bir değere sahip midir?” diye sorulacak olursa yine bir usûl kaidesi ile bu soruya cevap bulabiliriz: “Yasaklar mefsemete, emirler ise maslahatlar üzerine kuruludur.” Burada maslahat zaruri, külli ve kat'i olduğuna göre, elbette farz, vacib mesabesinde olmayan bir yükümlülük söz konusu olabilir. **Yalnız, bu yükümlülük hukukî değil ah-lâkî düzeydedir.** Hukukî olabilmesi için, mahkeme kararının

olması gerekmektedir.

Ayrıca Arap örf ve âdeti ile bizim bugün içinde yaşadığımız toplumda damat- kayınpeder-kayınvalide münasebetleri farklı bir seyir izleyebilir.

Buraya kadar damat-kayınpeder, kayınvalide diyerek -ki sorudan kaynaklanıyor- ele aldığımız her şey gelin, kayınpeder-kayınvalide münasebeti için de geçerlidir. Maddi açıdan gelinin, eşinin anne babasını desteklemesi, yardımda bulunması -istisnalar hariç- çok söz konusu olmasa bile, onlara hizmet noktasında çok yoğun tartışmaların yaşandığı bir alandır. “Kadının kayınpeder ve kayınvalidesine bakma yükümlülüğü var mıdır?” ile başlayan sorular kümesini kastediyorum açıkçası. Bence, bu ve benzeri istikametteki sorulara da yukarıda izahını yapmaya çalıştığımız maslahat açısından bakmalı ve cevabı, gerek maslahatın muteber oluşu ve gerekse zaruri, külli ve kat’i oluşu noktalarında aranmalıdır.

Dilerim dinî hassasiyetle hadiseye yaklaşıp bu perspektifte söz konusu soru ve sorunlara cevap arayanlar, buldukları cevapları uygulama konusunda da aynı hassasiyeti gösterirler.

GELECEK ENDİŞESİ EKSENİNDE İSLÂMÎ DÜŞÜNCE

*“Mirasçılarını zengin olarak bırakman,
onları el âleme avuç açan dilenciler vaziyetinde bı-
rakmandan daha hayırlıdır.”*

10 yıllık evlilik hayatlarında, Allah'ın art arda lütuf ve ihsan buyurduğu iki çocuklarının geleceğini ve bu uğurda atacakları yatırım amaçlı müspet adımları konuşuyorlardı. Kadın, her konuşmaları sonrasında, kocasının düşüncelerini duyunca şaşkınlığa uğruyor; bir süre kendine gelemiyordu. Yaklaşık iki yıldır süren ve zaman zaman tartışmaya kadar varan bu konuşmaların sonucunda ise değişen hiçbir şey olmuyordu.

Ayşe Hanım'la Ali Bey, evliliklerinin ilk altı yılı, çocuk sahibi olamamışlardı. Ali Bey, o dönemlerde bir 'boş vermişlik' havası içindeydi. Sanki kendisini hayata bağlayan bir şey yoktu. "Allah Kerim!" diyordu sık sık. "Aç değil, açık değiliz! Mütevekkil olmak lazım." deyip gelecek adına her türlü yatırım teklifini reddediyordu. Fakat, ilk çocukları olduktan sonra düşünceleri değişti.

“İstikbal endişesi değil bu. Çocuğumuz ve onun geleceği adına bir şeyler yapmalıyız.” diyordu sık sık karısına. İlk çocuk sevinci ve onu büyütme telaşından fırsat bulamamışlardı düşüncelerini gerçekleştirmeye. Ardından, ikinci çocukları oldu. Bir müddet de böyle geçti. Şimdi, Ayşe Hanım’a göre tam zamanıydı bu işlere girmenin. Ama, başta söylediğimiz gibi kocasının fikirleri birdenbire değişmişti. Evliliklerinin çocuksuz yıllarındaki kocası vardı karşısında; “Nuh deyip peygamber demiyordu.” Üstelik, karısını tevekkülsüzlükle suçluyordu.

Hâlbuki, Ayşe Hanım’ın istediği şey kendisine göre oldukça basit ve makuldü. Sahip oldukları maddî imkânlar ölçüsünde, çocuklarının en azından eğitim ve öğretim masraflarını karşılayabilecek veya hayata atılmaları aşamasında ev bark meselesini halledecek adımlar atmamak istiyordu. Bunun için ev satın alma, kooperatife girme, dinin cevaz verdiği ölçüde, kazanma ihtimali yüksek yerlere yatırım yapma gibi seçenekler değerlendirilebilirdi ona göre. Çünkü, özellikle çocuklarının küçük olduğu ve fazla masraflarının söz konusu olmadığı şu dönemler, bu türlü yatırımlar için çok uygundu. Ayşe Hanım’a göre, artık onlar sadece birbirlerine karşı sorumlulukları olan yalnız bir çift değildi. Çocuklarına karşı da sorumlulukları olan bir ebeveyndiler.

Ali Bey ise, tam aksini düşünüyordu. Dayanağı ise tevekküldü. Mademki, Allah onları var etmişti; rızıklarını da ihsan eder, onları aç ve açıkta bırakmazdı. “Açlıktan ölmüş kaç kişi var dünyada?” temel argümanlarından biriydi Ali Bey’in.

Pekâlâ, bu tartışmada kim haklı? Gerçekten İslâm’daki tevekkül anlayışı, çocuklarımız adına yatırım yapmamızı engellemekte midir? Yoksa, bu anlayış, tevekkül anlayışının yanlış yorumlanmasından mı ibarettir?

Hadis-i şeriflerinde Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Eğer siz hakkıyla Allah’a tevekkül etseniz, Allah sizi kuşları rızıklandırdığı gibi rızıklandırır. Onlar sabahleyin aç olarak yuvalarından çıkar, akşam tok olarak dönerler.”¹² buyuruyor. Burada vurgulanmak istenen asıl husus; müminin, Allah’a nihayetsiz güven, itimat duyması ve maddi anlamda bir istikbal endişesi yaşamamasının gerektiğidir. Bu doğru; fakat bu doğru, bizim içinde yaşadığımız şartlar itibarıyla yarınımızı şimdiden görüp yarın için hazırlıklar yapmamıza engel olmamalıdır. Gelecek adına yapılacak muhtemel hazırlıklar, iman zafiyetine işaret etmez. Bir başka tabirle, bir Müslüman’da yarın endişesinin bulunmaması, Allah’a olan güven ve itimatta bir fazlalığa değil, eksikliğe delalet eder. Bu sebepler dünyasında yaşamının gerçek mahiyetini anlayamama demektir. Devesini bağlamadan huzura giren bedeviye: “Deveni bağla; sonra Allah’a tevekkül et!”¹³ diyen Peygamber buyruğunu kavrayamamadır. Kelam terminolojisi ile konuşacak olursak; bu, ‘cebriyecilere’ ait bir düşüncedir.

Aslında bu tür bir düşünce, aynı zamanda Müslüman’daki tarih şuuru eksikliğini, dün-bugün ve yarından oluşan ve mutlaka bir bütün olarak ele alınması gereken zamanın, Müslüman tarafından yanlış algılandığını da gösterir. Müslüman’a göre dün, cereyan eden olaylardan ibret alınması gereken bir zemin; bugün, yarınlar adına değerlendirilecek ve çocuklarımızdan ödünç aldığımız bir tarladır. Bir Müslüman’ın sadece kendi gününü yaşaması, gününü gün etme felsefesi ile hayatını düzenlemesi İslâmî naslarla telif edilebilir bir anlayış değildir. Yarına gelince; o, bizden sonrakilerin bizim onlara

12 Tirmizi, Zühd, 14

13 Tirmizi, Kıyaâme, 60

bırakacağımız mirasa bağlı olarak yaşayacakları bir zaman dilimidir. 93

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), malının hepsini vakfetmek isteyen Sa'd b. Ebi Vakkas'ın vakfedeceği malını önce üçte bire düşürmesi ve ardından ona: "Mirasçılarını zengin olarak bırakman, onları el âleme avuç açan dilenciler vaziyetinde bırakmandan daha hayırlıdır."¹⁴ demesi bile bu hususta yeterli bir delildir.

Sözü uzatmaya gerek yok sanırım. Şahıslara özgü sosyal konular, ümmetin geleceğine ait yapılan işlerde yüklenen iradî ve ihtiyarî tercihler -ki bunlar istisnadır ve alkışlanası fedakârlıklardır- bir engel teşkil etmediği sürece, Ayşe Hanım bakış açısında haklıdır.

---

14 Buhari, Vesâyâ, 2

DÜNYA SEVGİSİ VE ÖLÜM KORKUSU

Dünya sevgisi, ölüm endişesi bir ümmetin helakına sebep olabiliyor; bir ailenin helakına haydi haydi sebep olur. Müminde, hırsın hasarete neden olması da bu yüzden değil mi zaten?

Arif Bey, ne zamandan beri dünya - ukba dengesi adına eşine bir şeyler anlatmak için fırsat kolluyordu. Nişanlılık döneminde, eşindeki bu eksikliği çok fark etmemişti. "Eksiklik!" diyordu buna Arif Bey; çünkü sanki nişanlısının karakterinin bir parçası gibi gördü bu durumu ilk önce. Belki aşkın gözü kör olduğu için; belki de sevdiğinin eksik ve gediğini görmediği/göremediği ya da görmek istemediği için görmemişti. Fakat, son dönemlerde, eşindeki bir Müslüman'a yakışmayacak ölçülere varan dünyalık mal edinme hırsı; Arif Bey'i, eşi ile ciddi biçimde konuşmaya zorlamıştı.

Her gün akşam yemeğinden sonra yapmayı âdet edindikleri hadis dersinde karşılaştıkları bir hadis, Arif Bey'e aradığı fırsatı sunmuştu. Hadiste, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyordu:

“Ey Kavmim! Yemek yiyen kişilerin yemek üzerine üşüşmesi gibi düşmanlarınızın üzerinize üşüşüp, her tarafınızdan hücum edeceği günler yaklaşıyor. Bu durum, sizlerin (Müslümanların) sayıca azlığından değil, dinî hükümlere aldırışsız, yüksek ahlâktan uzak, ilim ve fenlerden nasipsiz oluşunuzdandır. Sizler, o gün kuvvet ve kudretten düşmüş, su üzerindeki çer-çöp gibi mütalaa olunacaksınız. Böyle maddi ve manevi kıymetten uzaklaştığınızdan dolayı, Allah düşmanlarınızın kalplerinden size karşı korkuyu ve sizdeki mehabeti kaldırıp, sizin gönüllerinize zaaf atacaktır. O zaaf, dünyayı sevmek ve ölümü kerih görmektir.”¹⁵

Arif Bey; hadisin şerhi adına, mevzuu istediği noktaya çekerek, hatta eşinden duyduğu misallere de yer vererek şöyle dedi: “Efendimiz, bu hadislerinde her ne kadar ümmetin geneline işaret eden beyanlarda bulunmuşsa da ümmeti oluşturan, fertlerdir. Dolayısıyla, her bir Müslüman, bu hadis aynasında kendisini kontrol etmelidir.”

Arif Bey, eşinin, kendisinin ne demek istediğini pek anlamadığını onun bakışlarından anlamıştı. Konuşmasına şöyle devam etti: “Hadisin sonuna dikkat ettin mi? Dünya sevgisi ve ölüm endişesi! İstersen soralım kendi kendimize: Dünyayı ne kadar seviyoruz? Ahirete ne kadar meftunuz? Ölüm gününü, Mevlana misali sevgilinin sevgilisine kavuştuğu gün; yani ‘şeb-i arus’ gibi mi kabulleniyoruz? İhtiyakla mı bekliyoruz Azrail (aleyhisselam) ile randevumuzu? Yoksa!.. Ev-araba konusundaki müzakerelerimizi hatırla! Aynı ölçüde, cennet-cehennem üzerine de konuştuk mu evlendiğimiz günden bu yana?

Devam edelim: ‘Dinî hükümlere aldırış’ etmeyen kişilerden bahsediyor Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem). ‘Umursamaz!’ demek bu. Bilmeyen, bilse de kühüne vâkıf olamayan, uygu-

15 Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/278.

lamayan demek. Ne kadar uyguluyoruz inandığımız değerleri? Beş vakit namaza 'amenna'; ama teheccüde kalkmayalı aylar oluyor değil mi? Açık yüreklilikle söyle bana: Ramazan'dan bu yana, bir gece teheccüde kalktık mı ikimiz Allah aşkına? Ya gıybet, dedikodu!.. Neredeyse, her gün yarım saat başkalarının hikâyelerini anlatmıyor muyuz birbirimize? Öfkem sadece sana değil; kendime de. Sözlerimden anlamışsındır zaten. Sakın darılma bana! Senin ne dünya ne de ukba kötülüğünü isterim ben. Karı-kocayız biz. Ama, bir yerlerde yanlış yapıyoruz. Bu da, bizim hem dünyevî - uhrevî hayatımıza hem de üyesi olduğumuz İslâm toplumuna menfi etki ediyor. Telafisi mümkün olmayan gediklerin oluşmasına sebep oluyor. Bunun farkında değiliz belki; ama olmak zorundayız. Allah; bu akıllı, iradeyi, seçme hürriyetini onun için vermiş bize. Onun için var etmiş cenneti ve cehennemi. Ne olur, gel kendimize yeniden çekidüzen verelim. İnanığımız esaslar çerçevesinde hayatımızı yeniden dizayn edelim. Allah ve Resûlullah'ı her şeyin ama her şeyin üzerinde turalım. Ölümün yüzüne gülelim, gülenlerin güldüğü gibi.

Hadisin ifadesiyle dünya sevgisi, ölüm endişesi bir ümmetin helakına sebep olabiliyorsa bir ailenin helakına da sebep olabilir. Müminde, hırsın hasarete neden olması da bu yüzden değil mi zaten? Bu demek değildir ki, dünyalık malımız olmasın! Olsun; ama dünya sevgisi ukbayı unutturmasın, ölümden korkmamıza neden olmasın."

Arif Bey, kendisini konuşmanın akışına öyle bir kaptırmıştı ki karısının ne halde olduğunu hiç fark etmemişti. Bir ara, başını kaldırdı; eşi karşısında içli içli ağlıyordu! Sustu Arif Bey ve derin derin düşünmeye başladı; dünya sevgisi, ölüm endişesi, bir başka dille dünya-ukba dengesi adına aslında nice ayet ve hadis biliyordu. Zaman zaman bu hadis ve ayetlerden eşine

de aktarmıştı. Şimdi bahsettiği hadis ise, ancak dolaylı istinbatlarla, yorumlarla bu hususa işaret ederdi. Bununla birlikte, eşi çok etkilenmişti işte! Onun, ilk defa bu ölçüde müteessir olduğunu gördü. Bir kere daha inandı ki, söze tesir gücünü veren Allah. Bir kere daha inandı ki, kalpler sadece ve sadece O'nun elinde.

“HESABINI BİLMİYEN EŞE NE DEMELİ?”

Kışkırtıcı bir başlık kullandım; ama yazının muhtevası, başlığın aksine, hesabını kitabını bilmeyen eşe fırça atma veya nasihat verme tarzında olmayacak. Daha ziyade, aile içinde İslâmî nasrlara uygun bir sistem önerisi olabilir. Tabii, içinde yaşadığımız zamanın, mekânın, kültürün ve geleneğin çocukları olduğumuzu unutmadan.

Şu ana kadar olan gözlemlerimde, İslâmî değerlere öncelik veren kişilerde gördüğüm en büyük eksiklik, bu kişilerin zihinlerinde, değişen ve değişmeyen yanları ile İslâmî kaide ve kuralları yerli yerine oturtamayışlarıdır. Mezhep imamlarının görüşleri başta, 15 asırlık İslâm tarihinin çeşitli dönemlerinde yaşanan tatbikatları herkes işine geldiği şekliyle ele alıyor. Kadın-erkek herkes, halk tabiriyle “hep bana hep bana” diyor ve muhatabının bu bağlamda yanlış düşündüğünü, haksızlık yaptığını, günah işlediğini söylüyor. Erkek: “Evin hâkimi ve idarecisi erkektir; para yönetimi onun elindedir, eşin kocasından habersiz beş kuruş harcama yetkisi yoktur.” diye düşünüyor ve bunu İslâmî kaynaklarla temellendiriyor. Yerine göre ayet, hadis, içtihadî görüşleri veya tarihî uygulamaları öne sürerek “Ben demedim

mi?” diyor. Bu anlayış salıklarına göre, kadının aile içinde pozisyonunu değiştirmesinin gereği yoktur. Tarım toplumu şartlarında, evde çocuklarının annesi, ev hanımı olarak hayatı sürdüren kadınlara; sanayi, bilgi ve teknoloji çağında sabah 8 - akşam 5 mesai yapan ve ev bütçesine katkıda bulunan kadın arasında hiçbir fark yoktur. Zira, erkeğin: “Ben demedim mi?..” diye bahsettiği hükümler ebedidir. Kadın ise, eski dönemlerde bir nebze kadar yerinde olan söz konusu uygulamanın, şartların değişmesine paralel olarak değiştiğini/değişmesi gerektiğini iddia etmektedir. Onlara göre ise, kadın ekonomik özgürlüğe sahiptir. Kazandığı parada tasarruf yetkisi, öncelikle kendisine aittir. Kocasına verecekse bile bunu iradî olarak yapar; bu aşamada erkeğin eşini zorlamaya hakkı yoktur.

Şimdi, bu iki zihniyetten hangisi doğrudur? Biz, bu yazıda onu birlikte bulmaya ve sebepleri ile izah etmeye çalışacağız.

Bir başka yazımızda da, defaatle ifade ettiğimiz gibi İslam hukukunda var olan içtihadî hükümler değişmezlik vasfına sahip değildir. O hükümlerin dayanmış olduğu sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel şartların değişmesine bağlı olarak söz konusu hükümler de değişir, değiştirilmelidir. Aksi takdirde, şu küçük örnekte görüldüğü üzere çatışmalar, huzursuzluklar, savaşılar, bağlı bulunulan değerlerden uzaklaşmalar, hileler, inkârlar devreye girer. Zira, tabiat boşluk kaldırmaz. Hayat ertelenemez. Hukukun değişen ve gelişen şartlara bağlı olarak kendini yenileyememesinden kaynaklanan boşluğu, akıp giden hayat nehri içinde birileri bir şekilde doldurur. Bu noktada yapılacak şey, hayatın akışını; yani değişimi kontrol etmektir. Değişimi kendi değerleri çizgisinde kontrol edemeyenler, değişim tarafından kontrol altına alınırlar. Bu defa, maziden alabildiğine kopuk, kimliksiz, şahsiyetsiz bir yapı ve bu yapının doğurduğu insanlar ortaya çıkar.

Buna göre; kadının aile içinde ekonomik konumunu bildiren ve kısmen yukarıda erkeğin ağzından anlatmaya çalıştığımız içtihadî yaklaşımlar, değişmeyen statik İslâmî hükümler değil; değişebilen dinamik hükümler arasındadır. Bu açıdan, onlara “hüküm” bile demek doğru olmayabilir. Daha net bir ifadeyle, bunlara Müslüman âlimlerin kendi dönemlerinde- benzeri dönemler için de geçerli olmak üzere- ürettikleri görüşler demek daha doğrudur. O görüşlerin üretildiği zeminin değişmesi, elbette sözü edilen görüşlerin yenilenmesini gerekli kılar.

Genel İslâmî ilkelere göre, kadın İslâmî emirlere ve yasaklara tıpkı erkek gibi tek başına mükellef olan bir varlıktır. Gerek Kur’ân’da Müslümanlara yönelik emir ve yasakları sunan ayetlerin kipleri, gerekse Efendimiz’in beyan ve tatbikatları bu çerçevede hiçbir kuşkuyla mahal bırakmayacak ölçüde nettir. Bu mükellefiyet namaz, oruç, hac vb. ibadetlerden tutun zekât, sadaka, miras vb. malî ve ‘hudud’ adını verdiğimiz cezaî sahaya kadar uzanan hayatın her alanı için geçerlidir. O hâlde, kadın ister kendi el emeği göz nuru, ister hibe ve miras yoluyla, isterse başka helal yollarla kazandığı mal varlığında, tek başına tasarruf sahibi olan bir mükelleftir. Taşınır ya da taşınmaz bu mal varlığının, nisab miktarını aşması durumunda malî açıdan sorumlu olduğu zekât, sadaka, hac vb. emirleri de kendisi yerine getirmek mecburiyetindedir. Kadının medeni durumu, söz konusu hükümlerde değişiklik yapmaz. Tıpkı namaz ibadetinde olduğu gibi. Namaz, nasıl baliğ olan kadın-erkek herkese farzdır. Bayanın bekâr olması da, bu mükellefiyetin ondan düşmesini gerektirmez. Dolayısıyla, İslâmî ölçüler içinde zengin olan bayan da zekât ve benzeri malî sorumlulukları kendisi yerine getirmek zorundadır.

Mükellefiyet açısından, teoride bu şekilde olan bu mesele, pratiğe intikal edebilir mi? Yani evli bir bayan, maaşını veya babasından intikal eden mirasını kocasından bağımsız bir şekilde tasarruf edebilir mi? İşte; yol ayrımı burası. Sadece İslâm tarihinde değil, bütün bir insanlık tarihinde, evli çiftler evlilik hayatları boyunca her şeylerini paylaşmışlardır. Nikâh törenlerinde hastalıkta, sağlıkta; zenginlikte, fakirlikte bir ve beraber olma-ya söz veren çiftler, malî konularda da birlikte hareket etmiş; maddi varlıklarını ortak bir havuzda toplamışlardır. Hatta, çoğu zaman bayan, tüm mal varlığının tasarrufunu kocasına bırakmış ve kendisine takdir edilen harçlık ile iktifa etmiştir. Bununla beraber, bu uygulamayı onaylamayan bayanlar da vardır.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde, biraz da feminizm akımının rüzgârından etkilenen, Batı dünyasındaki uygulamalardan esinlenen Müslüman bayanların bir kısmı da, sözünü ettiğimiz genel uygulamaya göre hareket etmeyip kazandığı ya da miras yoluyla elde ettiği mal varlığını kendisi tasarruf etmek istiyor. Yukarıdaki genel geçer bilgiler göstermektedir ki, kadının, teorik olarak, buna hakkı vardır. Fakat, bu durumda karşımıza çıkan sorun, evin ekonomik sorumluluğunu klasik aile modelinde gördüğümüz şekliyle erkeğin üstlenmeye devam edip etmeyeceğidir. Öyle ya, kadın ev hanımı statüsünde iken bu sorumluluk erkeğe aitti. Şimdi kadın tıpkı erkek gibi hayatın içinde; sabahtan akşama kadar çalışıyor. Bu çalışmanın karşılığında aldığı bir maaş var. Çalışması, ev işlerinden çocuk bakımına kadar pek çok şeyin maddi ücret karşılığında başkalarına yaptırılmasını gerekli kılıyor. Öyleyse; bu değişen durum, ev idaresinde kadına ekstra bir maddi külfet yüklememi? Kadının da, aile bütçesine katkıda bulunması, çiftin ortaklaşa malî bir havuz oluşturmasını gerekli kılmaz mı?

Başta belirttiğimiz içtihadî hükümlerin, o hükümleri doğuran şartların değişmesine paralel olarak değişmesi gerektiği prensibine göre, bu soruya verdiğimiz cevap, elbette ve hiç şüphesiz “evet”tir. Mademki, eş çalışmak suretiyle statü değiş-tirmiştir, öyleyse o statünün gerekleri de değişecektir. Bununla birlikte, bunun nasıl yapılacağı konusunda herhalde genel kabul görmüş, toplumun büyük çoğunluğu tarafından uygulanan bir teamül yoktur. Başka bir tabirle, bu noktada henüz İslâmî bir gelenek oluşmamıştır. Öyleyse, bu pozisyonda olan evli çiftler tıpkı bayanın çalışması kararını ortaklaşa verdikleri gibi, bayanın elde ettiği malî kazanımların tasarrufu konusunda da ortaklaşa karar vermek zorundadırlar. Bu noktada; bayanın: “Benim maaşım, sana ne?” demeye hakkı olmadığı gibi, erkeğin de: “Maaşını kuruşuna kadar bana vermeye mecbursun!” demeye hakkı yoktur. Benim şahsî teklifim, **ortak havuz** oluşturulması ve havuzdaki miktarla ilgili yapılacak harcama, birikim, yatırım kararlarının birlikte verilmesidir.

Pekâlâ, neden bu yazıda böyle bir konuya değindim? Bana ulaşan bir e-posta, bu yazının yazılmasına vesile oldu. Tıpkı, yukarıda önerdiğim gibi çalışan eşler ortak bir havuz oluşturmuş ve tasarruf kararlarını birlikte veriyorlarmış. Fakat, bir defasında biriken belli bir miktar parayı, eşlerden biri diğ-gerinden izinsiz olarak akrabalarından birine vermiş ve tabii kıyamet kopmuş. Bana sorulan soru şu: “Akrabaya yardım etmek, elbette dinî bir vazife ve vecibe. Kabul; ama bana haber vermeli değil miydi? Bunu yapmaya hakkı var mı?”

Ne dersiniz, hakkı var mı?..

ANNE VE BABAYA MEKTUP

1- Beni ikinizden birini tercih etmeye zorlamayın. Belki, siz Őu an karı koca değilsiniz; ama hâlâ benim annem ve babamsınız. Lütfen bana birbirinizin kötüklerini değil, iyiliklerini anlatın.

2- Beni, ikinizin arasında laf getirip götüren biri yapmayın. Birbirinize söyleyeceğiniz bir Şey varsa, lütfen medenî iki insan gibi bir araya gelin ve konuşun.

3- Farklı bir durum söz konusu olmadığı takdirde, bana her ikinizin yanında da yaşayabilme imkân ve fırsatı tanıyın.

4- Bana sürekli ne yaptığımı, neye ihtiyacım olduğunu sorun. Benim sürekli sizlerle konuşmaya, sizin yönlendirmelerinize ihtiyacım olduğunu unutmayın.

5- Benim hayatımdaki her Şeyin boşanmanız öncesindeki gibi devam etmesini sağlayın; buna özellikle dikkat edin. Boşanmış bir anne babanın çocuğu olmanın dezavantajlarını bana yaşatmayın.

6- Unutmayın! Ben sizin hâlâ çocuğunuzum. Sizin boşanmış olmanız, beni hanginizin yanında kalırsam kalayım size arkadaş ya da eş yapmaz.

7- Ben zaten sizin boşanmış olmanızla, kaldırabileceğimden fazla yükü omuzlarıma aldım. Konuşacak, boşalacak insan arıyorsanız bu, ben olmayayım; benimle konuşmayın. Ya bir arkadaş bulun ya da terapistle gidin.

8- Yaşım kaç olursa olsun, ben kayıp bir insanım. Bundan sonra, birçok farklı sıkıntı ile yüz yüzeyim: Depresyon, sevgi yokluğu, ahlâkî terbiye, iyi bir eğitim vs... Lütfen bu konularda karşılaşacağım sıkıntılarda benim yanımda olun, bana yardım edin.

9- Ailevî değerler, artık benim için eski anlamını kaybetti. Anne-baba, dede-nine bir araya gelip neşeli bir atmosferde kutladığımız bayramlar, yaş günleri hayal oldu. Keşke bayramlarda, yaş günlerinde tıpkı eskisi gibi bana o günleri yaşatabilseniz.

“Boşanma dünyanın sonu değil!” derler. Doğru; ama kimin için? Anne baba mı yoksa çocuklar için mi? Yukarıda, talihsiz bir yavrunun boşanan anne ve babasına yazdığı bir mektubu ve isteklerini okudunuz. Kimdir bu yavru? Suçsuz, günahsız ve masum bir çocuktur. Hayatının erken dönemlerinde, büyüklerin bile yüklenmekte zorlanacakları nice yükü omzuna almak zorunda bırakılmış; ömrü boyunca kendisinin işlemediği, dahil olmadığı bir suçun, bir günahın, bir yanlışın, hadisin ifadesiyle “Allah’ın en buğz ettiği helâlin” sıkıntılarını çekmek zorunda olan biri.

Çocuğun, aklî ya da hissî bu isteklerine geçmeden önce, ‘maddi bir zevk uğruna sebebiyet verdiğimiz çocuklara’ böyle bir kaderi yaşatmaya hakkımız var mı diye düşünmeliyiz bence. Anne ve babasına en çok ihtiyaç duyduğu bir yaşta, onu yalnızlığa mahkûm etmeye, arkadaşları arasında boynu bükük bırakmaya, küçük yaşta maddi-manevi sorunlarla baş başa

birakıp köprü altına itmeye; böylesi çocukların sebebiyet vereceği hadiselerle toplum huzurunu bozmaya, kendimiz çektiğimiz gibi başkalarına da çektirmeye hakkımız var mı diye düşünmeliyiz öncelikle.

Bence bu çocuğun, anne ve babasına yazdıkları bir tarafta, bizim insanımız; önce dinin yaptırım gücünü gösterecek şekilde dinî değerlerini öğrense, boşama ve boşanmaya bu perspektiften baksa, inanıyorum muhtemel veya vukû bulmuş geçimsizliklerin çözümünde boşama/boşanma ihtimalini devreden çıkartacaktır. Aileleri boşanmaya sürükleyebilecek sebepler üzerinde düşünülse, konuşulsa ve eşler bu konuda bir mutabakata varsa; bir başka ifade ile geçimsizlikler sıfıra indirilmeye çalışılsa ve boşanma kertesine hiç ama hiç gelinmeseydi. Ardından, insanlar tıpkı evlilikte olduğu gibi boşanmada da hissiyattan ziyade akılları ve mantıkları ile hareket etseler, aklın ve mantığın onaylamadığı hissiyat yörengeli hiçbir karara 'evet' demeseler, aile büyükleri başta olmak üzere, yaşını başını almış herkesle, tıpkı vahiyle müeyyed olduğu halde arkadaşları ile istişare eden Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi vesellem) gibi istişare etseler...

Hepsinden önemlisi; bizim insanımız evliliğinde İlahî kadehin tecellilerini görmeye çalışsa, evliliğine, "Eşlerinize hoşça, güzelce geçinin. Şayet onlardan hoşlanmayacak olursanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur." (Nisâ/19) İlahî beyanının bizlere sunduğu pencereden bakabilse.

İnanıyorum ki; bunlar yapılabilir, çocuklarımızdan böylesi bir mektup almayız.

SEVGİNİN NEFRETE DÖNÜŞMESİ

*“Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi kız-
kançlık da salih ameli yer, bitirir.”*

Kızcağızın titrek ve ağlamaklı bir sesle söylediği şeyler, insanın vicdanını kanatacak ölçüdeydi. “Kızcağız” kelimesini kullanıyorum; çünkü bu tabir Türkçemizde acımayı ifade eder. Gerçekten acıdım ona. İsmi vermedi, vermek istemedi. İhtimal ki annesiyle yaşadığı tatsızlıkların duyulmasını, başkaları tarafından bilinmesini istemiyordu. Ne olur ne olmaz, “Yerin kulağı var.” diye düşünüyor; birileri bir yerde duyar, annesi-ne duyurur da zaten kapkaranlık olan hayatı, zifirî karanlığa bürünebilir diye endişe duyuyordu. İskender’in kördüğümüne dönmüştü zaten hayatı. Ne de olsa çıkmadık candan umut ke-silmezdi. Belki ahizenin öbür ucundaki insan, bu probleme bir çözüm bulabilirdi.

Problem şu: Kızcağız, evin yedi çocuğundan biri ve tek kız. Annesi öz annesi. Ama, nedendir bilinmez, kızcağızın ifadesine göre, annesinin kendisi ile olan ilişkileri adım adım kö-

tüye gidiyordu. Annesi ona üvey anne muamelesi yapıyordu.

Hâlbuki, kıza göre, eskiden her şey ne kadar da güzeldi. Evin tek kız çocuğu olması, ona ayrıcalık kazandırmıştı evde. Annesi o kadar çok seviyordu ki onu, erkek kardeşlerinin kıskançlığına neden oluyordu çoğu zaman bu sevgi ve ilgi. Ama ne olmuştu da, birden bu ilişki tersine dönmüştü? Bir türlü anlayamıyor, anlam veremiyordu annesinin davranışlarına. Onun için telefon açmıştı zaten güvendiği bu zata. Birçok soru sordu kızcağıza ahizenin diğer ucundaki kişi. Âdeta, kıza, hayatını baştan sona anlatıyordu. Sonra, annesinin ailesine geldi sıra. Kız, bu sorularla kendi sorununun ne alâkası var diye düşündü. Anneannesi, dedesi, dayısı, teyzesi derken hepsinin hakkında da can sıkıcı sorulara maruz kaldığını düşünüyordu. Bir bildiği vardır deyip katlandı kızcağız. Sonra o zat dedi ki: “Annen okuyamadığı için seni kıskanıyor. İhtimal, senin eğitim ve öğretimdeki başarın, annenin sana olan sevgisini nefrete dönüştürmüştü.”

Gerçekten, kızın annesi o kadar çok istemesine rağmen gerek geleneksel gerekse maddi gerekçelerle okuyamamıştı. Dedesi bir türlü ikna olmamış ve annesini okutmamıştı. Zaten, annesinin kendisine karşı olan tavırları da, ortaokul ve lise yıllarında elde ettiği başarılarla değişmeye başlamıştı. Üniversite imtihanını kazandığı belli olduktan sonra tam iki hafta, annesi kendisiyle tek bir kelime bile konuşmamıştı. Annesinin bu davranışı, bu tespiti doğruluyordu aslında.

Fakat bu sözler, kızın ayrı bir şoka girmesine neden oldu? Bunca yıldır, annesinin kendisine tavır alışının nedeni bu kadar basit miydi? Böylesi bir sebep, nasıl olur da öz anneyi kızına düşman yapardı? Annesinin dilinden hiç düşürmediği İslâm, buna cevaz verir miydi?

İşte burada durmak lazım: İslâm ve kıskançlık. Eğer problemin kaynağı gerçekten bu ise, İslâm'ı dilinden düşürmeyen o annenin kızına bu yaklaşımının katiyen İslâmî olmadığını belirtmek lazım. Bediüzzaman Hazretleri'nin tespiti çerçevesinde meseleye yaklaşalım: Her Müslüman'ın her sıfatı Müslümanca olmayabilir, tıpkı her kâfirin her sıfatının kâfirce olmadığı gibi. Tek kelime ile, İslâm kıskançlığı yasaklamıştır. Hazreti Peygamber: "Ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi kıskançlık da salih ameli yer, bitirir."¹⁶ buyuruyor. Şunu unutmamak lazım: Müslüman da olsa, anne de olsa karşımızda olan bir insan. İnsânî hisler zaman gelir ne din tanır ne de iman. Katiyen, iddialı bir tespit değil bu. Efendimiz'in: "Mümin; zina ettiği, hırsızlık yaptığı zaman mümin değildir."¹⁷ şeklindeki beyanı bunu ispat etmez mi? Namazı, orucu, zekâtı, haccı ile dini bütün bir Müslüman görünümü veren nice kişiler içki içmiyor mu; kumar oynamıyor mu bugün? Bu insanların, "Bırakamıyorum bu mereti bir türlü." şeklindeki sözleri, onların Allah'ın haram kıldığı şeyleri yapmak için âdeta sığındıkları bir liman değil midir? Kıskançlığı da, bundan farklı bir yere koymamak lazım.

---

16 İ. Mace, Zühd, 22; ebu Davud, Edeb, 44

17 İ. Mace, Fiten, 3

BEDDUA ETMEYİN!..

Vicdan aynasının önünde şöyle bir arz-ı endam edelim; hayatımız boyunca kim bilir ağızımızdan kaç defa çıkmıştır şu söz: “**Allah belanı versin!..**” Kimi zaman düşmanımıza kimi zaman kızdığımız, tasvip etmediğimiz bir davranış veya düşüncesinden dolayı dostumuza kimi zaman da eşimize ve çocuğumuza... Vicdan aynasıyla yüzleştığımız şu dakikada hiç yalan söylemeyelim, hiç kaçamak mazeretler peşinde koşmayalım. Biz, bu beddua ve lanet içeren sözü yüzlerce belki binlerce defa kullanmışızdır.

İtiraf edelim ve ‘tamam, dedik’ diyelim. O zaman bir soru daha: “Bu sözün mânâsını biliyor muyuz? Hak katında ne ifade ettiğini, halk arasında ve özellikle bu bedduaya, bu lanete muhatap olan kişilerin vicdanlarında nasıl derinden bir yara açtığını?..” Sanıyorum hayır! İşin bu boyutu ile hiç ilgilenmemişiz, düşünmemişizdir bile. Hem de ağızdan çıkan her bir kelimededen hesaba çekileceğimizi bilmemize rağmen. Neden? Çünkü bizler, bizi bütünüyle kuşatan dinî-ahlâkî emirler ve yasaklar manzumesine sahip olmamıza rağmen, onlara hayatımızda gerektiği kadar yer vermiyoruz. Biraz insafli olalım;

bu hükümlerin hepsine olmasa da birçoğuna yer vermiyoruz, diyelim. Hani Anadolu'nun birçok yerinde boşama lafzı veya yemin olarak da kullanılan "şart olsun" sözü vardır; bilirsiniz. Çoklarımızın nazarında, "Allah belanı versin!" cümlesinin, "Şart olsun!"dan farkı yoktur. Kimilerine göre, bu söz besmele gibidir, desem, bilmiyorum mübalağa yapmış olur muyum?

Hâlbuki, lanetin ve bedduanın dinimizin bağlayıcı kuralları içinde bir yeri vardır. Yasaktır bu sözler. Her ne sebeple ve her ne vesile ile olursa olsun, Müslüman bu cümleyi ağzına almamalıdır. Hissiyatına hâkim olmalı; muhatabı düşmanı dahi olsa üslubunu bozmamalıdır. Ne güzel demiş atalarımız: "Üslub-u beyan aynıyle insan." Üslub-u beyan, insanın karakterini yansıtır zira.

Bizim üslubumuzu belirleyen ayetler ve hadisler başta olmak üzere birçok değerimiz vardır. Bakın, o değerlerden bir demet sunayım sizlere konumuz bağlamında. Şöyle buyuruyor Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bütün zaman ve mekânlarda yaşayan Müslümanları bağlayan evrensel beyanlarında: "Kendinize beddua etmeyin! Çocuklarınıza da beddua etmeyin! Size hizmet edenlere de beddua etmeyin! Mallarınıza da beddua etmeyin! Çünkü o bedduanız, Allah tarafından kabul edileceği bir saate rastlar da, kabul edilir."¹⁸ Bilmem dikkat ettiniz mi? Hadisin ikinci yarısında, edilen bedduanın Allah tarafından kabul edilebileceği ihtimalinden bahsediliyor. Bu bir yana, hadisin başında "Beddua etmeyin!" diye emir veriyor bize. Kim? İnsanlığın Efendisi. Bu emre muhalif hareket etme, emir veren makama saygısızlık değil midir Allah aşkına?!..

"Mümin ne ta'n edici ne lanet edici ne kaba ve çirkin sözlü ne de hayasızdır." hadisine ne diyeceksiniz? Burada, Müslü-

18 Müslim, Zühd, 74; Ebu Davud, Vitr, 27.

man'a ait vasıflardan söz ediyor Allah Resûlü. Biz, Müslüman'ız/ Müslüman'dık; ama bu vasıflara haiz değiliz/değildik mi?" diyeceğiz "Neden lanet ediyorsun?" sorusuna muhatap olduğumuzda?

“Laneti çok yapanlar kıyamet günü şefaathçi olamazlar, şehit de olamazlar.”¹⁹ beyanı da mı korkutmaz, ürkütmez bizi akıbetimiz adına?

Ya şu tavsiyeye ne diyeceksiniz: “Birbirinize, Allah'ın laneti, Allah'ın gazabı ve cehennem temennisiyle bedduada bulunmayın.”²⁰

Şu Peygamber beyanına bakın: “Ey Allah'ın Resûlü! Müşriklere beddua et, onları lanetle!” denilmişti. Şu cevabı verdi: “Ben rahmet olarak gönderildim, lanetleyici olarak değil!”²¹

“Hislerimize mağlup olduk, melek değiliz ki...” dediğinizi varsayalım; pekâlâ, muhatabımızın da hislerine mağlup olarak bize karşılık verdiğini düşünelim o zaman. O lanete müstehak düşman bir tarafa, dostumuza ettiğimiz laneti ve ondan karşılık aldığımızı düşünelim; münasebetlerimizin akıbeti nasıl olur sizce? Ya ahiret? Bakın ne diyor Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Sövüşen iki kişinin söyledikleri(nin vebalı), mazlum olan tecavüzde bulunmadıkça başlayana aittir.”²² Bu da mı korkutmaz, bu da mı vazgeçirmez bizi lanet, beddua gibi kötü alışkanlıklardan?..

Hele bir de o dostumuzun, arkadaşımızın, dindaşımızın böylesi bir lanete müstahak olmayan mazlum ve mağdur birisi olduğunu düşünelim: “Mazlumun bedduasını almaktan kork. Zira Allah'la bu beddua arasında perde mevcut değildir.”²³

19 Müslim, Birr 85; Ebu Davud, Edeb 53.

20 Ebu Davud, Edeb 53; Tirmizi, Birr 48.

21 Müslim, Birr 87.

22 Müslim, Birr 68; Ebu Davud, Edeb 47; Tirmizi, Birr 61.

23 Buhari, Zekat 1, 41, Sadaka 1, 63, Mezalim 9, Megazi 60, Tevhid 1; Müslim, İman 31; Tirmizi, Zekat 6; Ebu Davud, Zekat 4; Nesai, Zekat 46.

Ve son beyan... Kılı kırk yararçasına bir hayat süren Hz. Peygamber'in, insanın kanını donduran şu duasına bakın: "Allah'im, ben senden hulf etmeyeceğin bir ahd talep ediyorum. (Biliyorsun) ben bir beşerim. Hangi mümine (hataen) eziyet verir, kırıcı söz sarf eder, lanette bulunur, değnek vurup (canını yakar)sam bu haksızlığı onun hakkında, kıyamet günü bir rahmet, (sevabında) bir artış, sana bir yaklaşma vesilesi kıl."²⁴

Nereden çıktı bu konu diyeceksiniz? Hemen söyleyeyim: Bir tartışmaları esnasında, karısına defalarca lanet okuyan bir kocadan; iki gözü iki çeşme ağlayan eşin ıstırap gözyaşlarından!.. Bir Müslüman olarak, kocasına bu sözleri yakıştıramadığını belirten eşin, hüznün, ümitsizlik, bezginlik taşan beyanlarından!... Bu hâl karşısında ne yapacağını, nereye gideceğini, nasıl tavır alacağını bilemeyen kadının şaşkın hâlinden.

Reva mı "Allah'ın emaneti olarak nikâhınız altına aldığınız" eşlerinize böyle beddular okumanız? Allah razı olur mu eşinizi iki gözü iki çeşme haib ve hasir bırakmanıza? Bunun hesabını verebilecek misiniz Allah'a ve Resûle? "Duymadın mı, okumadın mı bu çerçevedeki emir ve yasaklarımızı?" derse Efendimiz öte tarafta? Hazır mısınız bu soruya, cevap verebilir misiniz? Böyle bir sorgulamadan, alınızın aklıyla çıkabileceğinizi düşünüyor musunuz? Eğer bütün bu sorulara cevabınız 'evet' ise, buyrun; besmele çeker gibi lanet okumaya devam edin. Ama cevabınız 'hayır' ise?.. Ona göre, ayağınızı denk alın.

---

24 Buhari, Da'avat 34; Müslim, Birr 90.

“SAYGINLIĞINI YİTİRMİŞSİN!”

Hiç düşündünüz mü, insan neden aynı mevzuda farklı iki kişinin aynı şeyi söylemesi, nasihati, uyarması, emretmesi hatta tehdit etmesine rağmen farklı tavır takınır. Söz gelimi ikisi de sigara içme dediği halde, bunu söyleyen doktor ise yapar da arkadaşı ise yapmaz! Hele arkadaşı bu söze rağmen kendisi sigara içiyor, onun zararlarından dem vuruyorsa hiç yapmaz. Büyüklerine karşı saygılı davran dese iki farklı kişi ve her ikisi de büyüklerine karşı alabildiğine saygılı davranan kişiler olsa, ablasının dediğini yapmaz da anne-babasının sözüne kulak kesilir! Neden?

Şu insanoğlu garip bir yaratık gerçekten. Anlamak alabildiğine zor. Şöyle düşünüyorum; yahu insan kim söylerse söylesin, söyleyene değil de söylenene bakmalı değil mi? Allah insana akıl-fikir, irade ve vicdan vermiş. Söylenen şeyleri bu terazilerde tartar, sonra gereğini yerine getirirsin. Yanlış ise kim söylerse söylesin yanlış, doğruysa kim söylerse söylesin doğrudur çünkü. Hakikatin rengi söyleyen kişiye, söyleme şekline, üslubuna göre değişmez ki? İsterse döver döver söylesin sigaranın zararlarını; aklın yattı ise içmemen gerekmez mi?

İsterse düşmanın söylesin büyüklerine saygı ile davranmanı; vücudundaki maddi ve manevi melekelere 'evet' diyorsa mucibince amel etmen şart değil mi?

Basit mantık böyle diyor; ama gel gelelim şu bizim garip yaratık dediğimiz insan için geçerli değil bu. Kimi zaman oluyor, aklî tüm melekeleri 'evet' dese de söz sahibine karşı duyduğu kin, nefret, öfke ağır basıyor ve hakikat ortada sahipsiz kalıyor. Kimi zaman bütün benliği ile kabulleniyor denilen şeyleri, ama her nedense kendine söz geçiremiyor, belki hissiyatına mağlup oluyor, belki de alışkanlıklarının kurbanı oluyor. Kimi zaman ne söylenen ne de söyleyenle alâkası olan bambaşka harici faktörlerin tesiri ile bildiği yolda devam ediyor. Ve hepsinde de son tahlilde zarar eden kendisi oluyor. Ama farkında değil...

Bütün bu sözleri bir hadisenin tek boyutu ile alâkalı olarak bir açıklamada, bir tembihatta, bir hatırlatmada bulunmak için kaleme aldım. Adım gibi biliyor ve inanıyorum ki bu sözler her ne kadar doğruyu yansıtırsa da, birilerinin alışkanlıkları, birilerinin ön yargıları, birilerinin sözün sahibine takılmaları vb. devam edecek. Ama olsun! Ben bana verilen şu imkânı değerlendirerek doğru bildiğimi söyleyeyim.

Benim yanımda -hatta kullandığım arabada- kavga eden iki kişi gördüm geçenlerde. 8-9 kilometre boyunca yolculuk ettik. Dikkatle sözlü tartışmalarını dinledim. Biri diğerinden iki yaş daha büyük. Büyük olan, diğerine akşam olan bir hadiseden hareketle yaptığı hatırlatmadan bahsediyor ve o hatırlatmayı neden kale almadığını soruyordu. Diğerinin verdiği cevaplardan ortaya dökülen ise bütünüyle hissiyat, sözü söyleyene karşı kızgınlık, hatta kin ve nefretti. Büyüğü doğruyu ve hakikati konuşsa da küçüğün kini, nefreti, öfkesi galip gelmişti anlaşılabilir. Hiç müdahale etmedim. Bir başka vesile ile birkaç gün sonra büyüğü ile konuştum. İstemedim şahit olduğum bu

hadiseyi dile getirerek: “O insan üzerinde saygınlığını yitirmişsin.” dedim. “Dediğin şeyler, yaptığın uyarılar bütünüyle doğru. Ama yanlış olan burada sensin, o sözleri senin söylemen, çünkü onun sana karşı kine kadar uzanan öfkesi var. Böylesi bir ortamdan sana düşen, o şeyin acilliği nisbetinde bir başkasına onu söyletmen. Ama ondan daha önemlisi senin onunla olan ilişkilerin itibarıyla nerede yanlış yaptığını bulup tamir etmen ve saygınlığını kazanman.” dedim. “Eskiden böyle değildi. Ne olduysa şundan sonra oldu.” deyip benim tesbitlerimi isbatlayan hadiseler anlatmaya başladı. Gerek yoktu; çünkü arabadaki o tartışma ortamına şahit olan hemen herkes bu akf çıkarmı yapabiliirdi.

Yaklaşık dört yıldan beri bir şekilde münasebettar olduğumuz, yazdığımız-çizdiğimiz karı-koca münasebetlerinde de bu kalıp içine oturan nice hadiseye şahit oldum. Söyleyeceğim o ki; illa bir hadise olması şart değil, bugünden tezi yok, maziye bir yolculuk yaparak geçmiş tartışmalarınız ve karşılıklı ortaya attığınız çözüm önerileri adına bu perspektiften bir muhasebe yapmanız! İnanıyorum müzakere ortamında nice keşkeler, nice eyvahlar edeceksiniz. Bir anlık kızgınlığınızdan dolayı takındığınız yanlış tavırları hatırlayacaksınız. Ortada kaynayıp giden hakikate yanacaksınız. Kaybettiğiniz zamana acıyacaksınız. Ama umarım bu keşkeler, bu eyvahlar, bu pişmanlıklar yeni geçimsizliklerinizde- inşaallah olmaz!- daha dikkatli davranmanızı netice verir.

“Ha, kimdi o kişiler?” diyecek olursanız; biliyorum merak ettiğinizi; ama önemli olan kişiler ve olaylar değil, ondan çıkarılacak ders yani fikirlerdir.

EV DEN ÇIKAN EL OLUR

Arif Bey anlatıyor:

- 4 yıllık evliyim. 2 yaşında nur topu gibi bir oğlumuz var. Maddi durumumuz iyi. Ev kendimizin. İşten, evden, çocuktan yana sıkıntımız yok. Sağlığımızda da bir problem yok Allah'a şükür. Çevre, konu komşu diyecek olursanız, ben onların da iyi olduğunu düşünüyorum.

- Ya gelin-kayınvalide?

- Anneler memlekette. 4 yıllık evlilik hayatımız boyunca, üç defa geldiler ve on beşer gün kaldılar her seferinde. İki defa da biz gittik birer haftalığına. Dolayısıyla gelin-kayınvalide geçimsizliğine sebebiyet verecek ölçüde bir temas, sıkı münasebet söz konusu değil.

- Pekâlâ, sorunuz ne o zaman?

- Eşimin kendi ailesinden kopamaması; 4 yıllık evliliğe ve bir çocuğa rağmen evimizi, evi olarak görmemesi. Artık bizim de, bir aile olduğumuzu bir türlü kabullenemedi eşim. Bunu, her türlü davranışıyla belli ediyor. Dayanacak halim kalmadı; tahammül edemiyorum artık.

Arif Bey'e, bizzat kendi başımdan geçmiş bir hikâyeye anlattım. Daha doğrusu, ilk ve ortaokulu birlikte okuduğumuz ve er-

ken yaşlarda evlenen bir arkadaşımın, evlenmemin arefesinde bana yaptığı bir nasihatten bahsettim. İsmi Zekeriya olan bu arkadaşım, bir gün bana dedi ki: “Bak Ahmet, yeni bir hayata adını atıyorsun. Sana bir şey anlatacağım. Geçen akşam kayınvalidelere gittik. Biliyorsun, 8 yıllık evliyim ve iki çocuğum var. Akşamdan sonra yemek, çay, kahve derken vakit ilerledi. Ama, kalkmak için henüz erken idi. Bir ara, hanım yanıma geldi ve: ‘Haydi, kalk evimize gidelim artık. Vakit geç oldu.’ dedi.”

Ben bu sözlerde anormal olan ne var, bu alabildiğine sıradan diyalogu Zekeriya bana neden anlattı, diye düşünürken o konuşmasına devam etti: “Ben 8 yıllık evlilik hayatımda, hanımımın ağzından ilk defa ‘evimiz’ sözünü duydum.” Ve ardından tecrübelerinden esinlenerek nasihatvâri sözler söyledi: “Sakin ola ki acele etme. Bayanların evlilik hayatlarını benimsemesi, **evine ‘evim’** demesi zaman alabiliyor. Benden bu kadar, gerisi sana ait.”

Bayanların içinde yetiştikleri aile ortamı, anne-baba ve kardeş diyalogundan ve ilişkisinden kaynaklanan karşılıklı sevgi ve saygı, evlilik sonrası eşi ile olan ilişkileri, çocuk, maddi durum, gelin-kayınvalide, arkadaş, komşu ve çevre uyumu/uyumsuzluğu, yaş, sorumluluk şuuru, beklentiler vb. birçok faktörün bu süreçte etkin rol oynadığını düşünüyorum. Bu faktörlerin hepsinin olmasa da, bazılarının varlığı/yokluğu, kapsamı ve yoğunluğu, maalesef evlilik hayatını olması gerekli olan yerden farklı bir yere taşıyabilmektedir.

Sorumluluk şuurunu ele alalım mesela. Anne evinde, halk tabiriyle **‘el bebek, gül bebek’** yetiştirilmiş bir kızı düşünün. Bir dediği iki edilmemiş, evliliğine kadar mutfağa sokulmamış “Tamam kızım, ben yaparım, sen ödevine bak, sen eğlenmene bak. Ben, çok ezildim; seni ezmeyecek ve ezdirmeyece-

ğim.” gibi sözlerle yetişirilmiş bu kızın evlilik hayatını tahmin etmek zor olmasa gerek. Anneye sorsanız, kendisi fedakârlık yapıyordur. Ama bu fedakârlığın (!), kızının geleceğini kararttığının farkında değil.

Bu kızın, evlilik hayatından beklentilerine değinelim. Bekârlıkları döneminde, kadın-erkek herkesin evlilik adına belli beklentileri vardır. Hayaldir bunlar bir anlamda. Fakat, bu hayaller bazen -hayallerin uçukluğuna bağılı olarak çoğu zaman gerçekleşmeyebilir. O zaman, örnekteki gibi Arif Bey’in 4 yıl, Zekeriya’nın 8 yıl yaşadığı türden problemler yaşanır. Hemen hatırlatalım, bu her iki örnekte mağdur olanlar, erkekler. Bayanların mağdur olduğu örnekler de vardır elbette. Onun için, meseleyi iki taraflı olarak değerlendirmek lazım.

Arif Bey’e şunları söyledim: “Eşinin bunca yıla rağmen, evine ‘evim’ diyememesinin sebeplerini araştır. Sonra, o sebeplerden hareketle, tedavi yöntemleri bul. Bunu bir hastalık olarak kabul et ve ona göre davran. İyileşmesi zaman alacak. Acele etme. Kırıcı davranma. Yarın, özür dilemek zorunda kalacağın bir davranış içine girme. Eşinle karşılıklı otur ve açık yüreklilikle konuş. Beklentilerini anlat. Sana göre yanlış olanları, örnekleri ile beraber dile getir. ‘Keşke şöyle olsaydı...’ de. Başkalarından, özellikle kayınvalidenden yardım iste. Nasihat, etkin bir silahtır. O silahı kullan ve başkalarına kullandır. Ara sıra ayrı kalmanız yararlı olabilir. Söz konusu kişiler onun annesi babası da olsa, başkalarını rahatsız ediyorum düşüncesine onu ulaştıracak bir zaman dilimini onların yanında geçirmesi problemi çözebilir. Eee, ne de olsa **“Eyden çıkan el olur.”** demiş atalarımız. Mutlaka bir hakikati var bunun. Hele bir dene. Sonra tekrar konuşuruz.”

ERKEK EGEMEN AİLE ANLAYIŞI

“Evden çıkar el olur.” adlı yazıma, bir bayan okurdan, çok samimi hislerle yazılmış bir eleştiri aldım. “Ahmet Bey’in şahsını itham etmiyorum; bu düşünce, toplumumuzdaki erkeklerde genel kanaat bence.” sözleri ile girişi yapılan uzun yazıda, erkek egemen aile anlayışı ve uzantıları anlatılıyor ve ardından benim hadiseleri sadece erkekler canibinden dinlememden kaynaklanan taraflılık dile getiriliyor. Okurumuz, bütün bütün haksız değil. Gerçekten, ben hadiseleri genellikle erkekler canibinden dinliyorum. Bana ulaşan mektupların sahiplerinin ya da meselelerini yüz yüze görüştüğümüz kişilerin %90’ı erkek. Fakat ailevî geçimsizlikler özelinde farklı bir formatta kaleme aldığım yazıların bütününe birden bakıldığında, bazı erkekleri kızdıracak ölçüde bayanların hak ve hukukunu nazara verdiğim görülecektir. Hatta, bu yüzden erkeklerden birçok eleştiri aldığım da vâkidir. Söyleyeceğim o ki, bir tek yazıdan hareketle bütün hakkında kanaate sahip olmamak gerek. **Bu bir...**

İki: Yazımıza başlık yaptığımız anlayışa sahip erkeklerin, hanelerinde terör estirdikleri maalesef toplumsal bir gerçektir. Bu, her ne kadar İslâm dini ile irtibatlandırılrsa da; dinî hiçbir değerle örtüşmeyen, aksine çatışan bu anlayış ve uygulama-

ların zihnî yapımızı değiştirinceye kadar devam edeceğini söylemek kehanet olmasa gerek. Dinî değerlerden kaynaklanmamakla beraber, çok geniş bir uygulama alanı bulmuş olan bu erkek egemen anlayışın ve bu anlayış etrafında şekillenen örf ve âdetlerimizin, toplum genelinden teker teker silinip İslâmî olanlarla yer değiştirmesi uzun zaman alır. Fakat, bu yer değiştirmenin olabilmesi için bir ayıklamanın yapılması şarttır. Teorik seviyede yapılacak bu ayıklamayı, tabanın itimat ettiği ilim adamlarının yapması ikinci bir şarttır. Zira; tabanın, halk tabiriyle diyeyim, 'eyvallah' etmediği ilim adamlarının makam ve mansıpları ne olursa olsun kabul görmediği ve görmeyeceği artık izahtan varestedir. Üçüncü safha ise, bu uygulamaların tabana yayılmasıdır. Belki de, birkaç nesli içine alacak bu değişim ve dönüşüm sürecinde, kadın-erkek herkese büyük sorumluluklar düşmektedir. Bence, kadınların erkeklere nispetle bariz bir özelliği olan sabrın gösterileceği alan da burasıdır. Zira; iki, üç nesil devam edecek bu süreçte, taraflardan birisinde görülecek kırılmalar öbür taraf için meydanı terk etme anlamını taşıyacaktır. Bu da, seviyesine göre terör dediğimiz "astığı astık, kestiği kestik" bir anlayışın yeniden doğmasına zemin hazırlama demektir.

İmdi, bizim bu yazılarla genel anlamda yapmak istediğimiz de budur. Hadiselerden hareketle İslâmî bakış açısını sunmak ve bu çerçevede bir zihnî değişim ve dönüşüme katkıda bulunmak. Benim o yazıda ele aldığım, tamamıyla bayan canibine yönelik eleştirilerim ve tavsiyelerim, meseleye bu zaviyeden bakıldığında doğruyu yansıtmaktadır. Zira; erkek egemen aile tarzı deyip erkeklere yüklediğimiz bir dönemde, ağırlığı teşkil etmese de bayanlar canibinden de İslâmî değerlerle çakışan anlayış ve uygulamalar karşımıza çıkmaktadır. O

yazıda da ifade ettiğimiz gibi, hiç kimse, 4 veya 8 yıllık evli ve çocuklu bir bayanın evine 'evim' diyememesinin ne izahını ne de müdafaasını yapabilir.

Üç: Okurumuz yazısında, "Erkeğin sürekli kendi ailesini nazara vermesi, geleneklerine uyması gerektiğini söylemesi, eşinin ailesi ile kendi ailesi arasında mukayeseler yapması, gelin-kayınvalide geçimsizliğinde sürekli annesinin yanını tutması, eşine verilen terbiyenin yetersizliğini sık sık dile getirmesi, eşini evinin hizmetçisi gibi görmesi, çalışan eşinin durumu ve hissiyatını nazara almaması, eşine vakit ayırmaması, yaz tatillerinde annesi, kardeşleri ile beraber olmayı tercih etmesi vs." gibi olayları eleştiriyor. Katılıyorum; tek kelime ile, bunlar yanlış. Bu konuya açıklık getirmek için; "Sizin en hayırlınız, kadınlarına iyi davranandır." buyuran İnsanlığın İftihar Tablosu'nun hayatından bir kesit sunayım: Ramazan ayının son 10 gününde, malûm, Efendimiz Mescid-i Nebevi'nin avlusuna çadırını kuruyor ve itikafa giriyordu. Bir defasında, Hz. Safiyye Validemiz belki de sahur-iftar gibi zaruri bir ihtiyacını karşılamak amacıyla, ya da ziyaret için Efendimiz'in çadırını ziyaret etti. Hadiseyi gören sahabinin beyanına göre; Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) eşini eve giderken teşyi buyurdu. Yani, çadırın önüne kadar çıkıp, hatta onunla bir miktar da yürüyerek onu uğurladı. Nezaket âbidesi model insanın bu davranışı nerede, eşini evinin hizmetçisi gibi gören zihniyet nerede!..

Hâsılı; kadın ve erkek olarak düzeltilecek çok yanlışlarımız var. Ama, önce onların yanlışlığını kabullenmek gerek. Ardından doğrularını öğrenmek, bu doğruları sabırla ve her şeye rağmen yaşamak gerekiyor.

RASYONEL OLMAK

Bir kitap okuma saatiniz olsun; her gün 45 dakika mesela. Mütalaa edin okuduğunuz yerleri birbirinizle. Anlamakta, yorumlamakta zorlandığınız yerleri, bir bilene sorun.

Unutma bu sözlerimi dedim Cemal Bey'e: "Eşin ile olan ilişkilerinde rasyonel olmaz/olmayı başaramazsan, zamanla yanlışlıklarını rasyonelize etmeye çalışırsın. Bu ise, kendi doğrularını eşine dayatmayı beraberinde getirir. Tabii, bu anlayışın hâkim olduğu yuvada huzurdan, muhabbetten bahsetmek imkânsızdır. Senin, eşini okutmaya değil, senin okumaya ihtiyacın var!"

Neden bu sözleri söyleme ihtiyacı duydum diye düşünüyorsunuzdur sanırım. Problem şu: Cemal Bey, yaklaşık 7 yıldır evli Hacer Hanım'la. Birbirlerini severek evlenmişler. Ama 7 yıldan beri, kavga etmedikleri gün yok gibiymiş. Birçok defa, Hacer Hanım evini terk ederek annesinin evine gitmiş. Her defasında, kayınpeder ve kayınvalidesi kızlarını kendi elleri ile

geri getirmişler. Tabii, bu durum Cemal Bey'e ayrı bir güç ve kuvvet vermiş. Hemen her tartışmalarında eşini karşısına almış; onunla konuşmuş, ona nasihat etmiş. Ama değişen bir şey olmamış ve en garibi, bu süreçte eşini hiç dinlememiş. "Dinlememiş." diyorum; çünkü dinlese bile fikirlerine hiç değer vermemiş. Doğru, haklı olabilir, nazarı ile hiç bakmamış.

Cemal Bey, bana kısaca bunları anlattıktan sonra şahsen benim çok şaşırdığım şu soruyu sordu: "Acaba eşime büyü yapılmış olabilir mi? Bunca zamandır nasihat ediyorum, kâr etmiyor? Acaba siz okur musunuz? Ya da böyle nefesi kuvvetli bir hoca tanıyor musunuz?"

Gördüğünüz gibi; öncelikle dayatmacı ve tekelci bir mantığa sahip Cemal Bey. Halk tabiriyle, "Dediğim dedik çaldığım düdüğü", "Yegâne doğru vardır. O da benim dediğimdir." diyen bir zihniyet bu. Kendi yanlışlarını görmeyen, görmediği/göremediği için de kabullenmeyen bu zihniyet, suçu karşısındakinde arıyor. Ve ardından işin kolayına kaçıp, meseleyi büyüye bağlıyor.

Başta bir kısmını aktarmış olduğum cümleleri sarf etmeye ve Cemal Bey'le bu konuda sohbet etmeye başladım. Tespitlerimi şöyle dile getirdim:

1- Eşinle olan ilişkilerinde rasyonel değilsin. Aklî ve mantıkî hiçbir temeli ve tabanı yok bu münasebet biçiminin. Doğru, sadece senin düşüncen değildir. Başta, bunu kabullenmelisin. Bunu kabullenmediğin muhakkak. Eşine söz hakkı tanımayan, tanısın da üzerinde imal-i fikir etmemen bunu gösteriyor. Senin bu tutumun, eşinin içine kapanmasına neden oluyor. Anne ve babası, ona destek olmuyor. Sen böylesin. Ne yapsın kadıncağız içine kapanmaktan başka? Bir anlamda, iş inada binmiş. Salim bir düşünce yok ortada; ne sende ne de onda!.. O da senin yaptığın gibi, kendi doğruları üzerinde

yürüyor. Ve neticede, sen doğru olma ihtimali bulunan kendi yanlışlarını rasyonelize etmeye çalışıyor ve dayatmacı bir tavır takınıyorsun. Eşin de, yanlış olma ihtimali bulunan düşüncelerini rasyonelize ediyor. Onun senden tek farkı; dayatma yapmıyor, buna karşılık içine kapanıyor. Unutma, bu yarın senin karşına psikolojik problemler şeklinde çıkacak.

2- Eşinle olan bu münasebet biçiminin; aklî, mantıkî temeli olmadığı gibi dinî bir temeli ve örneği de yok. Ne Kur'ân'da ne de hayatı ile bize örnek ve rehber olan Efendimiz'in hayatında sana destek olabilecek bir tek ayet ve uygulama göstermek mümkün. Allah Resûlü'nün, çeşitli hadiseler münasebetiyle ve en mu'dil meselelerde eşleri ile yaptığı fikir alışverişleri var. Hatta, onların ortaya koyduğu düşüncelere göre karar ve uygulamaları. Bu örneklerin sana bir şey anlatması lazım!...

3- Büyünün hakikatine inanıyoruz. Ama, anlattığın kadarıyla eşinle geçimsizliğinizin büyü ile bir alâkası yok. Dolayısıyla 'hocalık' durumu da... Öyleyse, senin eşini okutmaya değil, senin okumaya ihtiyacın var. Başta Müslüman olarak örnek aldığımız, almak zorunda olduğumuz Efendimiz'in aile yaşantısına dair yazılmış kitapları al ve oku. Yalnız; kültürüm artsın, mücerred bilgi edineyim nazarıyla değil. Örnek almak ve hayatına tatbik etmek niyetiyle. Kendini, Hazreti Peygamber'e (aleyhisselam) muhatap kabul et. Sana nasihat ediyormuş gibi düşün. O'nun hayatından esinlenerek kendi problemlerine çözüm bulmaya çalış.

Eşine de okut. Hatta karşılıklı oturun, okuyun. Bir kitap okuma saatiniz olsun; her gün 45 dakika mesela. Mütalaa edin okuduğunuz yerleri birbirinizle. Anlamakta, yorumlamakta zorlandığınız yerleri, bir bilene sorun. Büyüyü bozacak hoca arayacağınıza, hayat tecrübelerini size aktaracak yaşlılar bulun. Dedeniz, nineniz mesabesinde, anneniz, babanız yaşında

insanlara gidin; dinleyin onları. Onların, “Nereden nereye!” deyip zevkle anlatacakları tecrübelerini, ders alma niyeti ile dinleyin. Böylece, çekirdek ailenin kırdığı zincirin bir halkasını kendi iradenizle inşa edin.

İşin kolayına kaçma Cemal Bey. ‘Büyü’ deyip işin içinden sıyrılmaya da kalkma. Eğer gerçekten evliliğini devam ettirmek istiyorsan, eşin de istiyorsa, halk tabiriyle ‘geçinmeye niyetiniz varsa’ bırak bu tür şeyleri. Evliliğe hazırlık babında, çok önce-leri yapman gereken şeylere hiç vakit geçirmeden başla.

Sana son sözüm, hani derler ya: “Bugünün işini yarına bırakma!” Neden? Çünkü, yarın çok geç olabilir. Ben öyle demiyorum; aksine, bu işleri yapman için sadece bugün değil, dün de çok geçti. Haydi, kolay gelsin!

DARGINLARI BARIŞTIRMAK

*D*arginleri barıştırmak nafile namazların ve oruçların -hadis şarihlerine göre burada kastedilen namaz ve oruç, hiç şüphesiz nafile namaz ve oruçlardır- önünde bir yere ve değere sahiptir.

“Karı-koca arasına girilmez.” Kim bilir kaç defa duymuşsunuzdur bu sözü. Bu sözün doğruluğunun tartışmaya açılmasının gerekli olduğuna inanıyorum ben. Çünkü, inancımıza göre Allah’ın keliminden ve Hz. Peygamber’in bağlayıcı sahih beyanlarından öte, mutlak doğruların olmadığı bir hakikat ise -ki öyledir- kimin, ne zaman, nasıl, hangi vesile ile ve kime söylediği belli olmayan bu söze, hayatımızda “mutlak hakikatmiş” gibi yer vermenin doğru olmadığını düşünüyorum.

Gerçekten karı-kocanın arasına girilmemesi gereken yerler olabilir. Mahremiyet hayatı, bunun en basit ve yaygın örneğidir. Kendi aralarında konuşmaları, anlaşmaları, çözümleri gereken bir alandır burası. Bu alanla alâkalı problemlerde eşler yetersiz kalıyorsa, başkaları devreye girebilir ihtiyaç ve

mahremiyet ölçülerine riayet etmek şartıyla. Bunun dışında, söz gelimi karı-koca arasındaki geçimsizliğin ayyuka çıktığı durumlarda karı ile kocanın arasına girilmek zorundadır.

Bir vaka ile karşılaştım geçenlerde. Mahalle çocuklarının bile bildiği bir geçimsizlik var karı-koca arasında. Ayrılmayı düşünüyorlarmış, ortalıkta dolaşan dedikodulara göre. Belli bir münasebetimiz var bizim bu aile ile. Hadiseyi ilk defa ve başkalarından duyunca, şok oldum işin aslına bakarsanız. Hemen, o arkadaşla görüşmek istedim. Bir yerde buluştuk, sağdan soldan muhabbetle konuyu mevcut geçimsizliğe getirdim. ‘Ser verip sır vermeyen’ derler ya, işte aynen öyle sır vermedi arkadaşımız. Tek kelime etmedi. Gerekçesi: “Karı-koca arasına girilmez.”

Şöyle demeyi çok düşündüm ona orada; ama muhabbetimin psikolojisini ve yaklaşımını sağlıklı bulmadığım için dedim: “İyi; ama bu mesele sır olmaktan çıkmış. Zaten çokları, girmiş şu an aranızda. Ayyuka çıkmış problemlerinizi. Ağzı olan herkes konuşuyor sizin hakkınızda. Bire bin katarak belki de. Bu sürecin uzaması, probleminizi çözümsüzlüğe götürür. Madem kimsenin karışmasını istemiyorsun, öyleyse hemen çözün sorunlarınızı ve bu dedikoduların önüne geçin.”

Batı dünyasında, böylesi karı-koca problemlerinde, kızın veya erkeğin anne ve babası genellikle hadiseye karışmıyor; “Kendi aralarından çözsünler.” diyorlar. Olay, boşanma ile son bulacak olsa bile netice değişmiyor. Şahsî kanaatim, Batı dünyasında yaşayan bu arkadaşımızın da bu kültürden etkilendiğidir. Çünkü, İslâmî kültür ve bu kültürle bezenmiş bizim örf, âdet ve geleneklerimiz başka türlü bir davranış modelini öngörüyor. Anlaşmazlıkları çözmek için, her iki taraftan hakem tayinini bizzat Kur’ân öneriyor. Hele bu çizgide mutlaka hatırlanması gereken bir hadis var ki çok önemli. Şöyle buyuru-

yor Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Namaz kılıp oruç tutmaktan ve iyilik etmekten daha güzel nedir bilir misiniz? Dargınları barıştırmak. Çünkü kin, nefret ve düşmanlık insanı Allah’ın vereceği her mükâfattan mahrum eder.”

Görüldüğü gibi; dargınları barıştırmak nafîle namazların ve oruçların -hadis şarihlerine göre burada kastedilen namaz ve oruç, hiç şüphesiz nafîle namaz ve oruçlardır- önünde bir yere ve değere sahiptir. Neden? Çünkü, aile huzuru ve mutluluğu toplum ve millet huzurunun yegâne teminatıdır. Ailede mutluluğu yakalayamayan bir insanın, daha geniş dairede mutluluğu yakalaması ve ne şahsına ne çocuklarına ne ait olduğu topluma ne milletine ne de insanlığa faydalı olması mümkündür. İşte; ailevî problemlerle alûde bir insanı en geniş anlamıyla ‘yeniden kazanmaya’ vesile olacak birinin ara buluculuk yapması, nafîle ibadetlerin önünde yer alıyor. Nitekim, Allah Resûl’ünün (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendi kızı ile damadı arasında vukû bulan geçimsizliği halletmek üzere devreye girdiği de bilinen bir gerçektir.

Gönül ister ki; hiçbirimizin hiçbir şekilde ailevî problemleri olmasın! Gönül ister ki; herkes, ömür boyu eşi, çocukları ve akrabaları ile mutluluğun zirvelerinde dolaşsın! Fakat, bu cümlelere can u gönülden ‘amin’ diyen insanlar da biliyor ki; bu bir ütopyadan, ham hayalden öte bir şey değil. En iyimser isimlendirme ile güzel bir temenniden ibaret. Çünkü, fitrat kanununa ters. Çünkü, ilk insandan bu yana var olan beşerî ve dünyevî realitelere ters.

Hâsılı, vukû bulan geçimsizlikler ara bulucuların devreye girmesi ile çözülecekse bence bunu izzet-i nefis meselesi yapmamak, “Karı-koca arasına girilmez.” gibi doğruluğu tartışılır klişe sözler arkasına sığınıp hayatımıza yön vermemek lazım.

“TAVİZ, HEM VERİLİR HEM DE ALINIR!”

*Yarın, özür dilemek zorunda kalacağın
sözü baştan sarf etme! Hayat boyu pişmanlığını
yaşayacağın bir adım atma.*

6 aylık evli ve görünüş itibariyle mutlu bir yuvaya sahip oldukları için haberi ilk duyduğumda şok oldum. Haber tahmin ettiğiniz gibi, boşanma kararıydı. Hâlbuki, birbirlerini severek evlenmişlerdi. Üniversiteyi birlikte okumuşlardı. Diyarı gurbette evlilik hayatına başlamaları dezavantajdı aslında. Çünkü, Türkiye’de olduğu gibi eş ve dostları yoktu. Bununla birlikte, bu, aynı zamanda bir avantaj da olabilirdi. Birbirlerine daha çok bağlanmalarını sağlayabilirdi bu yokluklar. Bu açıdan bakınca, rahmetti onların ülke dışında bulunmaları.

Bir komşusuydu bana telefon eden ve ısrarla son adımlarını atmadan önce onlarla görüşmemi isteyen. Hayır diyemezdim böyle bir teklife. Her iki tarafın da bana saygı duyması, belki geri adım atmalarına vesile olabilirdi. Teker teker görüşmeyi tercih ettim önce. Nedir dertleri bir dinleyeyim, yolun başında bu ayrılık kararının gerekçelerini çift taraflı olarak öğreneyim istedim.

Önce, Ata Bey'e görüştüm. Oldukça sinirliydi. Yapısı mı böyleydi, son dönemlerde eşiyle yaşadığı problemler mi onu bu hâle getirmişti, yoksa ailevî meselelerin görüşülmesi, onun hatıralarının canlmasına ve geçimsizliğe neden olan olayları yeniden yaşamasına neden olduğu için mi sinirleniyordu, bilmiyorum. Ama, karşımda yanardağlar gibi gayzla, öfkeyle nefes alıp veren, yüzü kıpkırmızı kesilen bir insan vardı. Aslında, bunlar kişinin karakteri adına ipucu veren davranışlardı. Ve siz buradan hareketle, Ata Bey'in eşiyle olan münasebet şeklini tahmin edebiliyorsunuzdur. Özellikle de tartışma ortamlarını!..

Bozuk plak gibi tek cümleyi ısrarla ve sürekli tekrarlayan bir kişi buldum karşımda: "Ben taviz vermem, koyduğum kurallara uymak zorunda." diyor; başka bir şey demiyordu. Bunun mânâsı gayet açık ve net: "Bu evde idareci benim. Ben ne dersem o olur. Bana uymak ve itaat etmek zorunda. Ya benim istediğim çizgiye gelir ya da çeker gider." Bu yaklaşım, cephe mantığının bir göstergesidir. Cephe mantığı, kendi düşüncesi-ne muhalif olan herkesi kendine düşman görür. Bu ister anne-baba, ister eş-çocuk olsun değişmez.

Ata Bey'in bu tavrını görünce, önce onun eşiyle görüşmeme gerek olmadığını düşündüm. Çünkü hatanın, bu yaklaşımın sahibinden kaynaklandığı kanaatine vardım. "Onu bu duruma sürükleyen, eşi olamaz mı?" diyebilirsiniz hemen. Fakat, öncesinde uzun süreli bir nişanlılık dönemi geçiren ve topu topu 6 aylık evlilik hayatına sahip olan bir aile var karşımızda. Suç, bütünüyle kadında olsa bile iradesine sahip, yuvanın sorumluluğunu üstlenen bir erkek bu hâle gelmez, gelmemeli kanaatindeydim.

Ardından, birçok şey söyledi Ata Bey. Örnekler sundu. Verdiği örnekler ışığında kanaatim daha da pekişti ve Ata Bey'e konuşmasını bitirip bitirmediğini sordum. "Evet" deyince kendisine şunları söyledim:

“Önce şunu anlamalısın: ‘Taviz hem verilir hem alınır.’ ‘Taviz vermem!’ demekle bir yere varamazsın. Varırsın; ama vardığın yer bugün bulunduğun yerden farklı olmaz. Bu mantıkla, değil Fevziye Hanım’la, Fevziye Hanım’dan daha iyi, daha uyumlu yüz tane, bin tane melek gibi kadınla da evlensen varacağın yer boşanmanın eşiğidir. Evli bir erkeğin evinde prensipli olması kadar tabii ve takdir edilecek başka bir özellik olamaz. Prensipler, hayata hayat katar. İdealsiz, ufuksuz, plansız ve programsız hayat tarzı, insanlıktan nasibi olmayanlara hastır. Kabul; ama söz konusu aile, karı koca olunca; önce bu ideallerin, sonra da bunların kısa, orta ve uzun vadede hayata intikali için ortaya konulan prensiplerin ortaklaşa kararla alınması lazım.

Ayrıca bekârlık dönemindeki gibi, üniversite yıllarında başına buyruk olduğun devrelerdeki gibi hareket edemezsin. Çünkü, sen artık iki kişisin. Şimdi sana sorayım: Prensiplerini de, ideallerini de eşinle paylaştın mı?”

“Cevap istemiyorum!” diyerek onun konuşmasına fırsat vermedim ve konuşmama devam ettim:

“Şimdi şunu dinle: Prensipler, elbette uyulmak için konulur. Ama, insan robot değildir ki. Zaman olur haklı gerekçelerle, zaman olur ülfet ve ünsiyetin kahredici havasını dağıtmak için iradî olarak vazgeçilir prensiplerden. Yeni bir prensip konur bu prensiplerin yerine. Hatta, şu ve bu gerekçelerle bu prensipleri değiştirmek de bir prensiptir. Zira, bununla sen, Ahmet Selim’in tespitiyle, mesafe alırsın. Aksi takdirde; bugün olduğun gibi ya son noktaya gelirsin, ya da yerinde çakılı kalırsın. Bu gözle, Efendimiz’in hayatına bakalım istersen. O (sallallâhu aleyhi ve sellem), ideallerinden taviz vermemesine rağmen, ideallerine ulaştırarak yollarda nice tavizler vermiştir. Hudeybiye Barış Antlaşması bir tavizdir ve bununla Efendimiz mesafe katetmiştir. Hem de 16-17 yıllık peygamberlik hayatında

katettiği mesafenin belki de iki katını. Bu ince noktayı kavrayamayan insanların itirazlarına da: 'Ben Allah'ın Peygamber'iyim.' diye cevap vermiştir. Ama, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu yaparken Mekke'yi ziyaret idealinden vazgeçmemiş; bunu sadece müsait bir zamana ertelemiş, şartların oluşmasını beklemiştir. 'Zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır' bu olsa gerektir.

Bir başka husus; karşındaki insan robot değildir. Köle hiç değildir. Senin istek ve arzularını kusursuz, arızasız yerine getirecek diye bir kaide de yoktur. Benim okuma yazma bilmeyen dedem, yine okuma yazma bilmeyen nineme bile böyle muamele etmezken, doktorasını yapmış bir aydın olarak sen üniversite mezunu olan eşine nasıl böyle davranırsın? Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Ben, tıpkı farzlarla emrolduğum gibi insanları idare etmekle de emrolundum."²⁵ diyor. Demekle kalmayıp gereğini yapıyor. Çünkü, insanı eğitmek zamana vabeste bir husustur. Diyelim ki sen, ailevî hususlarda koyduğun kurallarda yüzde yüz haklısın. Ama, bu kuralların eşin tarafından kabullenilişinin ve senin istediğin tarz üzere tatbikinin zaman alacağı muhakkaktır. Sen, bunu göremiyor musun?

Sana son olarak şunu söyleyeyim: Yarın, özür dilemek zorunda kalacağın sözü baştan sarf etme! Hayat boyu pişmanlığını yaşayacağın bir adım atma. Dediğim şeyleri, hatırında tutarak eşinle bir daha, gerekirse bir kere daha görüş. Ve nihâî anlamda kararını vermeden önce, başta annen ve baban olmak üzere bütün aile büyüklerine danış."

Yüzü yere eğik bir vaziyette çıktı odadan Ata Bey. Yüzünü yere eğmesi, suçluluk alâmeti midir? Hatalı olduğunu kabulünün remzi midir? Çok çabuk bir nefî murakabe ve muhasebe ile, gerçekten geri adım atabilecek kadar rasyonel midir? Bunların hepsini yakında göreceğiz...

KİM SUÇLU, EŞ Mİ KAYINPEDER Mİ?

Yıllar önce aile içinde yaşanan bir meseleyi, kocasının hemen her fırsatta 'temcit pilavı' gibi önüne getirmesi, Hande Hanımefendi'yi canından bezdirmişti. Bir aile ziyareti esnasında, benzer konuların konuşulduğu sohbet ortamında kocasının o hadiseyi yeniden anlatması, Hande Hanım'ı çileden çıkardı ve eve döndüklerinde kıyamet koptu. 14 yıllık evlilik hayatında hiç göstermediği şekliyle tepki gösterdi kocasına; bağırды, çağırды, aklına gelen her şeyi söyledi ve çocuğunu kucağına alıp babasının evine gitti.

Zaten o hadise sebebiyle, kocasına karşı kendini eksik hissediyor ve onun ezikliği ile yaşıyordu. Babasının o hatasını -ki hata olarak görüyordu Hande Hanım- telâfi etmek için elinden geleni yapıyor; ama ne çare ki kocasının o hadiseyi bir türlü unutmasını sağlayamıyordu. Fakat bu defaki farklıydı. Arkadaş ortamında, hem kendisini hem de babasını rencide eden böyle bir çıkış, onu çileden çıkarmaya yetmişti.

Hadise şu: Hande'nin babası, İstanbul'un gözde semtlerinde sahip olduğu 50'yi aşkın daire ile gayr-i menkul zengini sayılırdı. Evlilikleri esnasında bir evini boşaltmış; kızı ile da-

madına vermişti; ama kira karşılığında... Buraya kadar bir şey yok. Hakan da, evde zaten karşılıksız oturmak istemediğini baştan bildirmişti. Fakat, bir yıl sonra kayınpederinin kapısına dayanıp fahiş denecek ölçüde kirayı artırmak istemesi ve kuruş indirim yapmayacağını söylemesi Hakan'ı kızdırmış; o da başka bir kiralık eve taşınmıştı. Hakan'ın kayınpederi ile ilişkisi, o günden sonra her ne kadar limonileşse de iyi gidiyor; birbirlerini kırmamaya özen gösteriyorlardı.

Şimdi, bu hadisede suçlu kim? Maddeye karşı zaafı olduğu bu örnekten anlaşılan kayınpeder mi, yoksa onun kızı mı? Babasının suçundan veya günahından ötürü, Hakan'ın, çocuğunun annesine, aynı yastığa baş koyduğu eşine yüklenmesi ne kadar doğrudur?

Bir: Kur'ân: "Kimse kimsenin günahını yüklenemez." ayeti ile, suçun/günahın şahsiliği ilkesini getirmiştir. Dolayısıyla, eğer fahiş kira artırımını bir suç veya günahsa, bundan dolayı dünyevî ve uhrevî anlamda suçlu ve günahkâr olan kişi Hande Hanım değildir.

İki: Bana göre; bir babayı en çok mutlu edecek hususlardan biri, çocuklarının mutlu olmasıdır. Hele bizim kültürümüz içinde, kız çocuğu ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Zira, aksi bir manzara babayı mutsuz kılacak; babanın hayatını zindana çevirecektir. Bu mutluluğu sağlamada, babalara ve annelere düşen çok büyük görevler vardır. Bu görevlerin neredeyse hemen hepsi gider; maddi-manevi fedakârlık yamaçlarına dayanır. Hele inancımız açısından olaya yaklaştığımızda, kefenin cebinin olmadığı ve ahirette her kuruşun hesabının verileceği gerçekleri, maddî fedakârlık boyutunun, bir baba adına genel kabullerin/ölçülerin üstünde olmasını gerekli kılar.

Şimdi; burada yapılacak şey, bu durumu, kayınpederin madde karşısındaki hissiyatını, düşüncesini olduğu gibi ka-

bulenmek ve ona göre tavır almaktır. Nitekim, kiralık eve taşınmakla bunu yapmışsınız. Bu arada, bu yaklaşımın yanlışlığını zamana yayarak anlatmaya çalışırsınız; o ayrı bir mesele.

Üç: Babasının hatasını kabullenen ve kocasına karşı bu ezikliği yaşayan eşe, olur olmaz her fırsatta bu eksikliği dile getirme, eşin duygularını rencide eder. Ne de olsa bütün hata ve yanlışlarına rağmen o, onun babasıdır. Kaldı ki, bu menfi özelliğinin yanında nice müspet yanı da vardır babasının. Hissiyatı rencide olan eş, gün gelir kocasının ailesinde eksiklikler, gedikler aramaya başlar. Her bir davranışı, bu gözle değerlendirir ve hissiyat, bakış açısı böyle olunca en masum hareketler bile insana batar; kişi şeytanın oyuncağı haline gelir. Bu da: "Senin ailede böyle, benimkinde böyle." şeklinde kıyaslamalara yol açar ki, bu türlü müzakerelerin sıkça yapıldığı bir aile ortamında huzuru yakalamak zordur.

Dört: Peygamberler hariç, her anlamda mükemmel bir insan var mıdır? Eğer bu soruya cevabınız 'hayır' ise, o zaman insanları iyilikleri ve kötülükleri açısından değerlendirmeye alıp, galip ve hâkim özelliklerine göre hüküm vermek gerekmez mi? Bir insanın bir kötü özelliği, onun 10 iyi özelliğini kapatmamalı. Kaldı ki; bu İlahî ahlâkın bir göstergesidir. Allah da, ahirette, iyiliklerin ve kötülüklerin miktarına göre insanlar hakkında hüküm verecek ve kendine has dilemesiyle, iyilikleri/sevapları fazla olanları affedip direkt cennete gönderecektir.

Yapılacak şey; Hakan Bey'in, enaniyetine, gururuna takılmadan 13 yıllık evlilik hayatları adına özür dilemesi ve eşini evine getirmesidir.

“EŞ ANNE DEĞİLDİR!”

Geçelerde izlediğim bir TV dizisinde, eşler arasında yaşanan bir hadise beni şok etti. Adamın karısı, üç çocuğu ile akşam gelecek olan misafirlere hazırlık yapmada zorlanacağını söyleyerek ev işlerinde eşinden yardım istiyor; adam bunu şiddetle reddediyor ve aralarında çıkan tartışma, bir zincir halinde uzayıp gidiyor. Sonuç: “evlilik danışmanı”

Enterensandır; evlilik danışmanı olan bayan ısrarla erkek üzerinde yoğunlaşıyor ve görünenden hareketle görünmeyen problemi, şuuraltında yatan ‘red’ gerekçesini anlamaya çalışıyor. Çocukluğundan başlayarak adama sorduğu bütün sorular, danışman hanımın kendine göre tespit ettiği gizli gerekçeyi bulma istikametinde. Sözü uzatmayayım; neticede, evlilik danışmanı temel noktayı yakalıyor; erkek, ev işleri konusunda eşinden, annesi gibi olmasını bekliyor. Bir başka ifadeyle; annesi ona çocukluğunda, gençliğinde evde nasıl davranıyorsa; ev işlerinden neyi, ne kadar yapmasını istiyorsa, o da eşinden aynı şeyleri bekliyor. Söz gelimi, bulaşık yıkamaya şiddetle karşı çıkan eş, çöpleri dökmeye rahatlıkla ‘evet’ diyor. Çünkü, annesi ona bir defa olsun bulaşık yıkatmamış; ama çöpleri hep o dökermiş.

Gerçek hayattan alınma bu hikâye, benim de zaman zaman karşılaştığım aynı tipten bazı problemlerin kaynağını keşfetmem adına çok yararlı oldu. Genellikle, ataerkil aile yapısının hâkim olduğu evlerde yetişen kişilerde gördüğüm bu tip problemlerin kaynağı buymuş dedirtti bana. Büyük ölçüde anne babadan, onların aşırı şefkat ve merhametinden, çocuk eğitimindeki yanlış metotlardan ve değişen dünya gerçeklerini görememeden kaynaklanan bu husus, birçok ailenin derdidir bugün.

Yeri gelmişken; genel anlamda gelenek, özel anlamda da ataerkil aile geleneği ile alâkalı bir hususa işaret etmek istiyorum: İslâmî anlayış içinde, geleneğin her ne kadar dinî ve evrensel kökleri olsa da, zaman, mekân ve insan üçlülüsünü içine alan tarihî yanı inkâr edilemez. Bu çerçevede, gelenek evrensel ve tarihsel değerlerin birleşiminden ibarettir ve çok değerlidir. İnsan ve toplum hayatı adına, vazgeçilmez bir yere sahiptir. Ama, gelenek katıyen kutsal değildir. Dolayısıyla, dokunulmaz da değildir. Değişen ve gelişen siyasî, sosyal, kültürel, ekonomik vb. şartlara göre farklılaşabilir. Yeter ki, temel ve evrensel dinî değerlerle çatışmasın.

Üç-beş cümle ile değindiğimiz bu önemli hususu bir kenara bırakarak, verdiğimiz örneğe geri dönelim. Örnekten hareketle, iki sınıfa ait bazı yönlendirmelerde bulunmak gerektiği kanaatindeyim:

Birincisi; şu an itibariyle eş konumunda bulunup bu hissiyata ve düşüncelere sahip olan insanlar. Bunlar şunu katıyen unutmamalı ki; koca olarak bir rol üstlendikleri evlilik hayatı, bir çocuk olarak yetiştikleri aile hayatından alabildiğine farklıdır. Haklar ve ödevler, farklı bir mahiyet alır bu düzende. Öyle ya; eş/koca olmak nereden, bir dediği iki edilmeyen, ağlamayı

en büyük silah olarak kullanan çocuk nerede? Bu farklılığın farkında olmayıp 30 yaşında iken 5-6 yaş dönemlerini yaşayan insanların, kurdukları yuvada mutlu olmaları mümkün müdür?

Unutulmamalı ki; bu yeni yuvada, ‘eş, anne değildir.’ Dolayısıyla, anneden beklenen şeylerle, eşten beklenen şeyler aynı olmamalıdır. Olmayacaktır da. Haklar ve ödevler konusunda eş, anne olmadığı gibi, karşılıklı hissiyat açısından da öyledir. Annenin şefkatine karşılık, eşte aşk ve sevgi vardır. Aşk ise, şefkat değildir. Onun için; eşinden şefkat bekleyen koca, çok büyük bir yanılğı ve gerçekleşmesi imkânsız bir beklenti içindedir. Nitekim, bu beklentiyi eşinde bulamayan insan kendini bunalımların, geçimsizliklerin eşliğinde bulur. Bahsini ettiğim misalde olduğu gibi evlilik danışmanına, oradan boşanmaya kadar gider mesele.

İkinci bir konu ise; şu an itibariyle erkek evlada sahip olan anne ve babaların tutumu. Şahsî kanaatim, çocuklarını yetiştirme aşamasında bulunan ve onları var güçleri ile geleceğe hazırlayan anne-babalar bu hadiseden gerekli dersi almalı ve çocuklarına yüklemiş oldukları sorumlulukları, bu çizgide yeniden gözden geçirmeli. Çocuklara, yaşlarına göre yapabilecekleri ölçüde sorumluluklar yüklemeleri, ceza ve ödül sistemini işletmeleri gerekir. “Kazak erkek” edebiyatının gözde deyimlerinden, “Erkek adam, bulaşık yıkamaz.” türünden yaklaşımlar, çok eski zamanlarda kalan geleneksel aile anlayışını yansıtırsa da, bugün çok büyük sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Ayrıca, erkek çocuğunu ev işlerinden muaf tutma, anne şefkati ile de izah edilemez.

Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) evindeki hayatını bizlere anlatan Annelerimiz, Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) ev işlerinde kendilerine yardım ettiğini defalarca vurgulamış-

lardır. Sökük dikmekten, yemek yapmaya kadar uzanan bir çizgidir bu. Zaten, bizim temel problemimiz de bu değil midir? Hz. Peygamber'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) örnek almama; gerçek anlamda, yani hayatımıza model olacak ölçüde onu tanımama ve bilmeme; O'na "yaşayan Kur'ân" dediğimiz halde, "yaşayan Kur'ân" olma noktasında gayret sarf etmeme...

TRAKTÖR, ŞAPKA VE ESTETİK KAYGI

Kader ağlarını örmüş ve Munise'yi ana vatanından binlerce kilometre uzaklıkta bir Batı ülkesine atmıştı. 2 yıllık evli olan Munise, lise mezunu olup ev hanımı idi. Hemen her yurt dışında bulunmak zorunda kalan insan gibi, onun da ilk başlarda yeni çevreye uyum problemi olmuş; ama bir şey hariç, bu problemlerin hepsini aşmıştı. Aşamadığı şey ise, kocası Muhlis ile problemlerinin yegâne sebebi zannettiği şeydi.

Muhlis, dünya genelinde oldukça itibarlı bir konuma sahip olan bir finans şirketinde çalışıyordu. Performansı, onun çok yakın bir gelecekte çok daha iyi bir konuma geleceğinin habercisiydi. Bunu başta amirleri olmak üzere, herkes söylüyordu. Zaten Muhlis'i de vatanından ayıran, onun bu hedefi idi. Üniversite sıralarından beri, bugünleri düşlemiş; master ve doktorasını hep bu istikamette yapmıştı. Çalıştığı şirket, gerek iş arkadaşları gerekse müşterileri ile yakın temas kurmasını gerektiriyordu. Fitrat itibariyle oldukça sosyal olan Muhlis'in, iş arkadaşları ve müşterileri ile ilişki kurmasında bu açıdan bir problemi zaten yoktu.

İsimlerinden de anlaşılabilceği üzere, Muhlis ve Munise dindar bir aileye mensup, çocukluklarından itibaren dinî bir

eğitim almış ve dindar kimliklerini saklamaya ihtiyaç duymayan kişilerdi. Munise, tesettürün gereğini yerine getiren bir insandı ve Muhlis, bundan alabildiğine memnundu. Ama karısından istediği bir tek şey vardı ki; bu da başta belirttiğimiz tartışmalarının sebebiydi. Muhlis, eşinin tesettürünün devam etmesini; ama elbise ve eşarbinda, renginden modeline kadar bir stil değişikliği içine girmesini, kendisine yakışanı seçmesini istiyordu. Munise ise, itiraz ediyor; geleneksel giysilerini terk etmeyi hiç ama hiç düşünmüyordu.

Muhlis'in kendine göre bir mazereti vardı: İş ve müşteri çevresi ile olan ve mutlaka eşi ile birlikte katıldığı yemeklerde eşinin giyim tarzının hem kendi itibarı hem de İslâm'ı temsil noktasında önemli olduğunu düşünüyordu. Açıkça, ninesinin veya annesinin giyim modelini eşinin üzerinde, en azından yaşadıkları Batı ülkesinde görmek istemiyordu. Buna karşılık; eşi ise o modeli, tarzı, şekli terk etmeyi tesettürü terk etmeye eş değer görüyordu. Muhsin Bey, ona her ne kadar, "Etek yerine pantolon giy ya da pardesünü çıkart." şeklinde tekliflerde bulunmasa da; sadece elbiselerindeki renk uyumuna, eşarbin bağlanış şekline müdahale etmek istese de, Munise bunu bir türlü kabullenemiyor ve içine sindiremiyordu.

Bunu bir problem olarak gören Muhlis'le konuşmamızda, Sabri Orman Bey'den ödünç aldığım bir misalle söze başlayarak bazı şeylere dikkat çektim. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, devlet eliyle topluma dayatılan modernizasyon çalışmaları esnasında halk, sosyal modernizasyonun bir aracı olan şapkeyi giymeye karşı çıkmış; ama ekonomik modernizasyonun aracı olan traktörü almak için elinden gelen her türlü gayreti göstermiş ve paraların yetmediği yerde ikili-üçlü ortaklıklar kurarak traktör alabilmek için âdeta birbirleri ile yarışa girmişti. Her iki-

si de farklı alanlarda olan bu modernleşme araçlarından birini kabul, diğerini reddetmenin sebebi nedir acaba?

Sebebi şu; kabul edilse de edilmese de bu milletin bir dini, o dinin ulema tarafından yapılan yorumları ve o yorumların asırlardır hayata intikali ile oluşan bir dinî anlayışı, geleneği var. Bu gelenek içinde, doğru veya yanlış, şapkanın yeri yok. Devrin ulemasının fetvaları da, zaten bunu gösteriyor. Çünkü şapka, bir zarf ve araç. Mazrufunda yani şapkanın ardındaki özde, amaçta ise bir zihniyet değişiminin, kendi öz değerlerinden verilen tavizin izi ve eseri var. Söylenmemiş olsa dahi, halk bunun böyle olduğuna inanıyor. Şapka giymeye zorlayan baskıcı zihniyetin halk nezdindeki meşruiyet sorununun bulunması da, bu uygulamayı reddetmekte ayrı ve esaslı bir faktör. Ama, aynı şey traktör için geçerli değil. Amaç ile araç, zarf ile mazruf arasında bir gizlilik, bir uçurum söz konusu değil. Burada gözden kaçan husus, sosyal psikolojinin nazara alınmaması. “Müslüman mahallesinde salyangoz satılmaz.” deyimi, sanki bu örneği doğrulamak, ifade etmek için söylenmiş.

Buradan hareketle, Muhlis’in her şeyden önce dine ve din kaynaklı gelenek ve göreneğe dayalı bir konuda eşinin nezdinde meşruiyet sorunu var. Çünkü o, kocasını bu konularda söz söyleme yeterliliğine sahip biri olarak görmüyor.

İkinci olarak, verdiğimiz örnekte sosyal psikoloji ne kadar önemli ise, burada da ferdî psikoloji o kadar önemlidir. 30 yaşına gelmiş bir kadından, 15 yıldan beri âdeta kendisi ile bütünleşmiş ve kimliği haline gelmiş bir giyim şeklini, modelini, rengini hemen değiştirmesini istemek ya da beklemek katiyen gerçekçi değil. Traktör ile şapka misalini veriş sebebim de zaten bu.

Üçüncü husus: Munise Hanım, 28 Şubat sürecinin ikinci derecedeki mağdurlarından. Yani, 28 Şubat’ın oluşturduğu

zemin üzerinde neşet eden ve sırf başörtüsü yasağından dolayı üniversite tahsili yapmayı düşünmeyen birisi. Bu durum, onda kendisi ile bütünleşmiş dediğimiz kıyafetine taassup derecesinde bağlılığı doğurmuş. Dolayısıyla, eşinin bu çizgideki her tavsiyesi, her önerisi, ona uğruna üniversite tahsilinden vazgeçtiği değerden taviz vermek gibi geliyor ve onun müthiş bir tepki vermesine neden oluyor. Olayların bu safhaya gelmesinin ardında da, bu var. Muhlis'in "Şer'î daire içinde!" deyip bir türlü mânâ veremediği nokta burası.

Son olarak üzerinde durulması gereken, zamanın aşılamayacağı gerçeği. Yani, Muhlis'in, bütün yaklaşımlarında ve isteklerinde haklı olsa bile, eşinin istediği kıvama gelmesi zamana bağlıdır. Asırlık âdetler, gömlek değiştirir gibi sabahtan akşama değişmez. Askerî mantık içinde "Değişecek; değiş-tir!" emir komutu ile bunlar olmaz.

Bir de meseleye Munise Hanım tarafından bakmak gerek. Kendisinin kıyafet stilini değiştirmesini istemekte Muhlis Bey haklı mıdır; haklıysa neye dayanarak haklı? Estetik anlayışın kişiden kişiye, toplumdan topluma değiştiği gerçeği göz önüne alınacak olursa, bu kararın eşler arasında karşılıklı müzakere sonucu alınması gerekmez mi? Aksi takdirde, bu Muhlis Bey'in kendi doğrularını, kendi estetik anlayışını eşine dayatması demek değil midir?

SİVRİ DİL

*D*iliyle insanları kıranları, ibadetleri
temizlemez.'

Esat Bey, o kadar farklı kişilerden şikâyet almıştı ki, dayanamadı ve: "Şikâyetlerin çokluğu altında, gök kubbe başıma çökecekmiş gibi hissediyorum kendimi. İnsan içine çıkamaz, insan yüzüne bakamaz hale geldim ağabey. Bakışlardan bile rahatsız olmaya başladım. Bazıları kızarak, bazıları nefret ve öfke ile, bazıları da acıyan gözlerle bakıyor. Hiçbir şey demeseler bile bu bakışlar bana yetiyor." dedi bana.

Şikâyet konusu, Esat Bey'in eşi ve eşinin halk tabiriyle ifade edecek olursak 'sivri dili' idi. Çünkü eşi Semra Hanım, kendi doğruları olan, kendi doğruları istikametinde insanlara yön vermek isteyen ve bunu yaparken de alabildiğine kırıncı bir dil kullanan biriydi. Esat Bey de, bunun farkındaydı ve 10 yıllık evlilik hayatında bazen tatlı, bazen acı bir dille yüzlerce defa konuşmuştu eşiyse onun bu tutumunun yanlışlığı hakkında.

Yüzde yüz haklı olsa bile, bu üslubundan dolayı haksız düştüğünü anlatmaya çalışmıştı ona. Ayrıca, bu tutumunun hakikate karşı da saygısızlık olduğunu dile getirmişti. Ama tesir edememişti. Karşısında, bulunduğu yerden geri adım atmayan inatçı bir insan vardı.

Semra Hanım, karı-koca münasebetlerinde de aynı tavrı sergiliyordu. Fakat Esat Bey, “Kol kırılır, yen içinde kalır.” felsefesiyle hareket ediyor; “Benim imtihanım bu!” deyip hazmediyor ve sabrediyordu.

Bununla beraber, eşinin çok önemli bir özelliği vardı; ibadet hayatında oldukça titizdi. Esat Bey, 10 yıldan beri eşinin bir vakit namazını kaçırdığına şahit olmamıştı. Kaç defa, ibadetinde gevşek davrandığından dolayı eşinden, tabir caizse ‘fırça’ yemişti. Esat Bey, eşinin imanından kaynaklanan bu özelliğinden faydalanarak, eşinin ‘sivri dili’ ile alâkalı konuşmalarında hep ayet ve hadis eksenli delillere vurgu yapmış; onu bu şekilde ikna etmeye çalışmıştı. Gıybet ayetini, tefsir kitaplarından okuduğu yorumlarla kaç defa dile getirdiğini Allah biliyordu. İmam Gazzali’nin İhya’sındaki “Dilin Afetleri” bölümünde yer alan bilgileri, artık anlata anlata ezberlemişti. Hz. Peygamber’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) “Avret mahalli ve diline sahip olanın cennete gireceğine kefil olurum.”²⁶ hadisini defalarca anlatmıştı; ama netice değişmemişti.

Bu ve benzeri problemler karşısında, öncelikle şu temel hakikatin unutulmaması ve hadiseye bu perspektiften bakılarak çözüm aranması gerektiği kanaatindeyim: Kalpler, Allah’ın elindedir. “Sen dilediğine hidayet edemezsin, fakat Allah dilediğine hidayet eder.” ayeti bizim bu çerçevede yol haritamız

olmalı. Bu ayetin Efendimiz'in, amcası Ebu Talib'in hidayete ermesi konusunda duyduğu heyecan, helecan ve gösterdiği gayret sonucu indiğini hatırlamak gerekir. Öyleyse, burada yapılacak şeylerin birincisi, Allah'a dua etmektir. Bu düşünce, bu yaklaşım her türlü plan ve projenin temelini, ilk ayağını oluşturmaktadır.

İkinci olarak; sabır. İnsanların huy, karakter ve mizaçları gömlek değiştirir gibi çabucak değişen bir şey değildir. Değişmede öncelikli şart; kişinin mevcut huyun, karakterin, davranışın yanlışlığını aklen kabullenmesi ve ikna olmasıdır. Ardından, usulüne uygun yapılacak olan sürekli telkin ve tahşidatlar devresi gelir ki; işte sabır bu döneme verilen isimdir. Hidayete ermiş, huy ve karakter değiştirmiş insanlara sırf bu değişimden dolayı halk arasında "dünyanın sekizinci harikası" denilmesi boşuna değildir ve bu, bir hakikati gözler önüne sermektedir.

Üçüncüsü ise; kırılma noktasıdır. Kimin, ne zaman, kimden, nasıl ve neden etkilendiğini anlamak zordur. İnsan bazen, akli ve mantığı ile onayladığı halde, bazı şeyleri tatbik edemez. Bazı doktorların; sağlığa zararlı olduğunu söyledikleri içki ve sigarayı, bizzat bu işin ilmini yapan kişiler olmalarına rağmen kendilerinin içmesi, buna enfes bir örnektir. Buna bir başka örnek ise, bir hak dostunun "Bir kedi beni irşad etti." sözüdür. Bazen, bir kedi, nice maddi delile, nice ikna edici konuşmaya üstün gelebilmektedir. Onun için, Esat Bey'in aklî planda ele alıp sunduğu nice gıybet ayetleri, İhya'dan ezberlediği "Dilin Afetleri" eşine tesir etmemiş olabilir. Zira, tesiri kalpte yaratacak olan, akla

ve mantığa kabullendirecek olan Allah'tır. Bu kabullendirmede, neyin ağırlıklı rol oynadığını biz bilemiyoruz.

Semra Hanım'ın yaptığı, tek kelime ile yanlış; ama Esat Bey'in: "Bunca ayet ve hadise rağmen hâlâ davranışındaki ısrarı anlayamıyorum." demesi de yanlış. Dua, sabır ve sabır sürecinde, telkinlerdeki metot değişikliği çok önemli.

Bu mihverdeki muhabbetten yaklaşık iki ay sonra, Esat Bey'den şöyle bir haber geldi:

"Bir gün, bir hadis dersinde Tirmizi'de geçen bir hadisi dinledim; hadiste Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: 'Diliyle insanları kıranları, ibadetleri temizlemez.'²⁷ Bu hadisi eşime götürdüm ve hanımın 'sivri dili' bıçak gibi kesildi."

---

27 Tirmizi, Birr, 85.

“EV EŞYALARI BU KADAR ÖNEMLİ Mİ?”

Hani “Bir yaşıma daha girdim.” denir ya; ayne öyle ben de, aşağıda okuyacağınız şikâyeti dinleyince, böyle dedim kendi kendime. Elektronik posta yoluyla geldi bana hikâyeye. Postayı yazan, evin hanımı. Şikâyeti, tahmin ettiğiniz gibi, kocasından. Şikâyet mevzuu ise ev eşyaları. Öylesine önem veriyor, öylesine ihtimam gösteriyormuş ki kocası ev eşyalarına, etrafı kırıp döküyorlar, her tarafı dağıtıyorlar diye, “Eve çocuklu misafir almayacaksın.” diye emir vermiş karısına. Hatta bir keresinde, kocası, evliliklerini kutlamaya gelen iş arkadaşlarının çocuğunun etrafta koşmasına öyle kızmış ve öyle tavır almış ki, arkadaşları gelip geleceklerine bin pişman olmuşlar ve öfkelelerini belli ederek kalkıp gitmişler. Kadın, kocasının bu emri ve uygulaması karşısında direnmiş bir müddet. Bu kararın uygulanması durumunda, yalnız kalacaklarını dile getirmeye çalışmış. Son yaşanan hadiseden bu yana, bir tek Allah’ın kulunun kapılarını çalmadığına dikkatini çekmiş. Bu kadar geniş çevre içinde yalnız kalacaklarını ve bunun ayrı sıkıntılara sebebiyet vereceğini anlatmaya çalışmış kocasına; ama nafile... Dediğim dedik diyor ve bir adım dahi olsa geri adım atmıyormuş

evin erkeği. Ne yapmalıyım diye yana yakıla soruyor Hanımefendi. Gerçekten de ne yapabilir bu durumda?..

İlahî inayet onlarla beraber olsun; zor bir durumla karşı karşıyalar hakikaten. Düşüncesinize; ev hanımı olan bayan bu durum devam ettiği müddetçe akşama kadar evde duracak ve eşini bekleyecek. Evine misafir alamadığı için, zamanla başkalarına da gidemeyecek. Geniş bir çevreye sahipken yalnızları oynayacak. Ana diyarından uzak yaşadığı o yerlerde, psikolojik sıkıntılar baş gösterecek. Hepsinden öte, bunları idrak edemeyecek ölçüde ev eşyalarına tutkun kocası ile hayatını devam ettirecek. Bunun hayali bile can sıkıcı.

Bu hususta neler yapılabilir, bu sorulara cevap arayalım:

Bir: Öncelikle, genel teamüle aykırı bu anlayışı anlamak da, kabullenmek de, kırmak da, değiştirmek de zor. Dolayısıyla, bu işin zorluğunu baştan kabullenelim ve ona göre tavrımızı belirleyelim. Mücadelenin yarısında mücadeleden vazgeçmeyelim; yoksa yeni baştan başlamak zorunda kalırız.

İki: Her fırsatta ifade ettiğimiz gibi, kalpler Allah'ın elinde. O, istediği yöne kalpleri kudret eliyle evirir ve çevirir. Mühim olan, İlahî iradeyi istediğiniz istikamette harekete geçirecek konumu elde etmek, dualarımızın kabul edilip is'af edileceği makam ve mertebeye ulaşmak, hacet ve ıztırar lisaniyla dergâh-i İlahîye kalben yönelmek, kavî ve fiilî dualarla bunu sürekli desteklemek. Zira, inanıyoruz ki; O bir şeyin olmasını murad buyurursa anında olur, olmamasını murad buyurduğu şey de olmaz.

Üç: Şahsen, kocanın bu tavrının bir hastalık olduğunu düşünüyorum. Beni 'bir yaşıma daha sokan' şey de zaten bu. Genelde, kadınlara ait bir hastalık olarak bildiğimiz bu tavrın erkek tarafından temsili. Bu hastalıkta rol oynayan esas un-

surun, yetişme tarzı olabileceğini düşünüyorum. Onun için, kocanın ailesi tarafında, özellikle babaevinde böyle bir tutumun olup olmadığının tespiti gerekli. Eğer varsa, iş bütün bütün zor; yoksa daha kolay. Her iki durumda da, başta anne baba olmak üzere, kocanın sevip saydığı, hürmet gösterdiği, nasihatlerine kulak verdiği/vereceği umut edilen kişilerle bu problemi konuşup onların gerekli istikamette erkek ile görüşmelerini ve konuşmalarını sağlamak lazım. Hem de bıkkınlık hâsıl etmeden, belli aralıklarla...

Dört: Ailenin bir çocuk sahibi olması, bu zihniyetin kırılmasında etkili olabilir. Hayatta bazı şeyler vardır ki ancak pratiğe geçince anlaşılır ve kavranır. Şahsen A'dan Z'ye, yani hamileliğinden aşlarına, süt emzirmesinden altının alınmasına ve ilerleyen yaşlarda eğitim ve öğretiminden arkadaş çevresine kadar çocuk eksenli her şeyin, ancak tecrübe ile öğrenilebileceğine kâniyim ben. Onun için, çiftin kendi çocuklarının olması, bu sorunun bertaraf edilmesinde öncelikli bir yere sahip.

Bu aşamada, şu da ilave edilebilir; belki kocanın rahatsızlığında rol oynayan esas unsur, eşya değil de çocuktur. Zira, bazı fitratlar vardır ki çocuğa karşı hep mesafelidir. Sevmezler çocukları. Çocuk gürültüsünden nefret ederler. Eğer durum böyleyse, çiftin kendi çocuklarının olması bu açıdan kayda değerdir.

Beş: Umarım, ihtiyaç hâsıl olmaz; ama sizinle aynı dili konuşan, ortak değerlere sahip bir psikolog faydalı olabilir.

Altı: Malûm, Bediüzzaman Hazretleri'nin enfes bir tespiti var; mealen buyuruyor ki: “Medeniyet-i hâzıra gayr-i zaruri şeyleri zaruri hâle getirdi.” Gerçekten, bizler bugün kadınıyla, erkeğiyle öyle bir konuma geldik ki; hepimizin içtimaî ve ekonomik konuma göre standart bir ev modeli oluştu. İhtiyaç

olup olmadığına bakmadan, bu standarttan taviz vermiyor ve geri adım atmıyoruz. Nişanlar bozuyoruz bu uğurda, yuvalar yıkıyoruz kimsenin gözünün yaşına bakmadan. Oldukça yüksek meblağlara mal olan bu model, ister istemez kimi fitratlarda tercih edilen modeldeki eşyaya tutku meydana getiriyor. Çünkü bu seçilen hayat tarzının vazgeçilmez ve vazgeçilemez esası. Boşluk aslında bu. Hani şeytanın: "Girerim ben bu boşluktan insanın içine." dediği boşluk. Kiminde kadın, kiminde erkek, kiminde para, kiminde makam, kiminde şöhret düşkünlüğü olarak kendini gösteren boşluk... İhtimal; burada da eşyalara karşı tutkunluk olarak tezahür etmiş. Aklıma gelen şey şu; acaba böylesi bir problemi aşmak için iradî olarak bu modelden vazgeçsek... Daha basit, daha sade, daha mütevazî, daha dayanıklı, kırıldığında döküldüğünde insanı üzmeyecek, tamiri kolay veya yerine yenisinin hemen alınabileceği cinsten eşyalarla evimizi döşesek... Belki, bu da bir çıkış yolu olabilir.

Hâsılı; komplike bir durum. İşin içinden çıkılmaz değil; ama zamana ihtiyaç olduğu kesin. Karşılıklı sevgi ve saygı, medeni ilişkiler içinde konuşma, getiri ve götürüleri ile sorunu tartışma ve dile getirdiğimiz yollara müracaatla, umarım, sorun aşılır ve hayat normale döner.

ALDATMAK VE ALDATILMAK

Yarın özür dilemek zorunda kalacağımız, yıllar boyu pişmanlığını yaşayacağımız, dünyevî ve uhrevî hesabını veremeyeceğimiz yanlış bir adım atmayalım.

Bilmem hiç aldatıldınız mı? 100 yıl'lık bir malı 500 yıl'ye aldığınız oldu mu söz gelimi? Aldatıldığınızı anladıktan sonraki hissiyatınızı hatırlayabiliyor musunuz şimdi? Muhatabınıza savurduğunuz küfürleri, lanetleri, "Hele bir sabah olsun, ben gösteririm ona." diye başlayan tehditlerinizi vs. Ya da tam tersi; başkalarını aldattığınız oldu mu hiç? Yine aynı sahada dolaşalım; üç liralık malı bile bile 15 liraya sattığınız... Alıcının cahilliğini fırsat bilerek, binlerce defa yemin ederek, sadece kazanma hırsı ile olmayan vasıfları sattığınız mala yükleyerek... Sahi, ne hissediyorsunuz şu an kalbinizde? Pişmanlık mı? Yoksa, aynı pozisyonu yakalasam yine yaparım mı diyorsunuz?

Neden insan, hemcinsini aldatır? Sadece ticaretle değil; hemen her sahada, her alanda. Çok kolay, ama zor anlaşılır

bir cevabı var bu sorunun: İnsan. İnsan denilen varlık, mahiyetindeki iyi ve kötü duyguların sesine kulak veriyor ve iradesi ile nihaî tercihini yapıyor; yani aldatıyor. Pekâlâ, bu fiilden Müslüman müstağni mi? Cevap: Kocaman bir 'hayır' çünkü, Müslüman da insan. Onun da hayvanî ve insanî özellikleri var. Bu özelliklerin galebesine göre tavır belirliyor kendine. Ama onun avantajı, İslam dinine sahip olması; dinin bağlayıcı kurallarının kendisini çepeçevre kuşatması, hareket alanını ve sınırlarını belirlemesi. Tabii, bu kuralların hayata intikali için şart olan şey ise iman. Hem de kavi bir iman. İman varlığına, yokluğuna ya da kuvvetine, zayıflığına göre bir yol ve istikamet belirler insan dünya hayatında kendine. Ahirette de, ona göre karşılık bulur elbet.

Şimdi direkt konuya girebiliriz; bir Müslüman, karısını bir başka kadınla aldatabilir mi? Veya tersi; Müslüman bayanın kocasını bir başka erkekle aldatması mümkün mü? Dinin teorik temelleri buna 'hayır' diyor. Tek kelime ile bu haramdır; dünyevî ve uhrevî mesuliyeti ve cezayı muciptir. Dikkat edin; 'haramdır' dedik. Çünkü, bu hususta Kur'ân'da çok net beyanlar var. Fakat gel gör ki; pratik aynı şeyi doğrulamıyor. Müslüman olmasına rağmen, karısını aldatan erkekler ve kocasını aldatan bayanlar var bu dünyada. Çünkü, yukarıda değindiğimiz gibi, her Müslüman'ın insanî yönü, hayvanî duyguları var. Demek ki, kişinin sahip olduğu iman bu yanlışlığı yapmasını engelleyememiş.

Böyle bir hadise ile yüz yüze geldim geçenlerde. Aldatılan bayanmış. İki çocukları var. Fakat tek taraflı bir beyandı bu. Güya, bayan, bilgisayarda kocasının bir bayana yazdığı maili okumuş. Zaten, çoktan beri ondan şüpheleniyormuş. "Eskisi gibi davranmıyordu bana 4-5 aydır." diyor ve dert yanıyor ba-

yan. Dert yansa iyi, zihnindeki bu şüpheyi doğrulayan bir delil gibi görüyor okuduğu maili. Hâlbuki bilmiyor ki: “Şekk (şüphe) ile yakîn (kesin delil) zail olmaz (çürümüş olmaz).”, “Beraat-ı zimmet (masumiyet) asıldır.” Yani, bir insan suçlu olduğu ispatlanıncaya kadar suçsuzdur. Dikkat edin; ben Müslüman koca böyle bir şey yapmaz iddiasında değilim. Baştan itibaren, böyle bir şeyin olabileceğini söylüyorum zaten. Fakat, bayanın delil diye ortaya koyduğu şeylerin hukukî bir geçerliliğinin olmadığı da muhakkak.

Neymiş efendim; kocasının o bayanla yazışmalarında o kadınla beraber olduğu sonucu çıkarılabilecek beyanlar varmış. Peki ya zahirî mânâ. Mecelle ne diyor bakın: “Kelâmda (sözde) asl olan mana-yı hakikidir (kastedilen anlamdır).” Yine Mecelle kaidesi: “Bir işten maksat ne ise, hüküm ona göredir.”

Ne olacak şimdi? “Canı cehenneme!” diyor bayan. Terk edecekmiş yuvasını. Bu zilleti taşıyamazmış. Böyle bir utanç gömleği ile halkın yüzüne bakamazmış. Eğer isnat edilen suç doğru ise, bu kararı saygı ile karşılarım. Katılmasam da! Çünkü, İslâm’da suçun şahsiliği esastır. Suçu/günahı sen işlemedin ki, halkın içine çıkacak yüzün olmasın! Kaldı ki, önce suçun ispatı gerekmez mi? Ortada, fizikî bir delil yok. Sadece tevehhüm. Tevehhüme itibarın olmadığı ise, yine Mecelle kaidesi. İkrar da yok ki, sorumlu tutalım kocayı ikrarıyla. Tam öfke ile kalkıp ziyanla oturma hâli, sizin anlayacağınız.

Tavsiyem o ki; yarın özür dilemek zorunda kalacağımız, yıllar boyu pişmanlığını yaşayacağımız, dünyevî ve uhrevî hesabını veremeyeceğimiz yanlış bir adım atmayalım. Karşılıklı konuşalım; mert ve açık olalım birbirimize. Açık seçik düşüncelerimizi, hissiyatımızı anlatalım; aile büyüklerini devreye

sokalım ve en son olarak, gerekirse hukuka başvuralım; ama mevhum şeyler üzerine hüküm bina etmeyelim. Hayatımızı karartmayalım. İslâm'ın zina yasağında hareketle böyle davranırken, yine İslâm'ın öngördüğü usûllerle önce suçun gerçekliğini ortaya koyalım.

Ve bir de iç muhasebede bulunalım; “Gerçekten kocam veya karım niye yuvası ile tatmin olmaz, neden onun gözü dışarıda olur?” şeklinde kendimize sorular sorup hayatımızın her karesini bu perspektiften incelemeye alalım. Yanlışlarımızı bulmak için yapalım bunu. “Eşin o yola sürüklenmesinde benim de katkım var mı, varsa ne kadar?” gibi sorular soralım kendimize. Ne dersiniz?...

KADIN NE İSTER: ÖNEMSENMEK

Karı koca birbirinin ne düşmanı ne de rakibidir. Olsa olsa arkadaşıdır, dostudur, yararıdır; hayatı dahil her şeyini feda edebileceği sevdiği, sevdiceğidir.

Başlıkta yer verdiğim soru ve onun tek kelimelik cevabı, bir bayanın itirafıdır. Niçin 'itiraf' kelimesini kullandım cümle, düşünce, ifade yerine? Şunun için: Malûm, itiraf, suçlu birinin suçunu ister irade ister baskıyla açıklaması, beyan etmesi demektir. Bu bayan, kocasının kendisini önemsemediğine kendisini inandırmış. Bu sebeple, kocasının kendisi ile olan her münasebetine, her konuşmasına, her tavrına, her gülümseyişine; hâsılı, her şeyine bu gözle bakıyor, her şeyi bu perspektiften değerlendiriyor. Şartlandırmış kendisini, kilitlemiş bir tek noktaya; kocası kendisini sevse bile önemsemiyor, fikir ve düşüncelerine kıymet vermiyor diye düşünüyor. İşte; bu bakış açısı bana göre bir suçtur; bunun içindir ki, yazının başındaki ifadeye 'itiraf' dedim.

Her şeyden önce bugün, dünyanın birçok ülkesine ve bugüne nispetle bizim dünyamızın geçmişteki uygulamalarına baktığımızda, gerçekten kadınların önemsenmek bir yana ikinci sınıf varlıklar olarak görüldüğü; “İnsan, ama erkeklere hizmet için yaratılmış.” düşüncesine kadar uzanan bir bakış açısına muhatap olduğu muhakkaktır. Bunları, inkâr etmek imkânsız. Hatta, böylesi bir inkâr, bugün kadın-erkek ilişkileri bağlamında yaşadığımız sorunların köken ve nedenlerini anlamamızda, çözüm üretmemizde bizim önümüzü tıkar. Günümüzde, eski dönemlerin bir uzantısı olarak, bazı kocaların eşlerini ‘önemsememe’ gibi bir tavır içinde oldukları doğrudur. Ama, benim karşılaştığım örnekte durum böyle değildi. Onun için, aşağıda beyan edeceğim düşünceler geneli değil, bu kapsam içine giren kişileri/aileleri kapsamaktadır.

Bu girişten ve kabulden sonra, kadının davranışından bahsetmek istiyorum. Bir kadının, kocası nezdinde önemsiz bir varlık olduğunu kabullenmesi ve baştan yenilgiyi kabul etmesi söz konusu örnekte. Bu durumda, esas tedavisi gereken hastalık, kocanın önemsememesi değil; kadının peşinen yenilgiyi kabul etmesidir. Pratik hayattan bir misal verelim: - Allah korusun- yakalandığı bir hastalığın tedavisinin imkânsızlığına inanan bir hasta düşünün. Bu inanç, tedavi sürecini olumsuz etkiliyor hepinizin bildiği gibi. Çünkü moral, motivasyon ve onun yüksekliği/düşüklüğü hastalığın tedavisinde hayati öneme sahip. Bundan dolayı, doktorlar bu tarz hastalara, önce moral tedavisinin uygulanması gerektiğini söylüyorlar. Hasta yakınlarını araya koyuyorlar. Din adamları devreye giriyor vs... Sonuçta, tedavisi imkânsız, ölümcül denilen hastalar sadece bu yolla şifa buluyor Rabbin tevfik ve inayetiyle.

Bu örnekten hareketle, şunu diyebilirim: Eğer iddia edildiği gibi böyle bir önemsememe durumu varsa, “Bu bir hastalıktır ve tedavisi mümkündür.” deyip mücadeleye gidilmelidir. Ama enaniyetlerin tokuştuğu, sen-ben eksenli tartışmaların merkeze alındığı türden mücadele değil. Zira böylesi bir mücadele hem hayatı yaşanmaz kılar hem de sorunları içinden çıkılmaz bir kör düğüm haline getirir.

Mücadele, “Hayat müşterektir.” prensibi etrafında dönen fikrî müzakere ve mülâhazalarla olmalı. Dinî kurallar, hiç kimşenin şüphesi olmasın, bu örnekte kadının yanındadır. Gerek İslâm’ın getirdiği esaslar gerekse Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kavfî beyanları, fiilî tatbikatları kadını bu mücadelede destekleyen delillerle doludur. Yeter ki, kadın usûl ve üslubuna uygun biçimde ve mutlaka zamana yayararak kocası ile müzakeresin bu delilleri. İmanlı ve ahirette hesap vereceğine inanan bir sîne, bu deliller karşısında tavrını değiştirmekten başka hiçbir şey yapamaz. Hz. Peygamber’in “Allah’ın sizlere emaneti” dediği eşini önemsememe gibi bir hal içine giremez.

Kadını suçlu kılan ikinci husus; -yine karşılaştığım örnekten hareketle söylüyorum.- kocasını, tanıştıkları ilk günden bu yana bütün davranışlarıyla bir bütün olarak değerlendirme yerine, en son karşılaştığı örnekten hareketle değerlendirmeye ve sonuca gitmesidir. Genelde kadınların birçoğunda görülen bu haslet, aslında muhasebe ve muhakemedeki veri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak da, elde edilen sonuç ve o sonuca bağlı olarak verilen karar yanlış olmaktadır. Şunu demek istiyorum: Şu veya bu sebeple, gerçekten koca haklı ya da haksız, spesifik bir hadisede karısını, karısının düşüncesini önemsememiş olabilir. Burada, bu tavrın dahilî ve haricî nedenleri üzerinde durup düşünmek, alabil-

diğine medenî ilişkiler içinde ve gergin olmayan bir ortamda oturup konuşmak yerine; kocaya küsmek, darılmak musibeti ikileştirir; hayatı her iki tarafa da zehir eder. “Tavşan dağa küsmüş, dağın haberi yok!” hesabı, koca, karısının tavrının nede-nini bilmediği için, sebep ve çareyi başka yerlerde aramaya başlar; kadın da kocasının her bir hareketinden, sözünden, tavrından mânâ çıkardığı için sadece kendisinin bildiği sorun yumağını büyütmüş olur. İşte; onun için bu bakış açısına sahip olan kadın suçludur diyorum.

Buraya kadar söylediklerimiz, kocanın gerçekten karısını önemsemediği, umursamadığı varsayımından hareketle ifade edilmiş hususlar. Bunun olmadığı yerde ise, kadının bu yaklaşımı, elbette suçluluğun boyutunu artıran bir başka faktördür ve ayrıca ele alınması gerekir.

Bakın; bir ‘itiraf’ kelimesi bizi nerelere götürdü. Unutmayın; karı-koca birbirinin ne düşmanı ne de rakibidir. Olsa olsa arkadaşdır, dostudur, yaranıdır; hayatı dahil her şeyini feda edebileceği sevdiği, sevdiceğidir.

HAFTA SONU EVLİLİĞİ

Anadolu'nun bir kasabasında öğretmenlik yaparken çıkan "Green Kart", hayatlarının akışını değiştirmişti. Evli ve iki çocuk babası Nail Bey; ev hanımı eşi, aile büyükleri ve tecrübelerine itimat ettiği kişilerle görüştükten sonra Amerika'ya gitmeye karar verdi. Başta beklentilerinin ne olduğunu tam bilmemekle beraber -kendileri de bilmediklerini itiraf ediyorlar- umduklarını şu geçen 4 yıl içinde bulamadıkları kesindi. Nail Bey, hayatını idame ettirebilmek için yeni atıldığı iş alanında günde 10 saat çalışıyordu. Çalıştığı iş yerinin eve olan uzaklığından dolayı, her gün en az 3 saati trafikte geçiriyordu. Hayat pahalılığı, cumartesi veya pazar günü de kendisini çalışmaya zorluyordu. Üstelik, mutlaka günlük hayatını devam ettirecek ölçüde dil bilme zorunluluğu, onca yorgunluğa rağmen iş sonrası yolunu evden önce kursa düşürüyordu. Yani, hayat, debisi oldukça yüksek akıp giden bir nehir; Nail Bey de bu nehrin akıntısına kendisini kaptırmış bir yaprak parçasıydı sanki.

Eşi Zeynep Hanım ise, bütün zamanını evde çocukları ile geçiriyordu. Buna ilaveten, sayıları alabildiğine az olan Türklere edinmiş olduğu çevre ile ara ara görüşüyordu. Türkiye

günlerini, huzurunu, mutluluğunu, eşini, dostunu arıyordu Zeynep Hanım; tıpkı kocasının aradığı gibi. Benimle olan konuşması ise, sadece evlilik hayatları ile ilgiliydi. Özetle şöyle dedi bana: “Evliliğimiz, sadece hafta sonlarından ibaret. Yani, yalnızca bir gün. Sabah gidip akşam geç vakitlerde geliyor. Sosyal hayatımız sıfır. Çocuklarla beraberliğimiz sıfır. Benim İngilizcem olmadığı için, komşularla münasebetimiz de sıfır. Bugün-yarın düzelir düşüncesindeydim; olmadı. Bu bir yana, ilişkimiz daha da kötüye gitmeye başladı. Türkiye’de hiç böyle değildi. Şimdi, bana ilgisi de kalmadı. Varlığım ile yokluğum bir onun için. Evi otel ve lokanta gibi kullanıyor. Biliyorum; şartlar onu buna zorluyor ve bizim için yapıyor her şeyi; ama ne yapacağımı bilemiyorum. Bir karar aşamasındayım. Bana yardımcı olun.”

“Öncelikle şunu söyleyeyim.” diye başladım söze ve konuşmama devam ettim: “Sizin söyledikleriniz, Amerika’da her 100 aileden 85’inin şikâyeti. Yapılan istatistikler, ailelerin % 85’inin “Weekend Marriage - Hafta sonu evliliği”ne sahip olduğu sonucunu çıkarmış. Amerika’da, özellikle sizin yaşadığınız yerde olduğu gibi, kalabalık şehirlerdeki ekonomik zorlukların bunda etkisi büyük. Bunun yanı sıra, sosyal ve kültürel unsurlarla bezeli hayat tarzı da bunu gerektiriyor. Dolayısıyla, sizin şikâyetiniz bana yabancı gelmedi. Amerikalı psikologlar, bu tür evlilere şu tavsiyelerde bulunuyorlar: Zamanınızı; aileye, çalışmaya ve eşe olmak üzere üç dilime ayırın. Aile ve çocuklar ile birlikte geçirilecek zaman dilimi. Çalışma malûm. Eşe gelince; mutlaka günde en az 10 dakika onunla sohbet için zaman ayırın. Bu bir... Haftada bir gün, ‘date night’ denilen, baş başa ve mutlaka ev haricinde geçirilen iki saat. Bu bir yerde kahve içme olabileceği gibi, yemek yeme, sinemaya, parka gitmek de olabilir. Bu da iki... Son tavsiyem ise, her

gün sabah veya akşam 5-10 dakika birlikte Allah'a dua etme. Psikologlar bu hususta şöyle diyor: "Alabildiğine meşgul olup yoğun çalıştığınız dönemlerde, 'Konuşacak vaktimiz yok!' de-yip birbirinize, evliliğinize zaman ayırmazsanız; yarın emekli olduğunuzda konuşacak bol zamanınız olur, ama sizi bir araya getirecek sevgiden, saygıdan, aşktan mahrum kalırsınız. Kaldı ki, bu tür evlilikler emeklilik günlerine varmadan boşanma ile neticeleniyor."

Şimdi Zeynep Hanım, alabildiğine radikal sayılacak bir teklifte bulunacağım size. Mademki, bir karar aşamasındasınız; bu hayatı bu şekliyle götüremeyeceksiniz; o zaman daha fazla uzatmayın bu işi ve boşanın.

Zeynep Hanım, bu teklifim karşısında şok oldu. Böyle bir sonuç ile karşılaacağına ihtimal vermiyordu. Hele, bunun benim ağızımdan çıkacağına asla! Sonra şu muhavere geçti aramızda:

- Nasıl olur? 10 yıllık bir yuva, iki çocuk?
- Eşinizi ve yuvanızı seviyor musunuz?
- Elbette!
- ABD'ye gelişle birlikte karar vermediniz mi?
- Evet.
- Böyle zorluklarla karşılaşacağınızı tahmin etmediniz mi?
- Ettik; ama problemlerin bu boyutta olacağını sanmıyordum.
- Tamam, ama bu boyutta. O zaman, şartları değiştirin.
- Ama mümkün değil ki! Eğer burada kalınacaksa, başka çaresi yok gibi. Çocukların eğitimi açısından da sanki burası iyi gibi.
- Bence yanlış düşünüyorsunuz Zeynep Hanım. Mutlu ve

sağlıklı bir evlilik, çocuklardan daha önemlidir.

- Ne demek o? Bizim her şeyimiz çocuklarımız! Biz yaşıyorsak onlar için yaşıyoruz. Bu sıkıntılara katlanıyorsak onlar için.

- Hayır! Yanlış düşünüyorsunuz. Zira çocukların geleceğini belirleyecek olan, sizin huzur ve mutluluğunuzdur. Siz, huzursuz olunca bu dediğiniz şeyler nasıl olacak ki? Bakın; boşanmaya giden yoldan bahsediyorsunuz. Boşandınız diyelim, çocuklar ne olacak?

- Doğru.

- O zaman, içinde bulunduğunuz şartlara göre yeni bir aile modeli oluşturun ve tahmin ettiğim kadarıyla, beş yıldır unuttuğunuz Türkiye'deki hayat tarzınızı unutun. Yani, madem geri dönmeyi düşünmüyorsunuz, madem boşanmaya 'hayır' diyorsunuz, madem "Eşimi ve çocuklarımı seviyorum." diyorsunuz, öyleyse burada içinde bulunduğunuz şartlara bağlı olarak yaşamayı ve elinizdeki ile mutlu olmayı deneyin. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Nimet bakımından sizden üstün olanlara değil, aşağı olanlara bakın. Bu, Allah'ın size ihsan ettiği nimetlere şükretmeniz için daha hayırlıdır."²⁸ buyuruyor. Nimete şükür, onu ziyade eder. Allah: "Şükrederseniz ziyade ederim, ama nankörlükte bulunursanız benim azabım çok şiddetlidir." demiyor mu?

Yalnız, bunları söylerken ekonomik, sosyal ve kültürel şartlar karşısında pes edin; onlarla mücadele etmeyin, nesne olun, demiyorum. Tam aksine özne olmaya çalışın. Suyun akışını kendi lehinize ne kadar kısa zamanda ve ne kadar çok değiştirebilirseniz değiştirin. Müslüman, tarihe özne olmak; müdahil olmak için vardır. Bunun zaman alacağı ise izahtan varestedir. Ve başta söylediğim Amerikalı psikologların tavsi-

28 Müslim, Zühd, 9; Tirmizi, Kıyâme, 58

yelerini de kulak ardı etmeyin. Hikmet, Müslüman'ın yitik malıdır. Temel dinî değerlerle çatışmadıktan sonra, kim söylese söylesin onu alır ve uygular. Bence, Amerikalı psikologların o tavsiyeleri de yerindedir ve değerlendirilmelidir.

Derin bir sessizlik oldu bu cümlelerden sonra. Bu sessizliđi Zeynep Hanım bozdu:

- Şunu mu demek istiyorsunuz: Evliliğe devam.

- Evet, doğru anlamışsınız. Devam, ama eşiniz ve çocuklarınızla konuşarak, anlaşarak belirlediğiniz küçük değişikliklerle.

“WILL YOU MARRY ME?”

Başlıkta geçen cümlenin anlamı şu: “Benimle evlenir misin?” İngilizce başlığı tercih etmemin sebebi ise, hem okuyucumun dikkatini çekmek hem de bir soru vasıtasıyla öğrendiğim ve şimdiye kadar sadece Batı dünyasına has zannettiğim bir gerçeğin bizim de kapımızı çaldığına işaret etmek. Bununla beraber, bu yazıyı esas kaleme alış nedenim, söz konusu durumun İslâm’daki yerini incelemek.

Hollywood filmlerinden aşinasınızdır, erkeklerin bayanlara nasıl evlilik teklif ettiklerine. Onlarda bizim geleneğimizde olduğu gibi, kızı babasından veya annesinden isteme diye bir husus yok. Bunu tenkit babında dile getirmiyorum; sadece bir hakikatin çıplak yüzüne bir kere daha dikkat çekiyorum. Zaman zaman bu süreç tersine de işliyor ve bayan, flört ettiği erkeğe evlenme teklif ediyor; “Will you marry me?” diyerek. İşte; bana yöneltilen soru da bu merkezde: Müslüman bir bayan; sevdiği, hissî alâka duyduğu, âşık olduğu ve evlenmek istediği gence, “Benimle evlenebilir misin” diyebilir mi? Dinimizin, buna bakış açısı nedir?

Tahmin ediyorum; buraya kadar yazıyı okuyan birçok insan şu an içten içe değişik tepkiler veriyordur. Kimileri, “Hadi

canım sende! Daha neler! Hiç öyle şey olur mu?” derken, kimileri de bunu gayet medenî bir ilişki olarak kabul etmekte ve “Neden olmasın?” demektedir. Aslında, her iki taraf da haklı. Birinciler, hadiseye tamamen örf, âdet ve gelenek-göreneklerimiz çerçevesinden bakıyor ve bunu asırlık değerlerimizden bir taviz olarak görüyor; Batılılaşma, modernleşme sürecinde yaşadığımız yozlaşmanın uzantısı olarak değerlendiriyor ve bu evlilik biçimine ‘hayır’ diyor. Diğerleri, değişen ve gelişen hayat şartlarının bizi sürüklediği ortam açısından meseleye bakıyor; “Evlilikte esas olan, evlenecek tarafların irade beyanlarıdır; anne ve babalara da düşen, bu iradeye saygı göstermektir; öyleyse, bu iradenin açığa çıkması ha bayanın ha erkeğin sözleri ile olmuş, önemli değil.” diyor. Bir de, toplumuzun çok az bir kısmını oluşturan ve tamamiyle Batılılaşmış bir kesim vardır. Onlar, ihtimal, şu an dudak büküp: “Böyle saçma şey olur mu? Bu tür şeylerle kaybedecek vaktim yok benim.” diyorlardır. Ama, ben onları hiç hesaba katmıyorum. Neden mi? Bu, ayrı bir yazı konusu!..

Meseleye şöyle yaklaşmak mümkün: Siz, böyle bir hadiseyi Osmanlı'nın erken dönemlerinde Edibali'ye; daha sonraki dönemlerinde fetva almak için Zenbilli'ye, Ebu's-Suud Efen-di'ye sorduğunuzu düşünün? Sorabilir miydiniz? Ben soruyu yanlış sordum aslında; doğru soru şu: Böyle bir şey o dönemlerde aklınıza, hayalinize gelir miydi? Tanzimat Dönemi sonrasında ve hele Cumhuriyet'in kuruluşunu takip eden yıllarda belki... Günümüzde ise, hemen herkesin normal karşıladığı bir şey bu. Günümüzü bir kenara bırakalım; “Osmanlı döneminde yaşayanlar, insan değil miydi; onların duygu ve hissiyatları yok muydu?” diye itiraz edebilirsiniz buna. Elbette ve mutlaka vardır, olmuştur bu tür aşk münasebetleri. Ama toplum baskısı,

örf ve âdetler engel olmuştur bu hissiyatın açığa dökülmesine. Babaevinden kaçanlar ise, istisna teşkil eder.

İmdi; “İslâm’a göre, bayanın sevdiği erkeğe evlilik teklif etmesinin hükmü nedir?” sorusuna gelelim. Her şeyden önce, Kur’ân ve sünnet temelli değerlerde, bu soruya direkt cevap teşkil edecek beyanın olduğunu zannetmiyorum. Daha doğrusu, bizim malûmat sınırlarımız içinde ‘yok’ demeyi tercih ederim. Kaldı ki, olsa bile dönemin örf ve âdeti farklı olduğu için farklı yorumlamalara konu olabilir. Zaten, örf-âdet, gelenek-görenek diyerek yazıya giriş yapmamın, farklılıklara işaret etmemin nedeni bu. Dolayısıyla, bu mesele de içinde yaşadığımız şartlar içinde ele alınıp değerlendirilmek zorundadır. Hatta, bu aşamada genel değerlendirmelerden öte, kültürel şartlardaki farklılıklar nazara alınarak bunların her biri adına farklı hükümler söylemek gerekir.

Bu soruya cevap ararken müracaat edeceğimiz yer, örf ve âdetdir. Tabii ki, İslâmî değerlerle çatışmayan, İslâm’dan ve onun temel nasslarından onay alan örf ve âdetten bahsediyorum. Felsefecilerin yaklaşımına göre örf, insanların kıymet attığı bir değerdir. O değerın hayata sürekli olarak tatbiki, âdeti oluşturur. Tüm toplumu kuşatan bu örf ve âdet bütünlüğüne ise gelenek denir. İslam hukukuna göre ise örf; “İnsanların çoğunluğunun benimseyip alışkanlık haline getirdiği işler veya duyulduğunda hatıra başka anlam gelmeyecek derecede özel bir anlamda kullanmayı âdet edindikleri lafızlardır.” Birincisine amelî; ikincisine kavî örf denir. İkiye ayrılır örf: Amm ve has. Amm, umumî örf demek; herhangi bir devirde bütün Müslüman halkın uyguladıkları şey. Has ise hususî demek olup, bir ülke veya bölge halkının uygulamasını ifade eder. Örf, kaynak değeri itibarıyla şer’î hükümlere aykırı olma-

diği müddetçe hüküm istinbatında muteber bir yere sahiptir. İslâm dininin, içinde neşet ettiği toplumun bazı uygulamalarını olduğu gibi kabulü; bazılarını tashih etmesi ve bazılarını terk edip yerine yeni ahkâm getirmesi bu çerçevede ele alınması gerekli olan bir husustur. Red, kabul ve ıslah, cahiliye örfüne yönelik İslâm'ın üç farklı tavrıdır. Mezhepler, örfü, istinbat kaidelerinden biri kabul etmiş ve "Örf ile sabit olan, nassla sabit olmuş gibi kabul edilir." demişlerdir.

Bu bilgilerden de anlaşılacağı üzere, İslam hukukçuları şer'î delillerle çatışmayan örfü esas alarak hükümler veriyor. "Caizdir, caiz değildir; vaciptir, menduptur vs." sözleri ile son bulan bu hükümler, Müslüman'ın davranış şeklini oluşturuyor. Meselâ, İslâm hukukçuları kadınların erkekelere evlilik teklif etmesine nasıl bakıyorlar? Bu, Osmanlı'nın ilk dönemlerinde, sosyal yapıya uygun olmadığı için fıkhen caiz olsa bile siyaseten caiz değildi. Böyle bir hüküm yok; ama uygulama bu doğrultuda

Pekâlâ soru şu: "Örf ve âdet değişirse, hüküm de değişecek mi?" Cevap: "Evet." Çünkü, "Ezmanın (çağın) tagayyürüyle (değişmesiyle) ahkâmın (hükümlerin) tagayyürü inkâr olunamaz." Örf asıl; örf'e bağlı verilen hüküm fer'dir. Asıl değiştiğinde, fer'in de değişmesi gayet tabii, gerekli ve makuldür. Buna göre, içinde yaşadığımız kültürel atmosferde, söz gelimi Almanya'da, Belçika'da, ABD'de yaşayan bir Müslüman bayanın, sevdiği erkeğe evlenme teklif etmesi caizdir denilebilir mi?

Bir, iki hususun altını çizmek isterim nihaî bir şey demeden önce. Kız evine gidip kızı anne-babasından isteme örfü, ilk dönem İslâm uygulamalarına mı dayanıyor; yoksa İslâm'ın yayıldığı alanlardaki başka milletlere ait bir tatbikat mı? Bu hususta, açıkçası ileri derecedeki araştırmalara bakmak lazım.

Fakat, Hz. Ömer'in dul kalan kızı Hafsa Validemizin, Hz. Ebu Bekir veya Hz. Osman'la evlenmesini açıktan açığa istemesi, uygulamadaki çeşitliliği göstermektedir. Yani, ilk dönem İslâm hayatında, erkek tarafı, kızın ailesine gider; kızın Allah'ın emri Peygamber'in kavli ile ister diye bir şey yok. Bu örneği şöyle okumak da mümkün: Hz. Ömer gidiyor Hz. Ebu Bekir'e veya Hz. Osman'a ve: “Seni kızıma istiyorum.” diye dönürlük yapıyor. Çünkü bir baba olarak Hz. Ömer'i esas düşündüren husus, kızının dünyevî ve uhrevî mutluluğudur. Belki İslâm ile şereflenen Ömer, cahiliye uygulaması rağmına yapmıştır bunu.

“Bu noktada, Hz. Ebu Bekir'in ve Hz. Osman'ın, Efendimiz'den aldığı iş'arlar vardı; onun için Efendimiz'in tasvip ve tensipleri vardı.” diyebilirsiniz. Fakat, bu benim anlatmak istediğim hususa bir hâle getirmez. Çünkü, Hz. Ömer'in bundan haberi yoktu. Olmadığı için de, teklifini reddedenlere önce hafiften gönül koyduğu, sonra Efendimiz'in dönürlüğü gerçekleşince red gerekçelerini anladığı rivayet edilir.

İkinci bir husus: Batı dünyasında var olan bu uygulama, her ne kadar biz orada yaşasak bile, bizim örf ve âdetimiz değildir. Sahip olduğumuz dinî ve ahlâkî değerlere göre şekillenmiş bir dünyanın ürünü de değildir.

Üçüncü husus: Üç, beş kişinin başından geçen ve geçme ihtimali olan bir şeye dayanarak genellemeler içine gitmek gerek.

Sonuç: Bayanın erkeğe evlilik teklifi, ne felsefecilerin ne de fıkıhçıların tanımlamaları içinde, henüz bizim örf, âdet ve geleneklerimiz içinde yer alır. Dolayısıyla, genellemeler yapmak, kati ahkâm kesmek mümkün olmasa gerek. Ama ferdî açıdan; evlenecek bayanın, evlenme teklifi yapacağı erkekle arasında tıbbî, dinî ve hukukî anlamda bir evlenme engeli yoksa, bu

tür bir teklifi yapmasında mahzur olmasa gerektir. Tekrar ifade edelim; galip yaklaşımın esas alındığı bu neticede, mesele tamamen ferde mahsustur. Hadise gelenek haline gelirse, o zaman farklı ve genel hükümlere konu olabilir. Unutmayalım; ister İslâm ülkelerinde isterse gayr-i müslim ülkelerde yaşayan Müslümanların, değerlerini muhafaza etmesi, onların öncelikli vazifeleri arasındadır.

PORNOGRAFI

Müslüman fert olarak alnı ak ve açık bir şekilde bu hayatı sürdürmeli ve ahirette hesabını veremeyeceğimiz, bizi Rab huzurunda amel defterleri açıldığı zaman mahcup edecek şeyler içine girmemeliyiz.

Cinsel ihtiyaç, tıpkı yeme-içme mesabesinde her insan için tabii ve fıtrîdir. Bununla beraber, dinî değerlere saygılı bir Müslüman'ın bunu is'af yolu belli: Evlilik. Evlilik ile de iş bitmiyor; o isteğin evlilik dairesi içinde 'meşru' biçimde karşılanması gerekiyor. Ne güzel der Kur'ân-ı Kerîm: "Sizler için, kendileriyle sükûnete erip tatmin olacağınız eşler yaratıp da aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi, O'nun varlığının ve kudretinin delillerindendir. Elbette, bunda iyi düşünen toplumlar için ibretler vardır." (er-Rum, 30/21)

"Pekâlâ, karşılaştığınız vakalar nelerdir?" diyecek olursanız; anlatayım. Karşılaştığım her iki hadisenin de baş kahramanı erkek! Biri, internetteki porno sayfalara sık sık giriyor.

Diğeri ise, videocudan kiraladığı porno filmleri seyrediyor. Her ikisi de, bunları eşlerine rağmen yapıyor.

Porno filmlerin, web sayfalarındaki bu tür fotoğrafları seyretmenin caiz olduğunu söylemek imkânsızdır. “İmkânsızdır demek ‘haramdır’ demek midir?” diye aklınıza gelebilir. İzaha çalışalım: Kur’ân, iki yerde ‘fuhşiyat’; bir yerde de açıkça ‘zina’ tabirini kullanarak fuhşiyat ve zinanın yasak olduğunu açıkça ifade buyurmuştur:

“De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını ben okuyup açıklayayım: O’na hiçbir şeyi ortak yapmayın, anneye babaya iyi davranın, fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin, çünkü sizin de onların da rızkını veren Biz’iz. **Kötülüklerin, fuhşiyatın açığına da gizlisine de yaklaşmayın!** Allah’ın muhterem kıldığı cana haksız yere kıymayın! İşte aklınızı kullanırsınız diye Allah size bunları emrediyor.” (En’am, 6/151), “De ki: Rabbim o güzel şeyleri değil, **açığı ile gizlisi ile, bütün fuhşiyatı haram kılmıştır.** Keza her türlü günahı, haksız tecavüzü ve kendisine tapılması hakkında Allah’ın herhangi bir delil bildirmedığı bir nesneyi Allah’a şerik yapmanızı, bir de Allah’ın emretmediği birtakım şeyleri iftira ederek O’na mal etmenizi haram kılmıştır.” (A’raf, 7/33)

Müfessirlerin beyanlarına göre, ayette bahsedilen açık fuhşiyattan kasıt; herkesin bildiği gibi genelev, metres, gizli dost vs. gibi yollarla olan zinadır. Gizli fuhşiyat ise, insanı zinaya götüren şeylerin bütünüdür. Usûl-ü fikhtaki ‘sedd-i zera-yi’ prensibi açısından olaya baktığımızda; zina haram olduğu gibi insanı zinaya götüren, gayr-i meşru şekilde şehvet hislerini kamçılaman şeyler de haramdır, denilebilir. Nitekim, İslâm

tarihinde başlangıçtan bugüne kadar gelen sayısız İslâm fu-kahası, meseleye hep böyle yaklaşmıştır. Bir detaya parmak basmak istiyorum: Ayette ‘fuhuş’ kelimesinin “fevahiş” şeklin-de kullanılarak çoğul sigası ile zikredilmesi, insanı zinaya gö-türen yolların çokluğunu göstermektedir.

Başka bir ayette ise; “Sakın zinaya yaklaşmayın; çünkü o, çirkinliği meydanda olan bir hayasızlıktır, çok kötü bir yoldur.” (İsrâ 17/32) Dikkatlice bakılacak olursa, ayette zinanın değil; zi-naya yaklaşmanın yasaklandığıdır. Bu da, daha önce ifade ettiğimiz gibi, zinanın yanı sıra zinaya götüren yolların haram olduğunu bir kere daha vurgulamaktadır.

Nitekim, Nebiler Serveri’nin şu üç beyanı da aynı noktaya parmak basmaktadır: Birinci hadis Hz. Ali’ye: “Yâ Ali! (Harama karşı) Bakışa bakış ekleme. Birincisi; senin için (vebal yoktur; ama) ikincisi aleyhinedir.”²⁹ İkinci bir hadis-i kutsi: “Harama bakış, şeytanın oklarından zehirli bir oktur. Kim benden korktuğu için bundan sakınırsa, bu hareketine karşılık ona bir iman veririm ki, o imanın tadını tâ kalbinin derinliklerinde hisseder.”³⁰ Üçün-cü hadis ise umumî: “Hiç şüphe yok ki, Allah âdemoğluna zi-nadan nasibini yazmıştır. Buna kesinlikle erişecektir. (Yani kaçış yoktur. Binâenaleyh) gözlerin zinası bakmak, dilin zinası da konuş-maktır. Nefis temenni eder ve şehvetlenir. Ferc (avret mahalli) de ya bunu tasdik eder ve (yahut da) tekzip eder.”³¹ Hadisin bir baş-ka rivayetinde şu ilaveler vardır: “Eller de zina eder, onların zi-nası tutmaktır. Ayaklar da zina eder, onların zinası yürümektir. Ağız da zina eder, onların zinası da öpmektir. Kulaklar da zina eder, onların zinası da dinlemektir.”³²

29 Tirmizî, Edeb 28; Ebû Dâvud, Nikâh 44.

30 Münzîrî, et-Tergîb ve't-terhîb, III, 63.

31 Buhari, İstî'zân 12, Kader 9.

32 Müslim, Kader 21; Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, VII, 89.

Yeri gelmişken, aynı paralelde bir beyanı da İncil'den sunalım isterseniz. Malûm, İslâm fukahası, kendinden önceki ilâhî dinlerin İslâmî öğretilerle çatışmayan değerlerini almakta, kullanmakta hiçbir mahzur görmemiş; üstelik “şer'u men kablena” adını verdikleri prensip ile bunlara göre hüküm bile verilebileceğini söylemiştir. Ayet, Matta İncil'i beşinci bölümde geçiyor ve son zikrettiğimiz hadisle birebir uyum içinde. Ama kullandığı dil, çok daha keskin ve çok daha sert: “Zina etme, denildiğini duydunuz. Ama ben size diyorum ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, zaten yüreğinde o kadınla zina etmiştir. Eğer sağ gözün seni günaha sokarsa, onu çıkar, at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, tüm vücudunun cehenneme atılmasından iyidir. Eğer sağ elin seni günaha sokarsa, onu kes, at. Çünkü vücudunun bir üyesinin yok olması, tüm vücudunun cehenneme gitmesinden iyidir.”³³

Buraya kadar anlatılardan hareketle, özellikle ele aldığımız problemde olduğu gibi evli olmalarına rağmen cinsellik noktasında zaafı olan, başka türlü tatminler arayan kişiler, “Zina olmadıktan sonra, bu türlü bakıp etmelerde ne mahzur olabilir; neden bu kadar sert hükümler söz konusu?” diyebilirler veya “Neden Kur'ân, zina ve cinsellik konusunda bu denli sert?” diye sorabilirler. Bu soruların cevabını arayalım o halde:

Bir: Aile, toplumun yapı taşıdır. Yapı taşı yerinden oynarsa, bütün bina sarsılacak demektir. Ailenin, dolayısıyla toplumun huzurlu ve mutlu bir hayat sürmesi ise, eşlerden birinin açık veya er ya da geç açığa çıkacak gizli fuhşiyatı ile mümkün değildir.

Destekleyici düzenlemeler

İki: Bilindiği ya da mutlaka bilinmesi gerektiği gibi; İslâm eğer bir hareketin yapılması veya yapılmaması hakkında bir

---

33 Matta, 5/27-30.

hüküm beyan ettiyse onu destekleyen, zemini ona göre hazırlayan veya koruyan hüküm ve düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, evliliği teşvik ederken; evlenecek çiftlerin birbirine denk olması, evlilik öncesi birbirlerini görüp beğenmeleri, her türlü temizliğe riayet etmeleri, hoşlanmadıkları şeyleri yapmamaları vb. aile mutluluğunu alâkadar eden onlarca, yüzlerce konuda emirler ve yasaklar sunmuştur. Zinayı yasaklarken, insanları zinaya sürükleyebilecek şeyleri de yasaklamıştır. Söz gelimi; kadınların ve erkeklerin cinsel cazibelerini ortaya koyacak biçimde giyinmeleri, süslenmeleri ve o hâlleri ile toplum içine çıkmaları; müstehcenlik, hayasızlık, karı-koca olmayan kişilerin birbirlerine şehvetle dokunması, bakması ve benzeri şeyler de bu cümledendir. Hatta, İslâm bu hususta o kadar detaya inmiştir ki, başkalarının tahrikine vesile olduğu için kadınların koku sürünmelerine, kışkırtıcı bakış ve konuşmalarına ve gülüşmelerine kadar sınırlama getirmiştir. Porno filmler seyretmek, internette insanın şehevânî hislerine hitap eden sayfalar arasında gezinti yapmak ise, bunlardan daha aşağı şeyler değildir.

Özgürlüğün sınırı

Üç: Hadiseye toplumsal açıdan baktığımızda, genel ahlâk ilkelerine göre kamu düzeninin sağlanması her devletin görevi olduğu gibi, sağlıklı bir yaşam isteyen her toplumun da hakkıdır. Zinanın; insanları zinaya götürecek müstehcenliğin, başta her türlü cinsel duyguları tahrik eden, 'cinsel özgürlük' deyip fitrata rağmen o duygulara hiçbir sınırlama getirmeksizin serbestisine izin veren düşünce ve uygulamaların genel ahlâk ilkelerine aykırı olduğu ve kamu düzenini bozacağı muhakkaktır. Eş cinsellikten, evlilik dışı çocuklara; genelevlerden

bu yazının kaleme alınmasına neden olan porno yayınlara kadar, bu çizgi dışı şeylerin toplum hayatında getirdiği ve ondan götürdüğü şeyleri mukayese ederseniz, ne demek istediğimizi daha net anlarsınız. İşte; İslâm'ın söz konusu cinsellik eksenli sapkınlık ve taşkınlıklara bu kadar sert hükümler getirmesinin altında yatan temel esas budur. Aslında bu hükümlere, "Sert; serbestiyet tanımıyor, özgürlüğü kısıtlıyor." demektense, her zaman için kaymanın mukadder olduğu bu alabildiğine kaygan zeminde, "İslâmi hükümler, insanlara yardım ediyor; insanların ellerinden tutuyor, onlara istikamet kazandırıyor." demek daha uygun olsa gerek.

Meşru cinsel tatmin

Meselenin dinî boyutunu böylece ortaya koyduktan sonra, meseleye bir de başka perspektiften bakalım. İmanlı bir sîne, ahirette burada yaptığı her şeyin hesabını vereceğine inanan bir gönül, neden bu türlü şeylere girer? Şehevanî hissin insan olan herkes için tabii ve fitri olduğunu daha önce belirtmiş ve bunu tatmin yolunun da, meşru dairede evlilik olduğunu söylemiştik. Evli ve inanan bir insan olmasına rağmen, bir erkeğin bu türlü şeyler içine girmesinin sebebi -sıkılarak da olsa, çok açık ve net ifade etmek istiyorum- eşiyile tatmin olamaması, aradığını eşinde bulamaması olabilir. Utanç verici bir mesele olduğu için, derdini kimseye açmıyor; belki eşiyile dahi konuşamıyor olabilir erkek. Zinanın haram olduğuna inandığı için de, porno filmlerle bu hissiyatını tatmine çalışıyor belki. Bir tahminden ibaret olan bu ihtimali, lütfen yabana atmayın. Çünkü, cinsel tatminsizlikten dolayı mahkeme kapılarında kendilerini bulan nice eşler var bugün. Evli oldukları hâlde kocası/ karısı dışında gizli dost

tutan, metres hayatı yaşıyan veya genelevlere giden kişiler arasında yapılan anket ve istatistikler, bu hususu varsayım ve tahmin olmaktan çıkarıyor.

Şimdi, bir anlamda pornoya sığınmanın altında böyle bir neden varsa yapılacak şey, öncelikle eşlerin birbirlerine karşı alabildiğine açık ve cesur olmasıdır. Birbirlerine beklentilerini, isteklerini anlatmaları ve meşru daire içinde kalarak karşılıklı beklentilerini karşılamalarıdır.

Ama... Böyle bir problem yoksa! O zaman, geriye bir ihtimal kalıyor: Hiçbir tefsir ve tabire ihtiyaç bırakmayacak netlikte söylemek istiyorum: Erkek, psikolojik bir hastadır ve cinsel duygularında bir sapma yaşamaktadır. Zira porno; insanın karşı cinse uyandığı veya şehevanî hislerinin aklını başından aldığı gençlik dönemlerinde, anlık zevk olarak başlasa da sonra alışkanlık haline gelmiştir. Uzun yıllar, müstehcenliğe açık bir hayat yaşıyan erkekte bu durum cinsel isteksizlik oluşturmuş ve onu sadece bakmakla, görmekle tatmin olan bir insan haline getirmiştir. Nitekim, bugün toplumumuz içinde bu türlü vakalar hiç de az değildir. Bu durumda yapılacak şey ise, psikolojik tedavidir. Eş, bu pozisyonda olan kocasının hasta olduğunu önce kendisi kabullenmeli ve sonra dinî değerlere saygılı bir psikoloğa giderek eşini tedavi ettirmelidir. Hz. Peygamber'in beyanına göre, 'imandan bir şube olan haya; utanma hissi'³⁴ de buna mâni olmamalıdır; çünkü bu, gerçekten tedavi gerektiren ve belki de sadece çağımıza mahsus bir hastalıktır.

"İman, bu konuda yeterli değil mi?" sorusunu sorarak bağlayayım sözlerimi isterseniz. Elbette yeterli olmalı, psikoloğa ihtiyaç bırakmamalı. Zaten, yazının neredeyse tamamında Kur'ân'ı ve Nebvî değerleri hatırlatmamın, sürekli onlara

---

34 Müslim, İman, 57-59

vurgu yapmamım sebebi de bu. Şahsî kanaatimce, Allah'a ve ahiret gününe iman, akıl ve irade ile bütünleşmeli ve İslâm'ın hem de boşluk bırakmadan sunduğu emir ve yasaklar mecmuası hayata tatbik edilerek bu sorun aşılmalıdır. Batı'nın ve Batılı değerlerin ticaret sektörü haline getirdiği bu türden cinselliğe prim verilmemeli, cinsel duyguların başkaları tarafından sömürüsüne engel olunmalıdır. Böylece, Müslüman fert olarak alını ak ve açık bir şekilde bu hayatı sürdürmeli ve ahirette hesabını veremeyeceğimiz, bizi Rab huzurunda amel defterleri açıldığı zaman mahcup edecek şeyler içine girmemeliyiz. Kaldı ki; bununla insanlık ailesini bugün her zamankinden daha fazla tehdit eden iğrenç zevklerin, cinsel sapıklıkların, gayr-i meşru ilişkilerin, zina mahsulü çocukların, ruhî bunalımların, bunların sebep olduğu boşanma ve intiharların vs. önüne set çekmiş oluruz.

KİRALIK RAHİM VE RADİKAL FEMİNİZM

“Futbol, sadece futbol değildir.” sözünü bilirsiniz. Futbol denilen ve 20. yüzyılda bazı ülkelerde gençlerin neredeyse İlah mesabesine yükselttiği spor dalının perde arkasındaki gerçeklere işaret etmektedir bu söz. İktisadi, siyasi, ideolojik boyutundan aktüel yanına varıncaya kadar futbolun gizli ajandası vurgulanmaktadır sizin anlayacağınız. 80’li yıllarda, ülkenin kaderine hâkim olan bir zihniyetin temsilcisi; futbolu, gençleri ideolojik görüş ve çatışmalardan uzak tutacak, onların zihinlerini iğdiş edecek bir araç olarak gördüklerini ve bunun için, futbola her türlü maddi desteği verdiklerini/vereceklerini açıkça itiraf etmişti.

Ben de, bazı sorularla karşılaşmaktayım hayatımda. Bunlardan bazıları, sathi bir nazarla bakıldığında her şeyin alabileceğine masum olduğu imajını veriyor insana ve siz de, oturup kuzu kuzu cevaplıyorsunuz o soruları. Ama, ardından sizin hiç de aklınıza gelmeyen bir ‘çapanoğlu’ çıkıyor karşınıza ve vereceğiniz cevabın sadece dinî vechesi ile değil; daha genel ve geniş perspektiften ele alınması gerektiğini anlıyorsunuz. Bunu zamanında fark edemediyseniz verdiğiniz cevabın, ba-

zen -elbette sorusuna göre değişiyor- müspet veya menfi İslâmî değerlerin aksi bir gayeye hizmet ettiğini görüyorsunuz.

Geçenlerde, bu tip bir soru ile karşılaştım. Daha önceki tecrübelerim, bana bu konuda dikkatli olmamı önerdi ve burnuma yanık kokusu geldi tabiri caizse. Temel nassların ve bugüne kadar çağdaş dünyada kazuistik fıkın temsilcilerinin 'hayır' dediğini bildiğim bu meselede, biraz araştırma ihtiyacı hissettim. Karşıma çıkan şey, tek kelime ile korkunçtu! Gerçekten bu yaklaşım doğru ise, yani sorunun altında yatan felsefe bu ise, eyvah ki yandık!

Soru şu: "Rahim kiralamak, bir başka ifadeyle kiralık annelik caiz midir?" Malûm; çeşitli tıbbî sebeplerle çocuğu olmayan aileler, ilmin verilerine bağlı olarak farklı yollarla çocuk sahibi olabiliyorlar. Bunlardan biri, tüp bebek. Kısaca, spermin dış müdahale ile annenin rahmine yerleştirilmesi işlemi bu. Erkeğin spermi, laboratuvar ortamında kadının yumurtasıyla döllendiriliyor; bu işlem sonucu oluşan embriyo, kadının rahmine konuluyor ve ardından hamilelik, normal seyrinde cereyan ediyor. Bu işleme, sperm nikâhlı kocadan olmak şartıyla, fukahanın bir şey dediği yok. Caizdir. Çünkü, tıbbî nedenlerden dolayı normal yollarla çocuk sahibi olunamıyor; ama sorun, tıbbî gelişmelerle aşıyor. Ancak şu şartla: Annenin rahmi ve yumurtaları, babanın spermi kullanılacak Fakat kocanın sperminin nikâhlısı olmayan bir kadının yumurtasıyla döllendirilmesi neticesinde oluşan embriyo, karısının rahmine veya yabancı bir erkeğin spermi kullanılarak döllendirilen embriyo, kadının rahmine konulursa iş değişiyor ve fukaha buna kesinlikle 'evet' demiyor.

Soruda geçen 'kiralık rahim' ise, bundan çok daha farklı; eşlerden alınan yumurta ve spermin laboratuvar ortamında

döllendirilmesi sonucu elde edilen embriyo, bir başka kadının rahmine konuluyor. Pekâlâ, hangi kadın böyle bir işleme 'evet' diyor? Ya hamileliğe gönüllü olan veya rahmini para karşılığı kiralayan kadınlar.

Hemen cevaba geçelim. Öncelikle, dikkatli bir nazar, bu çizgideki mahzurları hemen fark edebilir. Bu yol, her şeyden önce İslâm'ın çok önemseydiği neseplerin karışmasını netice verecektir. Çocuğun babası tamam da, gerçek annesi kimdir? Yumurtanın kendisine ait olduğu kadın mı, yoksa onu 9 ay vücudundan besleyen kiralık anne mi?

İkinci olarak; çocuğun doğumundan sonra, kiralık anne anlaşmaya muhalefet edip çocuk üzerinde hak dava ederse ne olacak? Nitekim, baştan hem de noter huzurunda imzalanan anlaşma ile bu işleme 'evet' diyen; ama daha sonra annelik iddiasında bulunan nice kadın var günümüzde. Mahkeme kapılarında davalarının neticelenmesini bekliyorlar.

Üçüncüsü; tartışmalı da olsa, zina unsuru söz konusu bu işlemde. Tabii ki, normal yollarla yapılan bir zinadan bahsetmiyoruz. Ama neticesi itibariyle hadiseye baktığınızda, zina şüphesi olduğunu görmemek de imkânsız.

İşte bu ve benzeri ahlâkî, insanî, vicdanî ve tabii ki hukukî gerekçeler; günümüz fukahasının birçoğuna, "Bu işlem caiz değildir!" dedirtiyor.

Bildiğimiz tek istisna; bazı fukahanın süt anneliği uygulamasından hareketle caiz olabileceğini söylemesi. Buna göre, çocuğu doğuran kadın çocuğun süt annesi mesabesinde. Fakat, ben burada bir noktanın gözden kaçırıldığını düşünüyorum; doğmuş çocuğa süt emzirmekle, çocuğun anne karnında oluşumu birbirinden farklı şeylerdir. Birinde, sadece süt emzirmek suretiyle çocuğun karnını doyurmak; diğesinde ise, bir çocuğun oluşumuna vesile olma, yani tam 9 ay etinden, ca-

nından, kanından destekle sebepler planında varlığına sebebiyet verme var. Söz konusu kıyasta, benzetme unsuru **-vech-u şebeh-** tam yerli yerine oturmamakta; dolayısıyla hükmün geçerliliğini de tartışmalı kılmaktadır. Nitekim, kocası ölen veya boşanan hamile kadına, çocuğunu doğuruncaya kadar ikinci bir evlilik izninin verilmemesi; bu çerçevede öne sürülen görüşün karşısında yer alan bir delil olsa gerektir.

Şimdi, meselenin fikhî boyutu bu. İyi de, makale başında dile getirdiğimiz 'çapanoğlu' ne? Çapanoğlu, feminizm. Hem de en radikal olanından. Malûm; feminizm, kadını 'kendi başına bir varlık' olmaktan çıkarıp 'kendi için bir varlık' kılmaya çalışan bir akımın adı. Cinsiyet ayrımcılığının beraberinde getirdiği sosyal yapıyı ortadan kaldıran bir hayat görüşüne sahipler. Kendi içlerinde, birçok kolları ve çeşitleri var. Liberal, kültürel, anarşist, marksist, varoluşçu, radikal, lezbiyen, ırkçı feminizm gibi. Her birinin neşet ettiği ülkeye ve o ülkenin/coğrafyanın siyasi, sosyal ve kültürel şartlarına bağlı olarak, temelde çıkış noktaları bir olsa da, aldıkları şekil değişiyor. Zaman zaman kendi aralarında cereyan eden fikrî kavgaları da var bunların. Mesela, komünist ülkelerde yaygın olan marksist feminizm; cinsiyet ayrımcılığı düşüncelerini marksist ideolojinin de etkisiyle kapitalist düzen, sınıflı toplum ve ekonomi esasları üzerine oturtuyor. Liberal feminizm ise eğitimdeki fırsat eşitsizliğine... Birincilere göre kapitalist düzen ve sınıflı toplum yapısı son bulduğunda; ikincilere göre de eğitimde fırsat eşitliği sağlandığında cinsiyet ayrımcılığı ve bundan kaynaklanan sorunlar ortadan kalkacaktır.

Pekâlâ, konumuzla alâkalı olan ve en radikali olduğunu söylediğimiz radikal feminizm ne diyor? Radikal feministler, cinsel sınıf sisteminin; bir başka tabirle erkek egemenliğinin

ortadan kaldırılması gerektiğini düşünüyorlar. Onlara göre; “Kadını anne, erkeği baba yapan biyolojik farklılık, çocuk edinme adına bulunacak yeni yöntemlerle yok edilmelidir. Bu çerçevede, önümüzde üç tane mit; yani tabu vardır. Bu tabular ve alınacak önlemler şunlardır: **Bir:** Tüm kadınlar, anneliği bir ihtiyaç olarak görüyorlar. Hâlbuki, bu sorgulanması gereken bir varsayımdır. Yetişme döneminde, anneler kızlarına oyuncak bebek almazsa; evde, çarşıda, okulda kız - erkek ayırımına dayalı genel kabuller kız çocuğuna verilmezse, bu anlayış ortadan kalkacaktır. Bir başka tabirle, annelik hissi, varoluştan kaynaklanan fitrî bir olgu değil; aksine toplumsal şartların tesiriyle oluşan bir şeydir. **İki:** Çocuk sahibi olmayan kadınların tatminsizliğidir. Bu da, toplumsal şartların etkisiyle meydana gelen bir kabuldür. **Üç:** Çocukların anneye duydukları ihtiyaçtır. Bu doğru; ama bu annenin illa çocuğu doğuran biyolojik anne olması şart değildir. Çok rahatlıkla bakıcılar da bu işi görebilir; hatta çocuğun toplumsallaşmasında birden çok kadının bulunması çok daha iyidir.

İşte; toplumda erkek egemenliğini hâkim kılan cinsiyet ayrımcılığına dayalı bir düzen ve sistemin oluşumuna sebebiyet veren, annelik ve çocuk eksenindeki bu mitlerdir. Bunu yıkmamanın en temel yolu ise; üreme teknolojilerini geliştirerek, normal yolla çocuk sahibi olma yerine, sunî döllenme, kiralık rahim yolunu tercih etmedir. Böylece, kadın, klasik annelik fonksiyonunu yitirecektir. Buna ilaveten; gebelikten korunma, kısırlaşma/kısırlaştırma ve kürtaj gibi yolların da kullanılması hedefe ulaşmada önemli vasıtalar. Hatta, bu çerçevede ev işlerinin ücretlendirilmesi, kadınların iş hayatına erkeklere nispetle daha fazla girmesi gerekmektedir.”³⁵

35 Sevim, Ayşe, *Feminizm, İnsan Yayınları*, 2005, İst, s, 75 vd.

Buraya kadar kısaca yaptığımız iktibaslar göstermektedir ki; kiralık rahim/anlaşmalı annelik gördüğünüz gibi, sadece fık-hî seviyede süt anneliğiyle kıyas edilip buna göre değerlendirilecek ve “Caizdir!” denilebilecek bir hadise değildir. **Çünkü, dayandığı felsefî bir arka plan var ve bu arka plan, İslâmî açıdan baktığımızda, bir taraftan temel fıtrat kanunlarına aykırı; diğer taraftan İslâm’ın öngördüğü fıtrata bağlı iş bölümünün gerçekleşeceği aileye ve toplum yapısına terstir.** Dolayısıyla bu ve benzeri meselelerde biraz daha temkinli ve dikkatli olunması, görünenden hareketle görünmeyene doğru fikrî ve zihnî yolculuklar yapılması şarttır. Yoksa, farkında olmadan kendi bindiğimiz dalı kesmemiz mukadderdir. Hele feminist düşüncelere vize veren İslâm kadınının, bu bağlamda daha dikkatli olması gerekmektedir.

